

Інститут вищої освіти НАПН України

Відділ інтеграції вищої освіти і науки

АНАЛІЗ ПРАКТИЧНОГО СТАНУ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ
УНІВЕРСИТЕТІВ

Препринт (аналітичні матеріали)

КИЇВ -2015

ISBN 978-966-1557-48-1

УДК 378.147.88(477)

Аналіз практичного стану науково-дослідницької діяльності суб'єктів навчально-виховного процесу університетів : препринт (аналітичні матеріали) / Авторський колектив : О. Ярошенко, Ю. Скиба, Н. Тітаренко; за ред. О. Ярошенко. – Київ : Інститут вищої освіти НАПН України, 2015. – 97 с.

Рекомендовано до друку Вченою радою Інституту вищої освіти НАПН України (протокол № 11 від 24 грудня 2015 р.)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. СТУДЕНТИ ЯК СУБ'ЄКТИ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УНІВЕРСИТЕТІ	8
1.1 . Участь студентів у різних видах науково-дослідницької діяльності.....	8
1.2. Мотиваційна сфера науково-дослідницької діяльності студентів	13
1.3. Чинники, що перешкоджають ефективному здійсненню науково-дослідницької діяльності студентів.....	46
1.4. Шляхи поліпшення студентської науково-дослідницької діяльності.....	50
РОЗДІЛ 2. ВИКЛАДАЧІ ЯК СУБ'ЄКТИ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УНІВЕРСИТЕТІВ	54
2.1. Результати опитування викладачів вищих навчальних закладів щодо реалізації ними науково-дослідницької діяльності.....	54
2.2. Чинники, що перешкоджають ефективному здійсненню науково-дослідницької діяльності науково-педагогічними працівниками університетів.....	59
2.3. Шляхи поліпшення науково-дослідницької роботи науково-педагогічними працівниками університетів	69
РОЗДІЛ 3. ОЦІНКА УМОВ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТАМИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ	82
3.1. Результати опитування студентів щодо умов науково-дослідницької діяльності в університеті.....	82
3.2. Результати опитування викладачів щодо умов науково-дослідницької діяльності в університеті	84
КОНЦЕПЦІЯ РЕАЛІЗАЦІЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ УНІВЕРСИТЕТІВ.....	91
АПРОБАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРОВЕДЕНОГО АНАЛІЗУ ПРАКТИЧНОГО СТАНУ РЕАЛІЗАЦІЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ	93
ДОДАТКИ	117

ВСТУП

«Ми повинні входити до Європейського Союзу як конкурентоспроможна країна, якою нас може зробити тільки продукція нового знання»
(Лілія Гриневич)

Наука в університетах – це сфера діяльності науково-педагогічних працівників та їх власного зростання, важлива складова навчального процесу, завдяки якій студенти беруть активну участь у дослідженнях, формуються як творці особистості.

Закон України „Про вищу освіту” істотно посилює дослідницько-інноваційний статус вищої освіти. За Законом дослідницько-інноваційна діяльність має здійснюватись на всіх рівнях (від початкового до наукового), передбачена для всіх ступенів освітнього процесу (від молодшого бакалавра до доктора наук) та в усіх закладах вищої освіти (від коледжу до університету). *Закон України „Про вищу освіту” : чинне законодавство : (офіц. текст). – К.: Паливода А. В., 2014. – 100 с.*

Прийняття Закону України „Про вищу освіту” посилює актуальність навчання на основі досліджень та через дослідження, вимагає кардинальних змін у технологіях та методах використання результатів наукових досліджень у підготовці здобувачів вищої освіти. Нині для розвитку науки в університетах створюються більш сприятливі умови, а саме: зменшується навчальне навантаження на викладача і вивільняється час на наукові дослідження та організацію наукових досліджень студентів, зростає рівень автономії університетів, що дозволяє їм залучати додаткові кошти на наукові дослідження, в тому числі й бізнесових структур, посилюється зв'язок університетської науки з академічною задля поліпшення матеріально-технічного забезпечення науково-дослідницької діяльності студентів і викладачів.

Відбувається це під впливом модернізації європейської вищої освіти з метою підвищення якості підготовки конкурентоспроможних на міжнародному ринку праці майбутніх фахівців різних галузей за рахунок розвитку трьох вершин так званого «трикутника знань» – освіти, досліджень та інновацій. У цьому сенсі для України знаковими стали 2 події: затвердження Національної рамки кваліфікацій та прийняття програми ЄС «Горизонт 2020».

Узагальнені описи кваліфікаційних рівнів НРК, що ідентифікуються з вищою освітою, свідчать, що 5-й кваліфікаційний рівень лише опосередковано і фрагментарно передбачає здійснення елементарної дослідницько-інноваційної діяльності в процесі підготовки фахівця. На 6-му рівні дослідницько-інноваційна складова підготовки залишається переважно опосередкованою, однак «передбачає застосування певних теорій та методів відповідної науки». Натомість опанування 7-го рівня потребує безпосереднього «проведення досліджень та/або здійснення інновацій», що має бути забезпечено в навчальному процесі. Рівні 8 і 9 по суті повністю базуються на дослідженнях і інноваціях, реалізація яких повинна відбутися в процесі здобуття вищої освіти цих рівнів (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

**Дослідницько-інноваційний компонент рівнів вищої освіти
відповідно до Закону України „Про вищу освіту” (2014 р.)**

<i>Рівень вищої освіти</i>	<i>Опис рівня вищої освіти</i>	<i>Дослідницько-інноваційний компонент рівня вищої освіти</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
Початковий рівень	Здатність розв'язувати типові спеціалізовані задачі в певній галузі	Передбачає застосування положень і методів відповідної науки і

(молодший бакалавр) – 5 (п'ятий) рівень НКР	професійної діяльності або у процесі навчання	характеризується певною невизначеністю умов
Перший рівень (бакалавр) 6 (шостий) – рівень НКР	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання	Передбачає застосування певних теорій та методів відповідної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов
Другий рівень (магістр) 7 (сьомий) – рівень НКР	Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання	Передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог
Третій рівень (освітньо-науковий) – 8 (восьмий) рівень НКР	Здатність розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності	Розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної практики
Науковий рівень – 9 (дев'ятий) – рівень НКР	Здатність визначати та розв'язувати соціально значущі системні проблеми у певній галузі діяльності, які є ключовими для забезпечення стійкого розвитку	Набуття компетентностей з розроблення і впровадження методології та методики дослідницької роботи, створення нових системоутворювальних знань, прогресивних технологій.

Прийняття на сприятливих для України умовах програми ЄС «Горизонт 2020», що орієнтована на підтримку дослідницької та інноваційної діяльності, надає можливість отримання українськими науковцями грантів не тільки для стажування за кордоном, але й працювати в Україні, отримуючи фінансування із-за кордону.

У реалізації науково-дослідницької діяльності суб'єктів освітнього процесу університету мають враховуватись парадигмальні змін, що відбулися в останнє десятиріччя в організації, змісті, фінансуванні науки в університетах та ставленні до неї викладачів і студентів.

Позитивні зміни полягають в тому, що:

- збільшилась частка викладачів, котрі виконують міжнародні наукові проекти, одержують гранти на наукові дослідження за кошти зарубіжних фондів й установ;
- урізноманітнівся спектр видів і форм науково-дослідницької роботи студентів;
- зросло оприлюднення результатів досліджень викладачів і студентів у міжнародних рецензованих наукових виданнях;
- активізувався процес відкриття аспірантури і докторантури у ВНЗ, особливо педагогічних, і суттєво зросла кількість спеціалізованих учених рад в університетах;
- з прийняттям Закону України „Про вищу освіту” та запровадження Національної рамки кваліфікацій змінюються вимоги порядку підготовки і захисту дисертаційних робіт
- з приєднанням до Болонського процесу суттєво збільшилась участь студентів у загальноєвропейських наукових досліджень, виконанні спільних наукових проектів міжнародного рівня;

- внаслідок входження України в Європейський освітній простір зростає частка самостійної навчальної роботи студентів.

Водночас існує низка негативних змін, на упередження наслідків яких має бути спрямована науково-дослідницька діяльність суб'єктів університету;

- зменшилось державне фінансування науки в університетах;
- падає престижність науки у студентському середовищі;
- повільно відбувається поновлення матеріально-технічного забезпечення наукової роботи в університетах;
- малий відсоток випускників пов'язують своє майбутнє з науковою діяльністю;
- інтеграційні процеси між вищою освітою і наукою відбувається повільно.

Нинішньому освітньому середовищу науково-дослідницької діяльності суб'єктів університету бракує наукових шкіл; форм і способів організації науково-дослідницької діяльності студентів, різнопланової спільної наукової роботи викладачів і студентів; банку дослідницьких методик, залучення до викладання у вищій школі вчених науково-дослідних установ; інформаційного забезпечення як дослідницької діяльності, так і її результатів; наукових лабораторій, центрів наукових досліджень, центрів інновацій, відділів та інших інституцій, які б стали центрами організації наукових досліджень; навчальних дисциплін за вибором студентів, що сприяють формуванню науково-дослідницьких компетентностей майбутніх фахівців, партнерських стосунків між викладачем і студентами; системи стимулювання науково-дослідницької діяльності викладача, його діяльності з організації наукових досліджень студентів.

Відродження та істотне посилення дослідницько-інноваційного статусу сучасної вищої освіти, висока роль науки в діяльності суб'єктів освітнього процесу університету, інтеграційні процеси в освітній і науковій сферах роблять актуальними подальші розвідки у царині науково-дослідницької діяльності суб'єктів університету, що стосуються удосконалення освітнього середовища, обґрунтування умов ефективної реалізації університетської науки. На часі невідкладним завданням постає оптимізація реалізації науково-дослідницької діяльності суб'єктів освітнього процесу університетів, а для цього слід виявити та всебічно проаналізувати практичний стан науково-дослідницької діяльності в університеті основних її суб'єктів – студентів і викладачів.

Програма проведення дослідження

Виконавці: Ярошенко О.Г., завідувач відділу інтеграції вищої освіти і науки, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України; Скиба Ю.А. головний науковий співробітник, доктор педагогічних наук, доцент; Тітаренко Н.Ю. старший науковий співробітник, кандидат педагогічних наук.

Мета дослідження:

- з'ясування практичного стану реалізації науково-дослідницької діяльності суб'єктів освітнього процесу університетів шляхом опитування студентів і викладачів

Цільова група досліджуваних:

- ✓ Студенти 1- 5 курсів університетів
- ✓ Науково-педагогічні працівники університетів

Об'єкт дослідження:

- науково-дослідницька діяльність суб'єктів освітнього процесу університетів

Предмет дослідження:

Відповідно до мети визначено такі завдання:

У результаті дослідження очікували:

- 1) з'ясувати активність студентів і викладачів у різних видах науково-дослідницької діяльності;
- 2) зібрати фактичний матеріал щодо мотиваційної сфери науково-дослідницької діяльності суб'єктів навчального процесу університетів;
- 3) виявити чинники, що перешкоджають студентам і викладачам ефективно здійснювати науково-дослідницьку діяльність;
- 4) Означити шляхи поліпшення науково-дослідницької діяльності суб'єктів навчального процесу університетів .

Методи отримання інформації. Для збирання й опрацювання інформації в ході дослідження було проведено анонімне опитування студентів і викладачів із самозаповненням анкет, математичну обробку, аналіз та узагальнення одержаних результатів.

Організація опитування: опитувальник розроблено співробітниками відділу інтеграції вищої освіти і науки Інституту вищої освіти НАПН України, до нього увійшли 2 анкети (для студентів і викладачів) .

Проблемне коло питань, поставлених студентам у процесі анкетування, становить 8 запитань і 40 пропонуваніх варіантів відповідей.

Проблемне коло питань, поставлених викладачам у процесі анкетування, становить 10 запитань і 56 запропонованих варіантів відповідей.

Структура та зміст анкети: анкета містить питання закритого типу для визначення респондентами найактуальніших проблем організації науково-дослідницької діяльності в університетах шляхом ранжування запропонованих варіантів відповідей.

Анкету структуровано за блоками, що охоплюють найважливіші сфери організації науково-дослідницької діяльності суб'єктів освітнього процесу університетів.

Аналіз результатів опитування: здійснено кількісний та якісний аналіз з використанням методів математичної статистики.

Використані засоби візуалізації одержаних результатів опитування:

- Таблиці
- Гістограми
- Діаграми
- Графіки

Експериментальна

база

дослідження:

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

Східноєвропейський національний університету імені Лесі Українки

Дніпропетровський національний університет

Глухівський національний педагогічний університет імені
Олександра Довженка

Полтавський національний педагогічний університет імені
В. Г. Короленка

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла
Коцюбинського

Чернігівський національний педагогічний університет імені Тараса
Шевченка,

Луцький національний технічний університету

Кількість респондентів: загалом в опитуванні брало участь 1464 студентів різних спеціальностей і 291 науково-педагогічний працівник вищих навчальних закладів України .

Автори висловлюють щирю вдячність доктору історичних наук, професору Корольову Б.І. за консультування на етапі розробки анкет, їх рецензування, надання слухних порад і рекомендацій щодо методики проведення опитування.

РОЗДІЛ 1

СТУДЕНТИ ЯК СУБ'ЄКТИ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УНІВЕРСИТЕТІ

1.1. УЧАСТЬ СТУДЕНТІВ У РІЗНИХ ВИДАХ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Охопленість студентів науково-дослідницькою діяльністю

В опитуванні брало участь 1464 студентів 1-5 курсів різних вищих навчальних закладів України із них 330 осіб 22,5% студентів 1 курсу, 338 (23,1%) – 2 курсу, 282 (19,3 %) – 3 курсу, 296 (20,2 %) – 4 курсу, 218 (14,9 %) – 5 курсу (рис. 1.1).

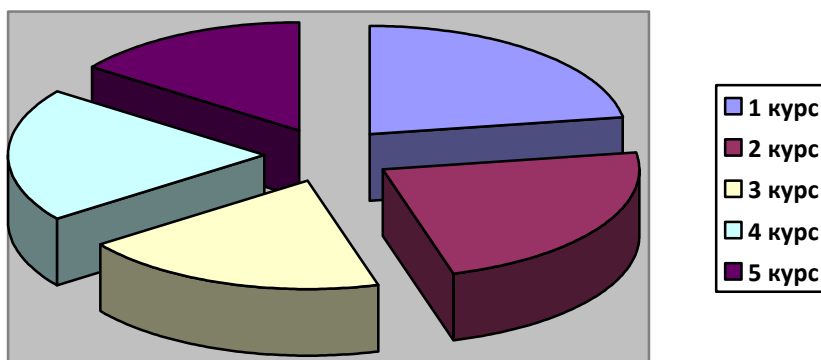

Рис. 1.1. Кількісний склад респондентів – студентів 1-5 курсів у проведеному опитуванні (%)

Діаграма вказує на те, що опитуванням була охоплена приблизно однакова кількість студентів різних курсів . в середньому в анкетуванні взяли участь близько 20 % студентів із кожного курсу.

Під час опитування встановлено, у скількох видах наукової діяльності студенти брали участь протягом навчального року.

Результати опитування студентів I курсу засвідчили, що протягом навчального року 36,4 % респондентів взагалі не брали участі в науково-дослідницькій діяльності, 35,7 % брали участь тільки в одному виді науково-дослідницької діяльності, 17,6 % – у двох видах, 9,7 % – у трьох і лише 0,6 % брали участь у трьох і більше видах НДР.

В одному виді науково-дослідницької діяльності брало участь 64,9 % студентів II курсу, тільки 17,8 % – у двох видах, 5,5 % – у трьох і 2,9 % брали участь у чотирьох і більше видах. Не брали участі у науково-дослідницькій діяльності 8,9 % другокурсників.

60,9 % студентів III курсу брали участь тільки в одному виді науково-дослідницької діяльності, 19,9 % – у двох, 13,1 % – у трьох і тільки 0,9 % брали у чотирьох і більше видах, а 5,9 % респондентів взагалі не брали участі у науково-дослідницькій діяльності.

Студенти IV курсу найбільшу активність виявили, будучи учасниками одного виду науково-дослідницької діяльності (70,7 %). У двох видах брали участь 32,3 % студентів, у трьох – 14,6 % , у чотирьох і більше –1,5 %. 6,6 % респондентів взагалі не брали участі у науково-дослідницькій діяльності.

Серед опитаних студентів V курсу 41,3 % брали участь тільки в одному виді науково-дослідницької діяльності, 21,1 % – у двох, 18,3 % – у трьох, 2,7 % – у чотирьох і більше видах.

6,4 % респондентів взагалі не брали участі у науково-дослідницькій діяльності. Узагальнена інформація про результати цього опитування відображена на рис.1.2.

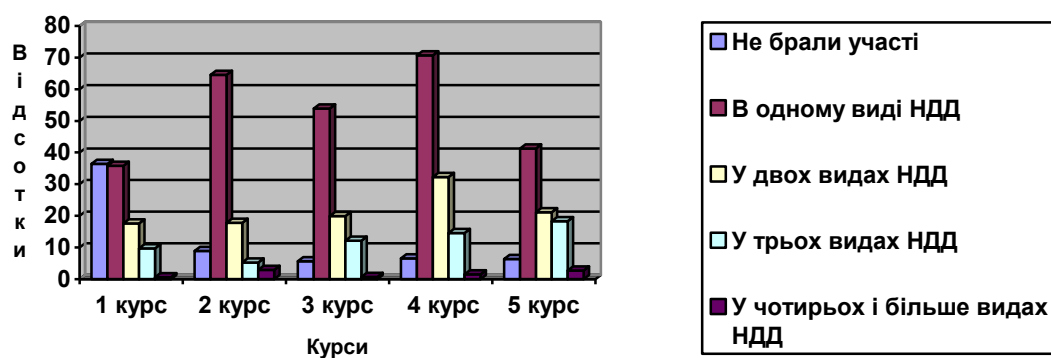
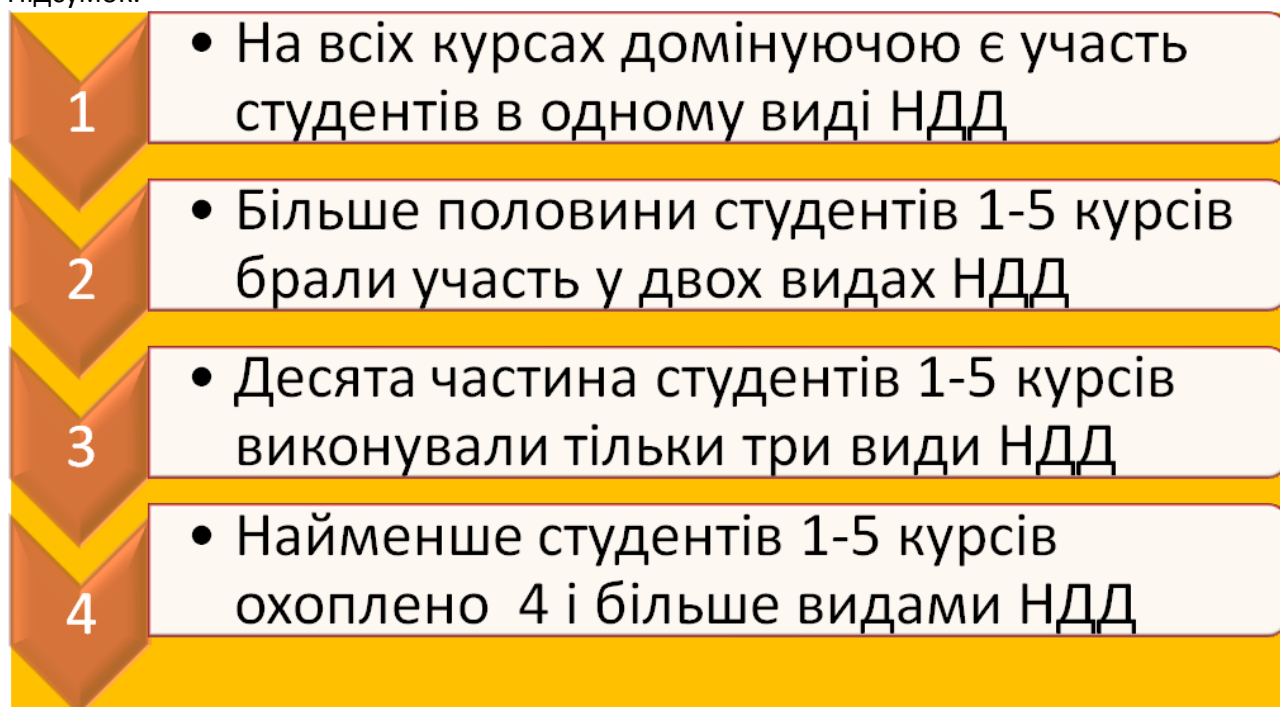

Рис.1.2. Охопленість студентів 1-5 курсів різними видами науково-дослідницької діяльності (%).

Підсумок.

Узагальнені результати цього опитування виразно ілюструє діаграма (рис. 1.3).

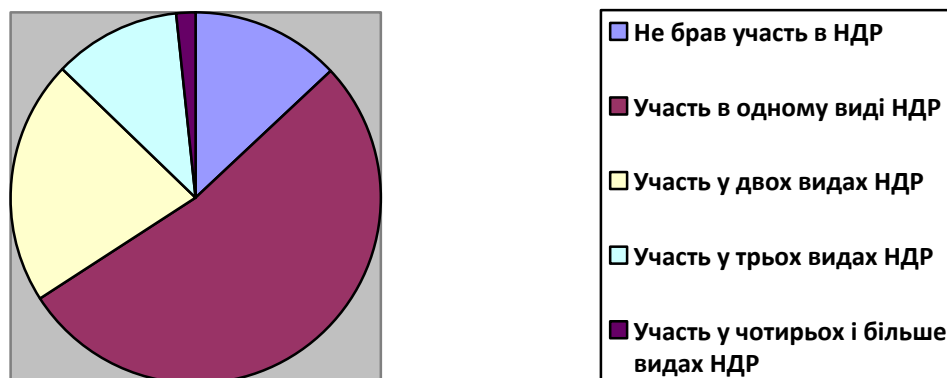

Рис. 1.3. Узагальнені результати зайнятості студентів 1-5 курсів ВНЗ різними видами науково-дослідницької діяльності (%)

Низька участь студентів відразу у кількох видах науково-дослідницької діяльності в університетах є загальною негативною тенденцією.

Враховуючи, що науково-дослідницька діяльність сприяє підвищенню рівня науково-дослідницьких компетентностей, важливим є з'ясування у студентів різних курсів її домінуючих видів.

Домінуючі види науково-дослідницької діяльності

Аналіз результатів опитування засвідчив, що:

✓ студенти I курсу переважним чином брали участь у студентських конкурсах наукових робіт – 16,4 %, наукових студентських конференціях – 15,8 % та наукових студентських гуртках – 10,9 %.

✓ студенти II курсу – у наукових студентських конференціях – 44,4 %, наукових студентських гуртках – 34,3 %, студентських конкурсах наукових робіт – 17,75 %;

✓ студенти III курсу – у наукових студентських конференціях – 48,2 %, наукових студентських гуртках – 22,7 %, у виконанні спільних досліджень з викладачами – 14,9 %;

✓ студенти IV курсу – у наукових студентських конференціях – 59,6 %, наукових студентських гуртках – 39,9 %, підготовці наукових публікацій – 25,8 %;

✓ студенти V курсу – у наукових студентських конференціях – 55 %, виконанні спільних досліджень з викладачами – 31,2 %, підготовці наукових публікацій – 30,3 %.

Одержані результати дозволили з'ясувати динаміку участі студентів різних курсів у конкретних видах науково-дослідницької роботи. Встановлено, що 44,6 % студентів 1-5 курсів ВНЗ протягом навчального року брали участь у наукових студентських конференціях, 24,5 % – у наукових студентських гуртках, 16,1 % – підготовці публікацій на наукові конференції, 15,9 % виконували спільні дослідження з викладачами, 11,2 % – брали участь у наукових студентських конкурсах, 1,3 % – міжнародних проектах, 1,6 % – виконували держбюджетну і 1 % – госпдоговірну тематику.

На підставі одержаних результатів встановлено, що існує прямий кореляційний зв'язок між участю студентів 1-4 курсів у студентських наукових гуртках і науково-практичних конференціях (рис. 1.4). Проте, опитування показало, що участь у роботі наукових гуртків на 5 курсі різко знижується.

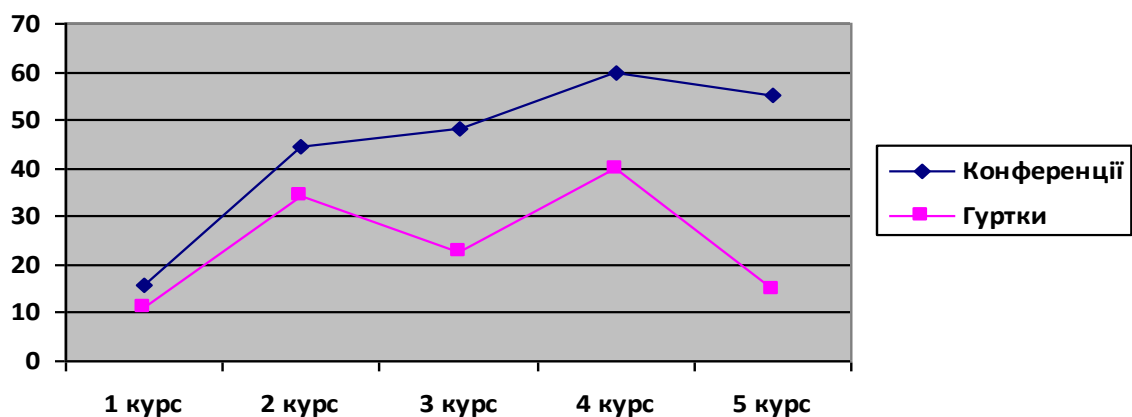

Рис. 1.4. Динаміка участі студентів 1-5 курсів у наукових конференціях і гуртках (%)

У ході опитування виявлено малу частку студентів, котрі беруть участь у виконанні спільних наукових досліджень із науково-педагогічними працівниками університетів. Між тим, встановлено, що між кількістю опублікованих студентами 1-5 курсів наукових праць і проведеними спільними дослідженнями з викладачами існує прямий кореляційний зв'язок (рис. 1.5).

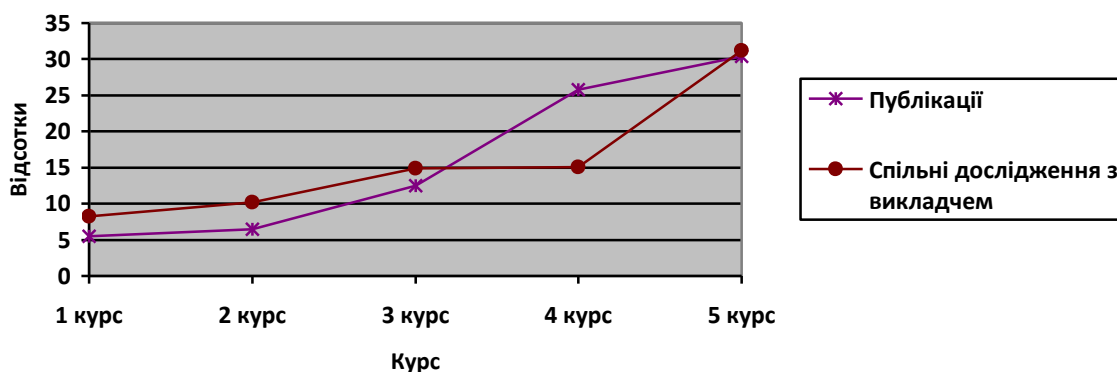

Рис. 1.5. Динаміка кількості публікацій студентів та спільних досліджень з викладачами університетів за 5 років навчання (%)

Кореляційного зв'язку між кількістю учасників у наукових гуртках і студентських конкурсах не виявлено (рис.1.6). Висловлюємо припущення, що підготовка студентів до участі в студентських конкурсах є індивідуальною і малопоширеною формою роботи.

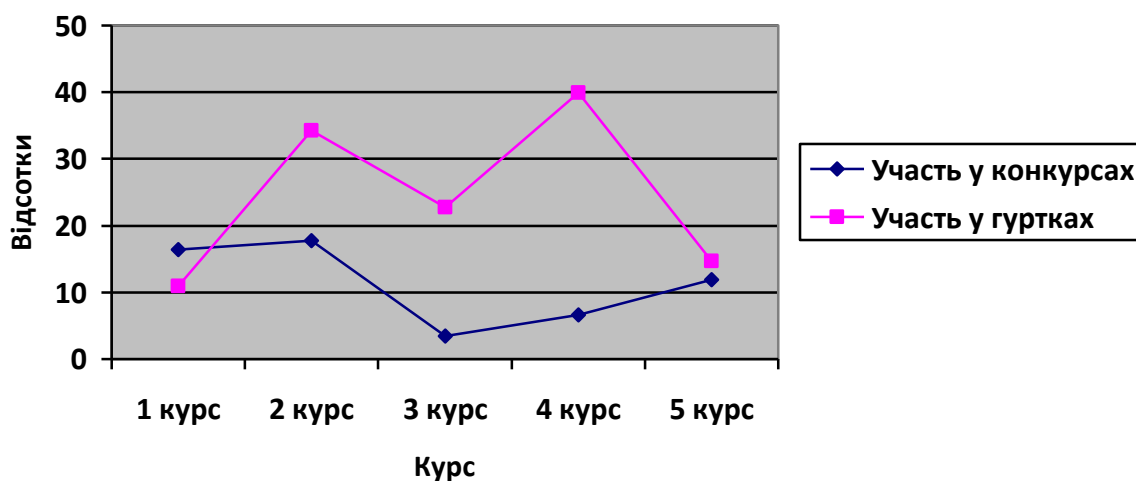

Рис. 1.6. Динаміка участі студентів 1-5 курсів у наукових конкурсах і роботі студентських гуртків (%).

Як видно на графіку, до 5 курсу обидва показники вирівнюються. Аналіз результатів опитування засвідчив, що існує прямий кореляційний зв'язок між участю студентів 1-5 курсів у наукових конференціях і опублікованих наукових працях. Водночас варто зауважити, що спостерігається суттєві розбіжності між кількістю студентів, котрі брали участь у конференціях, і кількістю праць, опублікованих ними за тематикою конференцій.

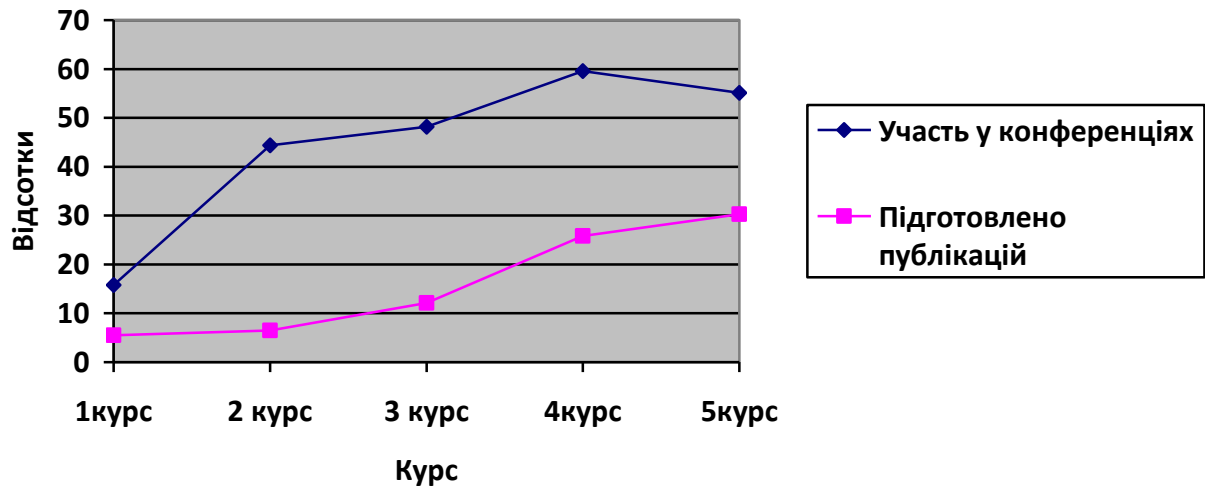

Рис. 1.7. Кореляція між участю респондентів у конференціях та кількістю опублікованих наукових праць (%).

Високі показники участі студентів у наукових конференціях можна пояснити тим, що вони могли бути тільки присутніми на конференціях, або ж представляли результати своїх наукових здобутків під час усних доповідей (рис. 1.7). Значне зростання опублікованих праць студентами 4 курсу пов'язуємо із вимогою до абітурієнтів магістратури – обов'язкова наявність наукових публікацій, їх урахування у загальному рейтингу.

Здійснений аналіз участі студентів 1-5 курсів у виконанні держбюджетних, госпдоговірних тем і міжнародних проектів свідчить про надзвичайно малу їх задіяність у цих видах наукових досліджень, а також про малу частку студентів 3 і 4 курсів.

Вважаємо, що ефективність наукових досліджень як викладачів, так і студентів саме при виконанні держбюджетних, госпдоговірних тем і міжнародних проектів є важливим показником якості вищої освіти. У зв'язку з цим необхідно налагодити систему моніторингу Інтернет ресурсів на предмет оголошених конкурсів з виконання науково-дослідних тем та мотивувати студентів і викладачів до участі у міжнародних конкурсах.

Підведемо підсумки

Основним видом наукової роботи студентів 1-5 курсів університетів є участь у наукових конференціях. Водночас низький рівень участі студентів у виконанні госпдоговірних, держбюджетних тем і міжнародних проектів. Враховуючи, що виконання госпдоговірної, держбюджетної тематики і міжнародних проектів є найвищим, творчим рівнем наукової діяльності студентів, можна стверджувати, що низька частка студентів, задіяних у таких дослідженнях належить до негативних тенденцій університетської освіти.

Узагальнені результати опитування з метою встановлення участі студентів у різних видах НДД. Представлено на діаграмі (рис. 1.8).

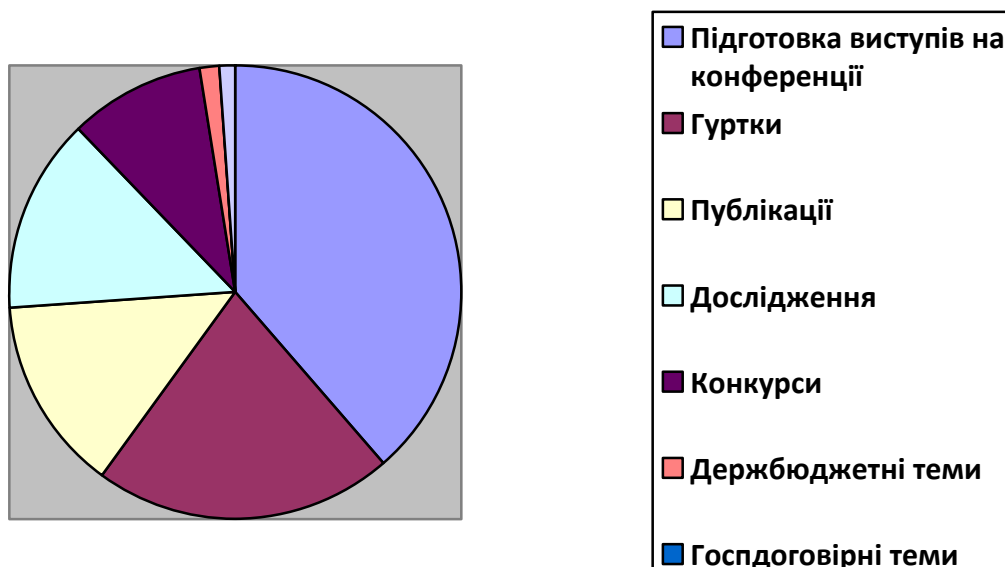

Рис. 1.8. Участь опитаних студентів у різних видах НДД (%)

1.2. МОТИВАЦІЙНА СФЕРА НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

У проведеному дослідженні практичного стану науково-дослідницької діяльності важливим було встановлення мотиваційної складової, яка є вагомим компонентом в організації студентської науково-дослідницької роботи.

Розглянемо основні підходи до виявлення домінуючих мотивів, що спонукають студентів до успішного виконання продуктивної науково-дослідницької діяльності та низку несприятливих і сприятливих факторів, які їх послаблюють або підсилюють.

Привабливість науково-дослідницької діяльності

Під час опитування встановлено, що спонукає студентів займатися науковою роботою. Студентам було запропоновано провести ранжування мотивуючих чинників науково-дослідницької діяльності від *найважливішого (ранговий номер 1) до найменш важливого (ранговий номер 9)* з такого переліку :

процес наукового пошуку,

бажання більш глибоко опанувати майбутньою професією

престиж наукової роботи у вищих навчальних закладах,

сподівання отримати кращі оцінки на екзамені,

бажання раціонально заповнити свій вільний час,

можливість побувати на конференціях,

прагнення опублікувати наукову статтю,

бажання перевірити особисті здібності в науковому пошуку,

намір продовжувати наукову роботу після закінчення вищого навчального закладу

Результати ранжування занесено до табл. 1.1.1.

Таблиця 1.1

Мотивуючі чинники науково-дослідницької діяльності студентів

Мотиви, що спонукають студентів до участі у науково-дослідницькій діяльності	Рангові номери								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
	Число зроблених виборів								
Інтерес до процесу наукового пошуку	338	292	278	246	276	188	164	156	138
Бажання більш глибоко опанувати майбутньою професією	552	348	238	256	200	124	148	126	100
Престиж наукової роботи у ВНЗ	156	254	296	234	276	258	222	210	150
Сподівання отримати кращі оцінки на екзамені	322	238	242	240	232	136	194	184	290
Бажання раціонально заповнити свій	156	200	194	228	278	218	228	250	330

вільний час									
Можливість побувати на конференціях в інших містах	158	216	220	284	240	258	266	206	226
Намір опублікувати свою наукову працю	126	224	202	222	278	286	302	240	208
Бажання перевірити особисті здібності в науковому пошуку	204	234	278	236	258	252	246	254	148
Можливість продовжувати наукову роботу після закінчення ВНЗ	132	160	194	216	180	238	252	288	434

Як свідчать дані таблиці 1.1.1, найбільше респондентів присвоїли ранговий номер 1 бажанню більш глибоко опанувати майбутньою професією. Друге місце посідає інтерес до процесу наукового пошуку. Третя позиція дісталась отриманню кращої оцінки на екзамені. На четвертому місці – перевірка особистістю здібності в науковому пошуку. Найменше виборів (9-а рангова позиція) зроблено на користь „опублікувати свою наукову працю”.

На шостому та сьомому місцях, за оцінкою студентів, є такий мотивуючий чинник, як бажання раціонально заповнити свій вільний час і престиж наукової роботи у вищому навчальному закладі. 8 місце у можливості продовжувати наукову роботу після закінчення ВНЗ.

Ми виходили з передбачення, що у забезпеченні мотивації до науково-дослідницької діяльності можна виділити як несприятливі, так і сприятливі чинники, що відповідно послаблюють або посилюють її. Після вираження одержаної під час опитування студентів інформації побудовано гістограми, що на рис.1.9 – 1.17.

Студенти 1-5 курсів виявляють значний інтерес до наукового пошуку (рис.1.9).

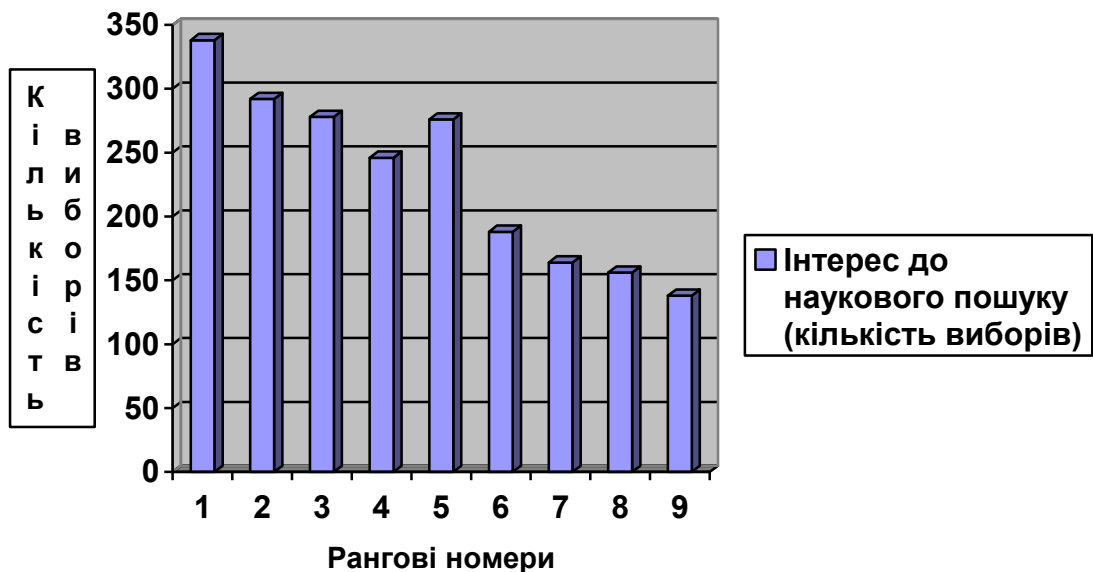

Рис. 1.9. Інтерес до наукового пошуку як чинник науково-дослідницької діяльності студентів (кількість виборів в межах 9 рангів)

Бажання поглиблено опанувати майбутньою професією за результатами опитування виступає вагомим чинником. Про це свідчить той факт, що перше рангове місце йому віддало найбільше респондентів (рис.1.10).

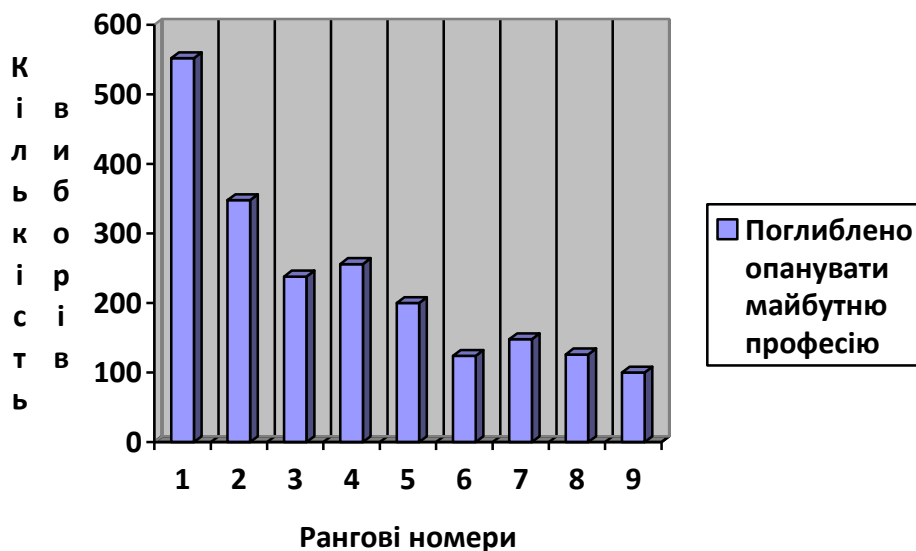

Рис. 1.10. Бажання поглиблено опанувати майбутньою професією
(кількість виборів в межах 9 рангів)

Зниження престижності науки у вищих навчальних закладах студенти 1-5 курсів віднесли до негативних чинників (рис.1.11).

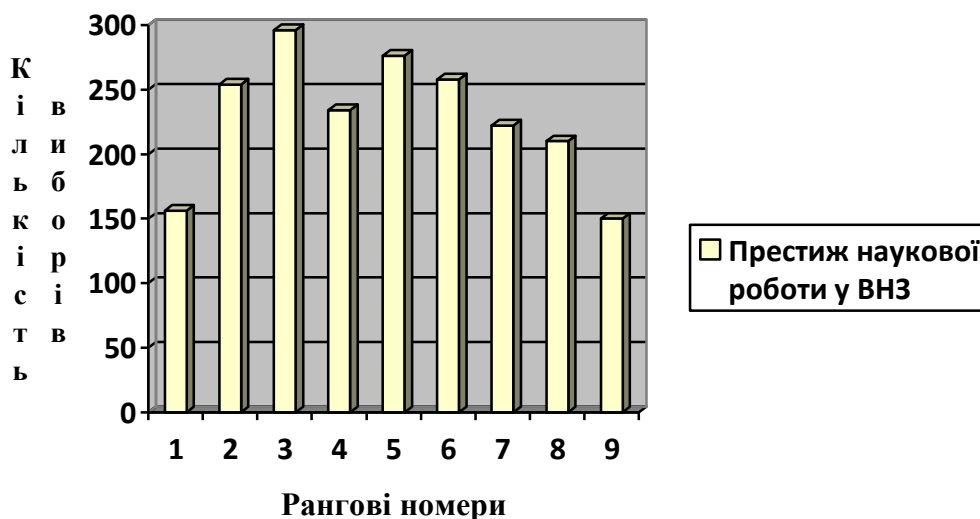

Рис.1.11. Престиж наукової роботи у ВНЗ
(кількість виборів в межах 9 рангів)

Доволі цікавими виявилися результати опитування студентів 1-5 курсів стосовно сподівання отримати кращу оцінку на екзамені як мотивуючого чинника (рис.1.12).

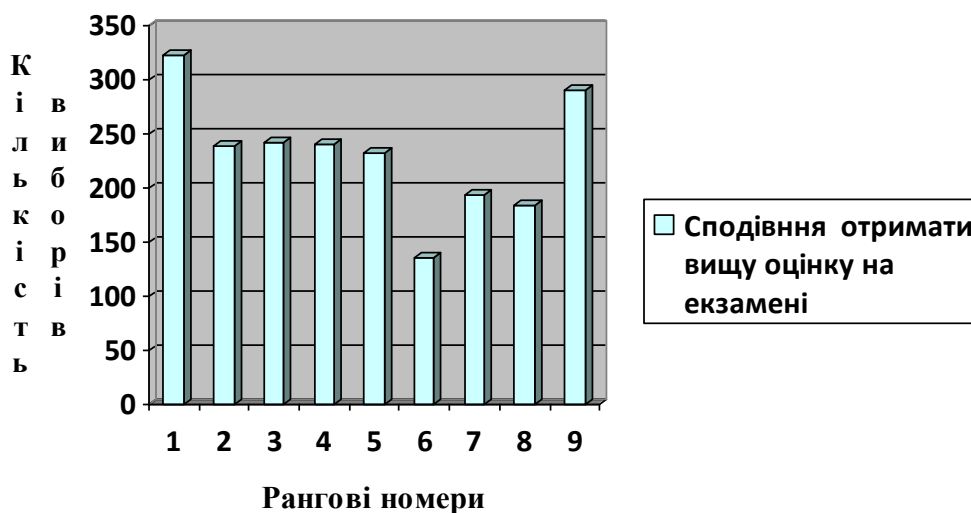

Рис.1.12. Сподівання отримати кращу оцінку на екзамені
(кількість виборів в межах 9 рангів)

Як свідчить рис. 1.12, перше та останнє рангові місця суттєво відрізняються у кількісному відношенні. Інформацією до роздумів стали одержані відповіді студентів щодо їхнього бажання проводити наукові дослідження у вільний від навчання час – переважна більшість студентів 1-5 курсів не мають намірів це робити. (рис.1.13).

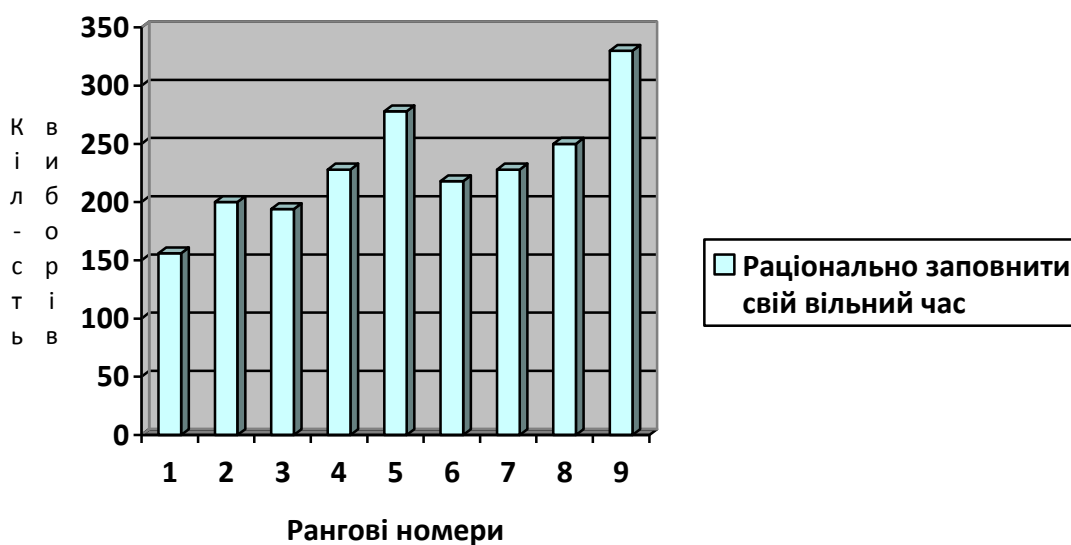

Рис.1.13. Раціонально заповнити свій вільний час
(кількість виборів в межах 9 рангів)

Можливість взяти участь у наукових студентських конференціях є опосередкованим мотиваційним чинником (рис.1.14).

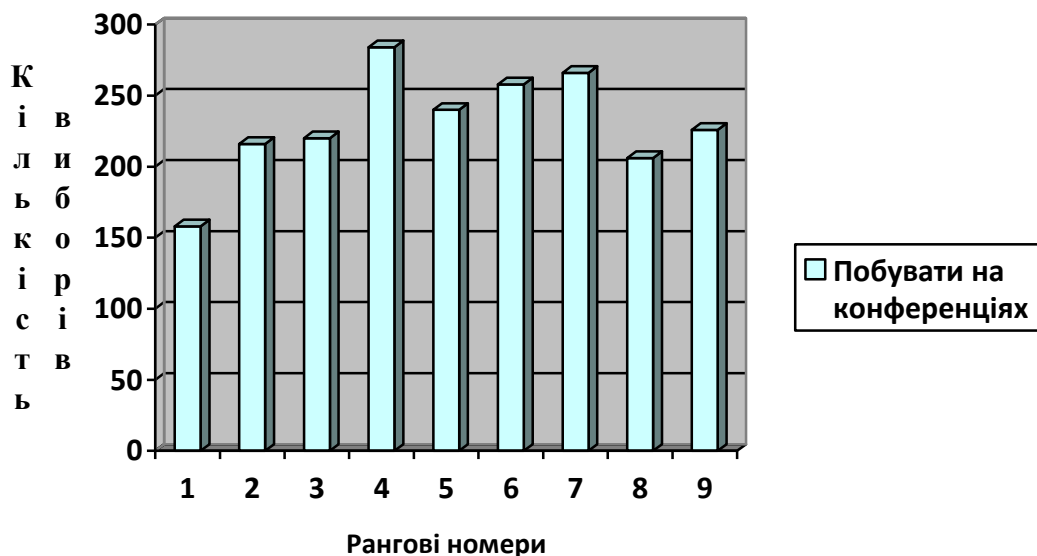

Рис.1.14. Побувати на конференціях (кількість виборів у межах 9 рангів)

Виявлено, що у відповідях найчастіше зустрічаються 4, 5, 6, 7 і 9 рангові номери.

Загалом проведене опитування свідчить про низьку зацікавленість студентів 1-5 курсів у проведенні наукових досліджень з подальшою можливістю опублікувати її результати. (рис.1.15).

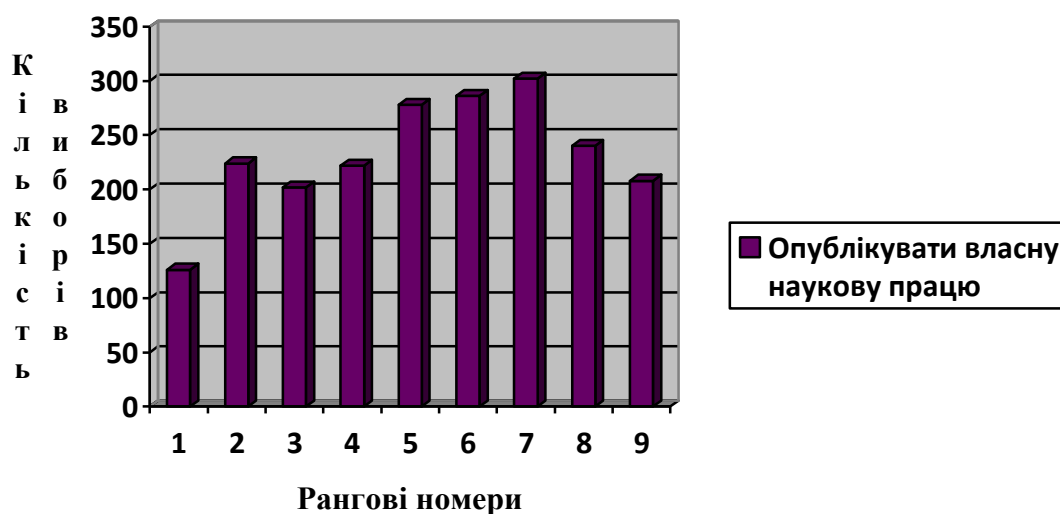

Рис.1.15. Опублікувати власну наукову працю
(кількість виборів в межах 9 рангів)

Одним із мотивуючих чинників студентів 1-5 курсів до наукової роботи є їх бажання перевірити власні здібності до наукового пошуку. Результати дослідження засвідчили істотну зацікавленість студентів перевірити свої наукові здібності під час виконання наукових досліджень (рис.1.16).

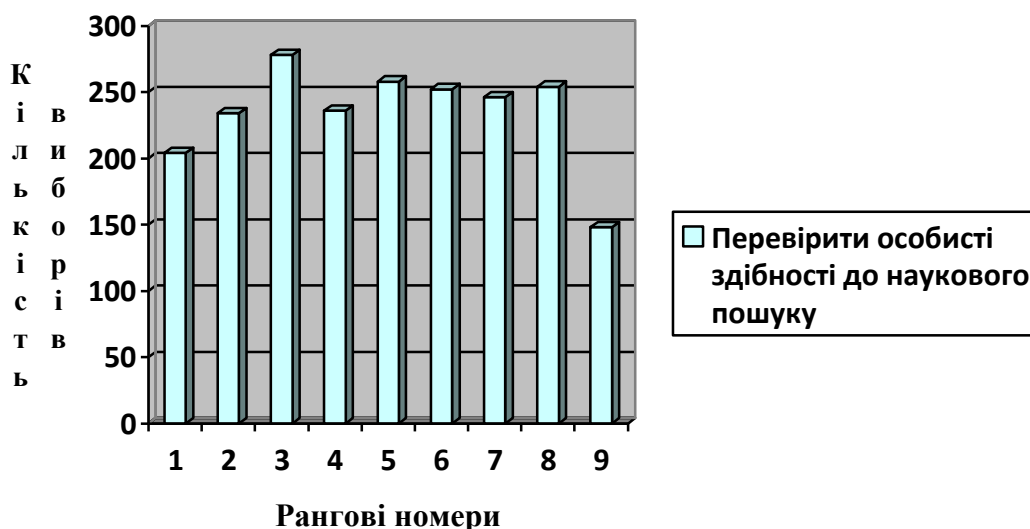

Рис.1.16. Перевірити особисті здібності до наукового пошуку (кількість виборів)

Про суттєву втрату престижності наукових досліджень свідчать відсутність у переважної більшості студентів намірів продовжувати наукову роботу після закінчення вищого навчального закладу (рис.1.17). Це видно з рис. 1.17 – ранг 1 обрало найменше студентів, ранг 9 – найбільше.

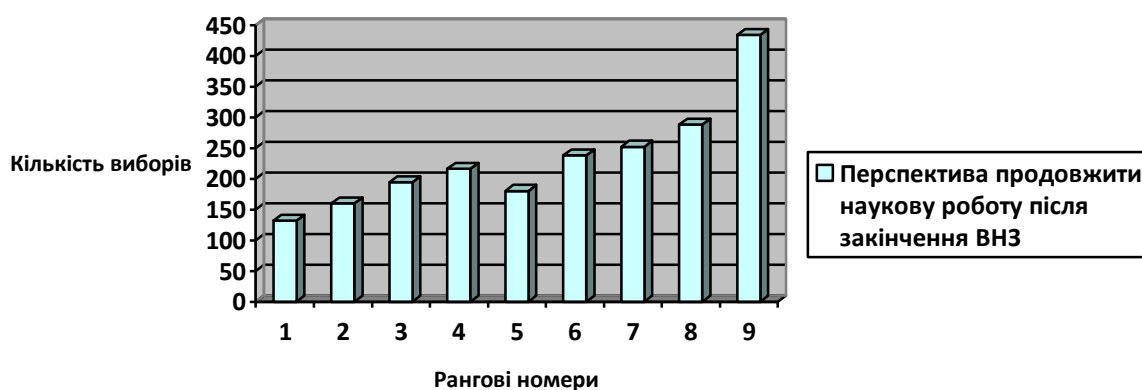

Рис.1.17. Перспектива продовжити наукову роботу після закінчення ВНЗ (кількість виборів)

Під час опитування з'ясували пріоритетні мотиви студентів різних курсів до здійснення наукових досліджень.

Домінуючі мотиви науково-дослідницької діяльності студентів I курсу

Результати опитування студентів I курсу представлено на рис. 1.18-1.24.

Порівнянням результатів встановлено, що у понад чверті опитаних мотивом до науково-дослідницької діяльності виступає бажання перевірити особисті здібності в науковому пошуку (рис. 1.18):

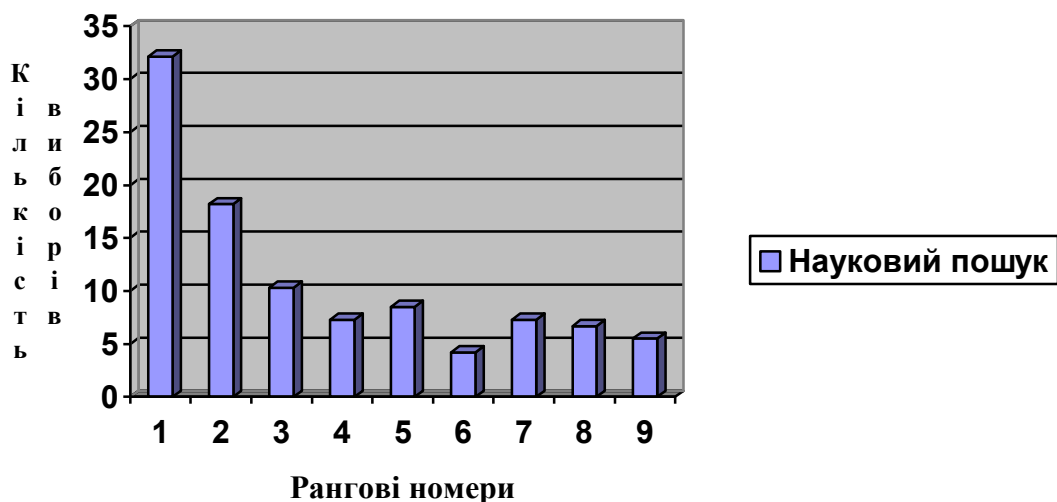

Рис. 1.18. Пріоритетність бажання перевірити особисті здібності в науковому пошуку (%)

З'ясовано, що бажання більш глибоко опанувати майбутньою професією є переважаючим мотивом займатися науковою роботою (рис. 1.2).

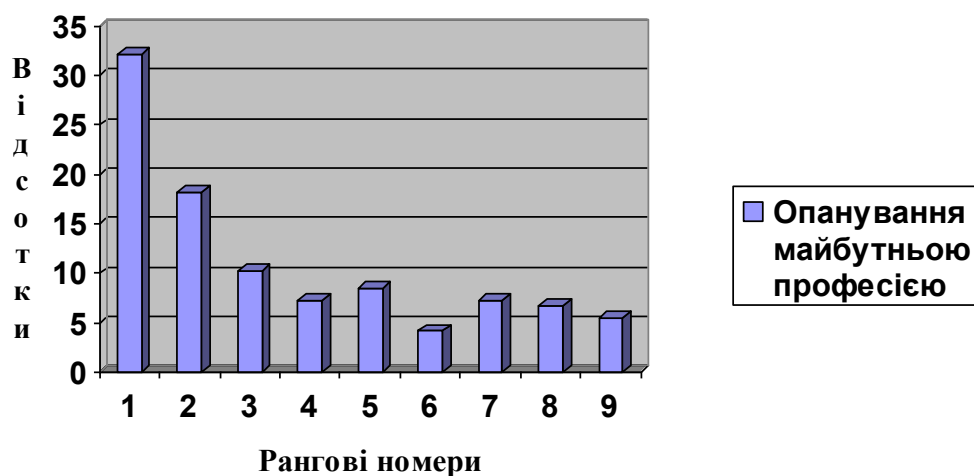

Рис. 1.19. Пріоритетність бажання більш глибоко опанувати майбутньою професією (%)

У студентів першого курсу переважає небажання займатися науковою роботою у зв'язку із низьким рівнем її престижності у ВНЗ (рис. 1.20).

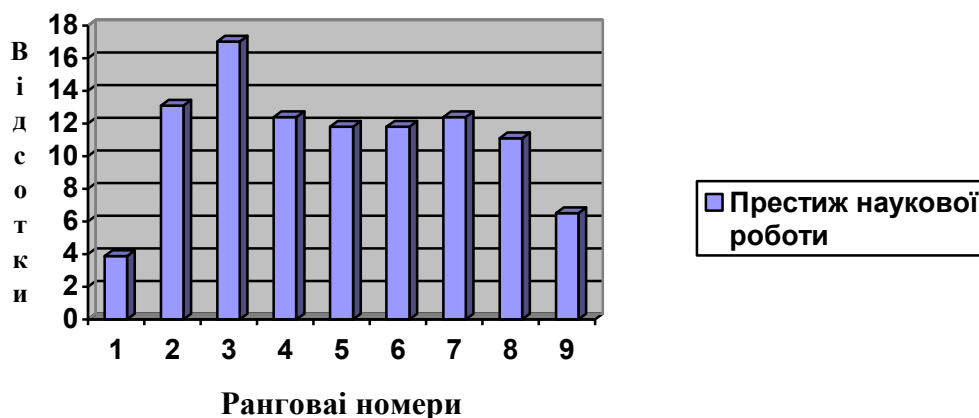

Рис. 1.20. Пріоритетність престижу наукової роботи у ВНЗ як мотиву науково-дослідницької діяльності

Опитування студентів засвідчило, що можливість отримати кращу оцінку на іспиті є вагомим мотивом до виконання наукових досліджень (рис. 1.21).

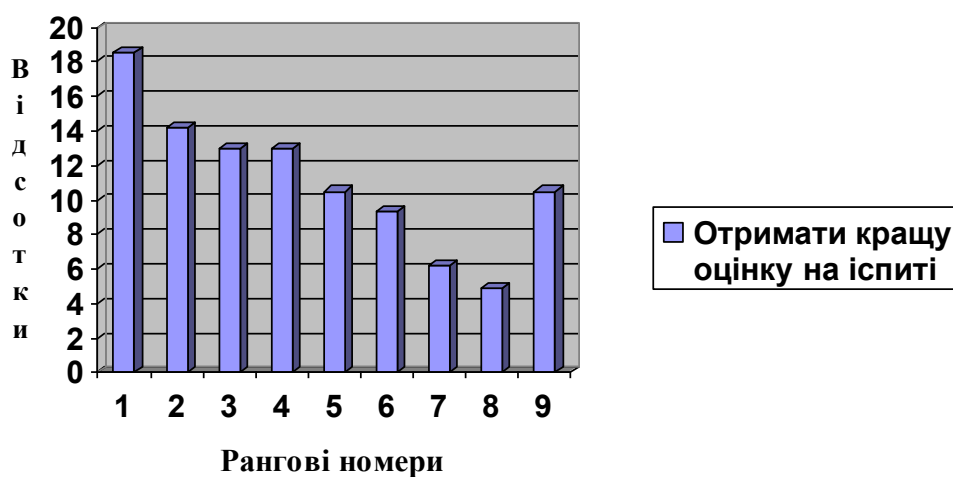

Рис. 1.21. Пріоритетність отримання кращої оцінки на іспиті як мотиву науково-дослідницької діяльності(%)

Встановлено, що у переважній частині студентів відсутнє бажання займатися науковою роботою у вільний час (рис. 1.22).

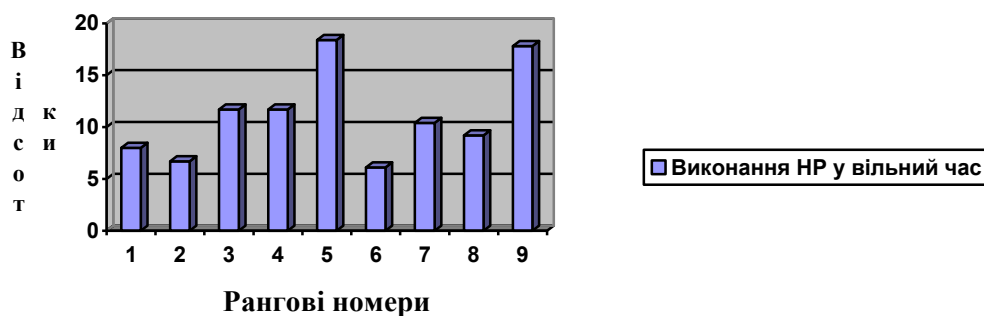

Рис. 1.22. Пріоритетність виконання наукової роботи у вільний час як мотиву науково-дослідницької діяльності (%)

Виявлено, що бажання займатися науковою роботою з метою побувати на конференціях у інших містах не займає лідируючої позиції(рис. 1.22).

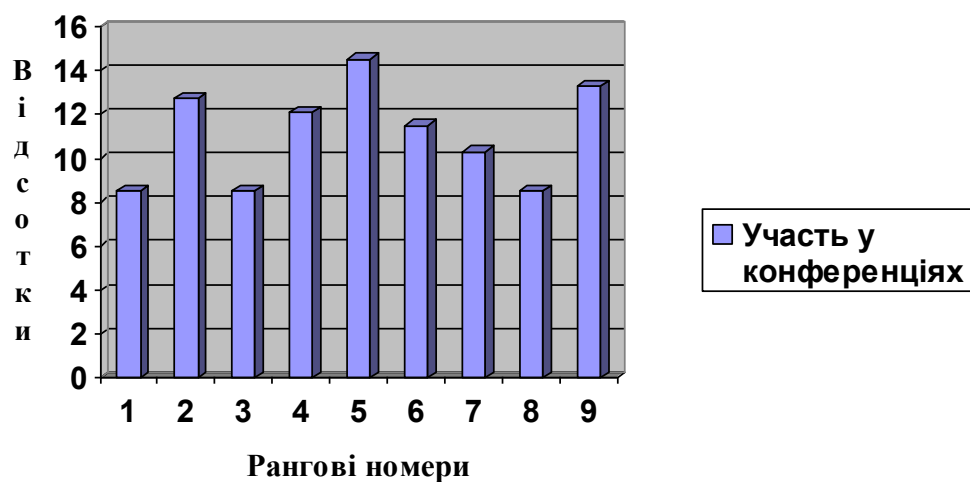

Рис. 1.22. Пріоритетність мотивації здійснювати наукову роботу з можливістю участі на конференціях у інших містах (%)

Встановлено, що у студентів відсутнє бажання займатися науковою роботою з метою опублікувати свою наукову працю (рис. 1.23).

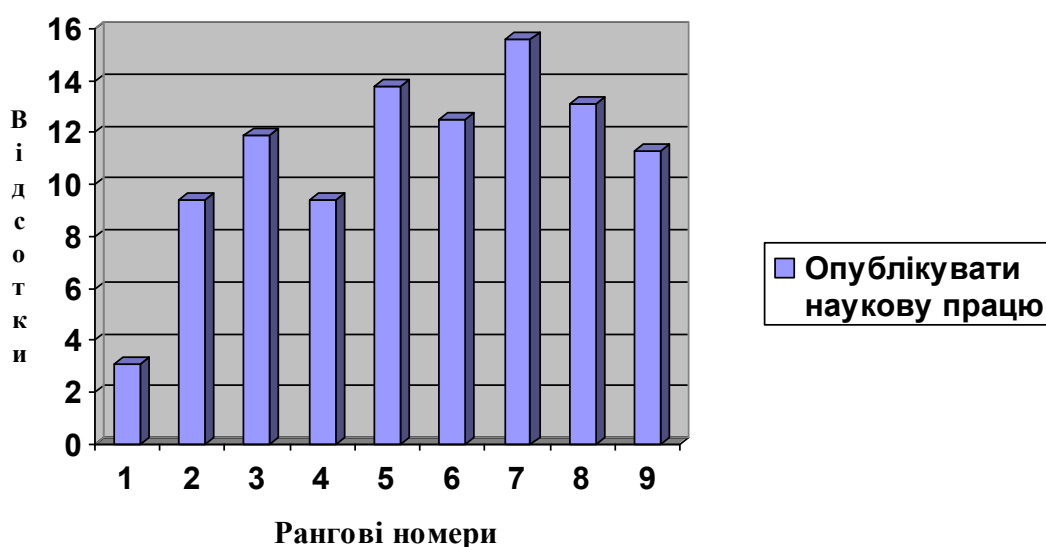

Рис. 1.23. Пріоритетність мотивації здійснювати наукову роботу з можливістю опублікувати свою наукову працю (%)

Порівняння відповідей студентів засвідчує про відсутність у багатьох студентів бажання займатися науковою роботою з метою перевірки особистих здібності у науковому пошуку (рис. 1.23).

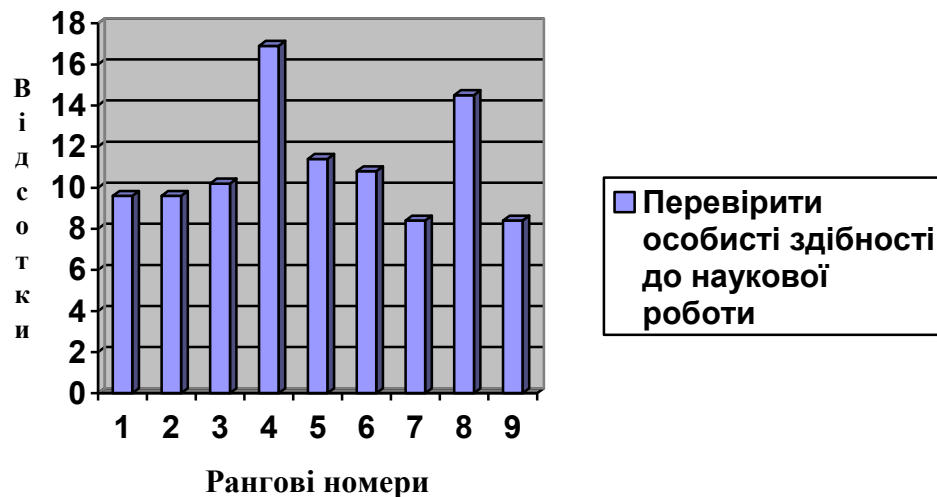

Рис. 1.23. Пріоритетність перевірки особистих здібностей у науковому пошуку як мотиву науково-дослідницької діяльності (%)

Опитування щодо намірів студентів займатися науковою роботою після завершення навчання у вищому навчальному закладі показало негативні результати (рис. 1.24).

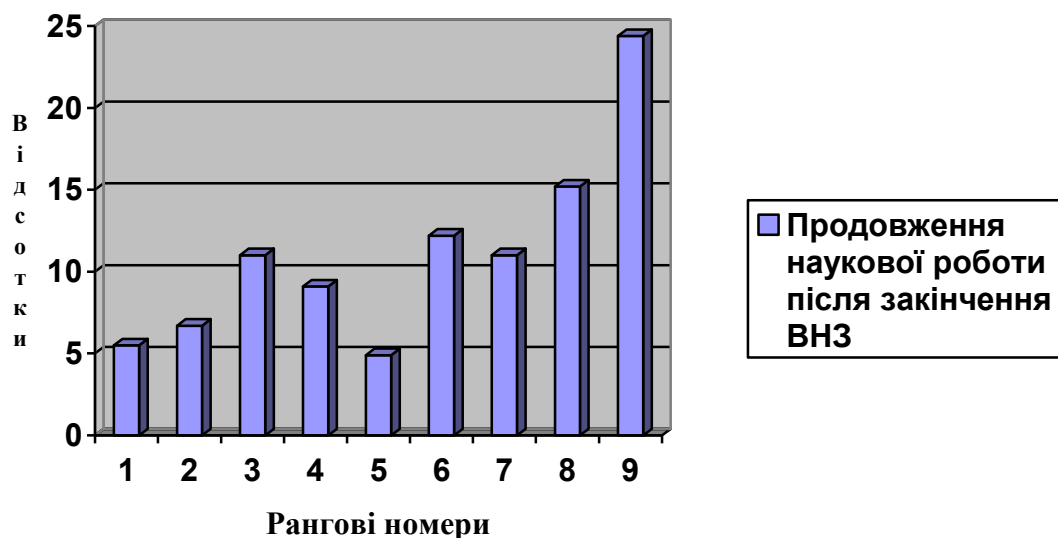

Рис. 1.24. Пріоритетність продовження наукової роботи після закінчення ВНЗ як мотиву науково-дослідницької діяльності (%)

Підсумки. Аналіз результатів опитування студентів перших курсів, дав змогу виявити пріоритетні мотиви їхньої наукової діяльності. На першій позиції – мотив „більш глибоко опанувати майбутньою професією”. Друге місце за мотивом „приваблює процес наукового пошуку”. Третє місце – за мотивом отримати кращу оцінку на іспиті, четверте – у мотиву „перевірити особисті здібності до наукового пошуку”. Такі продуктивні мотиви, як бажання опублікувати свою наукову працю, можливість участі у конференціях, раціонально заповнити свій вільний час, продовжувати наукову роботу після закінчення ВНЗ не зайняли ключових позицій у мотиваційній сфері першокурсників (Рис. 1.25).

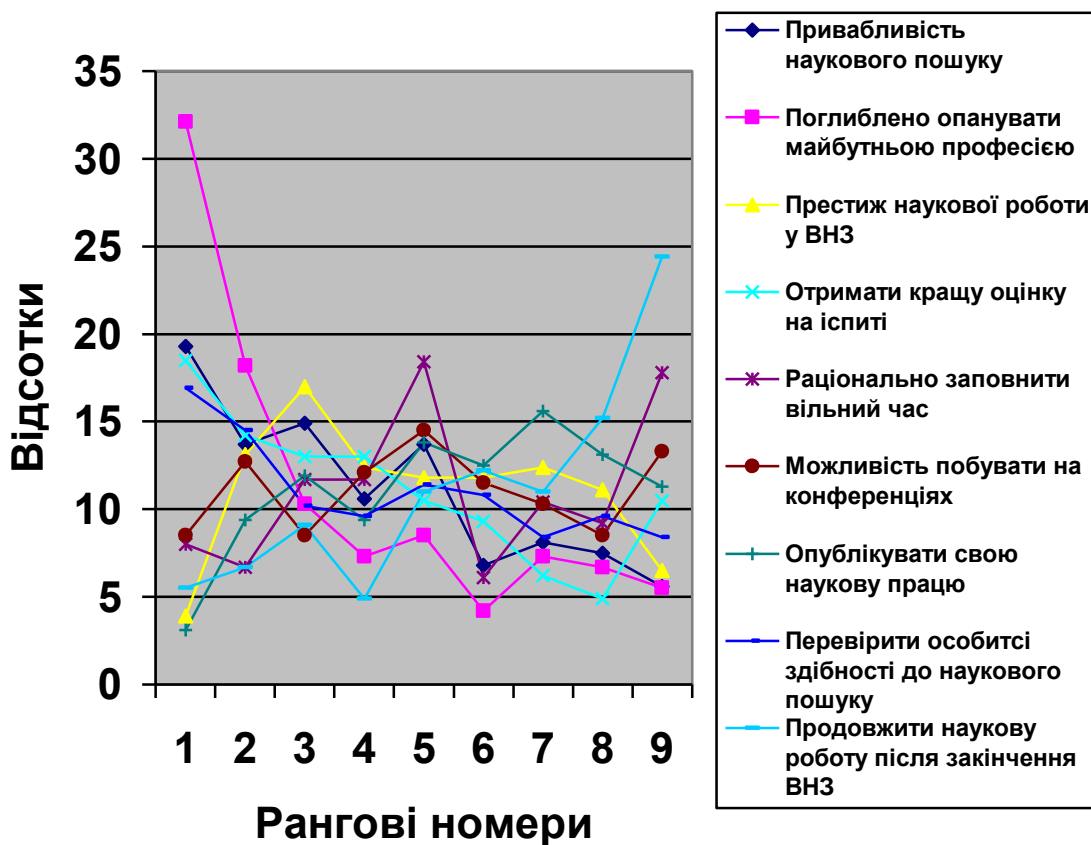

Рис. 1.25 Графіки результатів опитування студентів 1 курсу (%)

Домінуючі мотиви науково-дослідницької діяльності студентів II курсу

Результати опитування студентів 2 курсу щодо домінуючих мотивів науково-дослідницької діяльності представлено на рис. 1.26 - 1.35.

Аналіз результатів опитування студентів другого курсу, засвідчив, що процес наукового пошуку частково є мотивом до виконання наукової роботи (рис. 1.11):

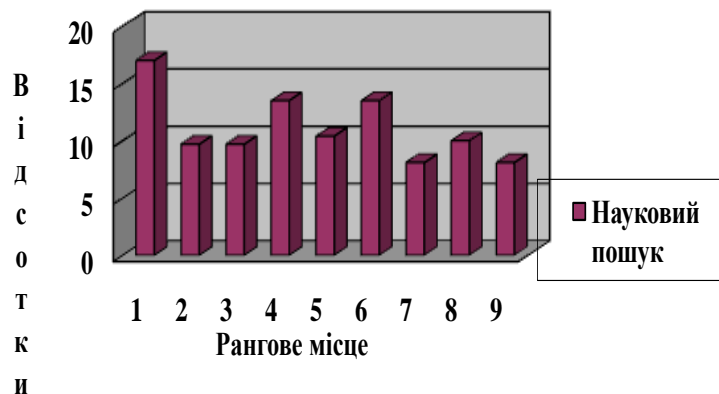

Рис. 1.26. Пріоритетність наукового пошуку як мотиву науково-дослідницької діяльності (%)

Встановлено, що у студентів другого курсу, бажання більш глибоко опанувати майбутньою професією є переважаючим мотивом займатися науковою роботою (рис. 1.27):

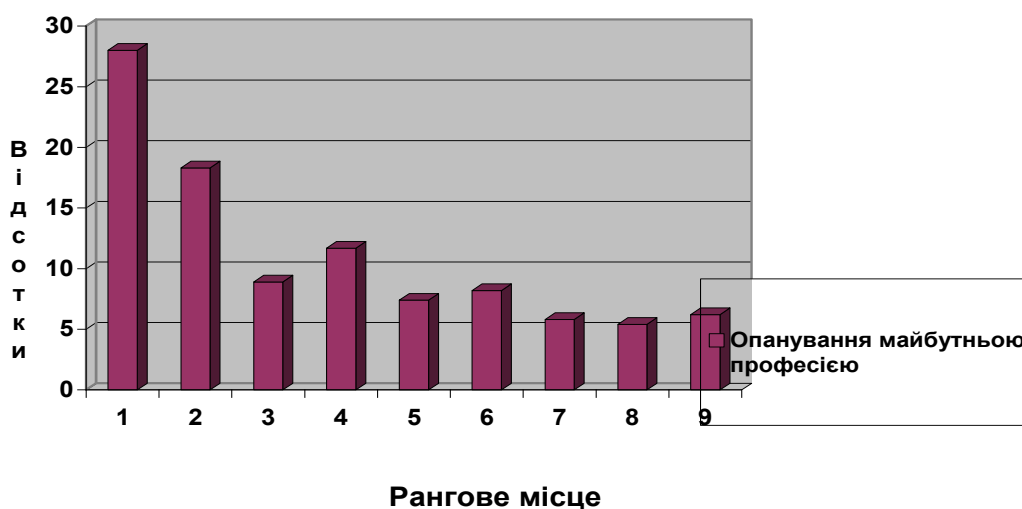

Рис. 1.27. Пріоритетність бажання більш глибоко опанувати майбутньою професією як мотиву науково-дослідницької діяльності (%)

У студентів другого курсу простежується негативна тенденція у прагненнях займатись науковою роботою як такою, що характеризується низьким рівнем її особистісної престижності (рис. 1.28):

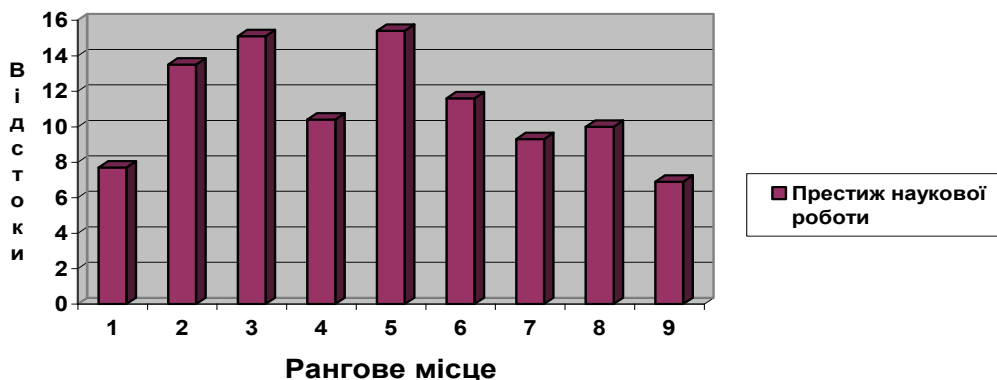

Рис. 1.28. Пріоритетність престижу наукової роботи у ВНЗ як мотиву науково-дослідницької діяльності (%)

Аналіз результатів опитування студентів другого курсу засвідчив, що сподівання отримати кращу оцінку на іспиті є суттєвим мотиваційним чинником (рис. 1.29):

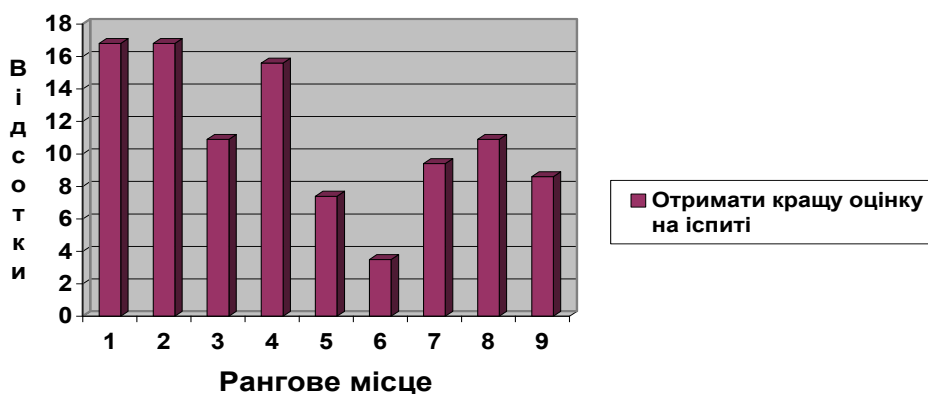

Рис. 1.29. Пріоритетність отримати кращу оцінку на іспиті як мотив науково-дослідницької діяльності (%)

Встановлено, що переважна більшість студентів не готові займатися науковою роботою у вільний час (рис. 1.30):

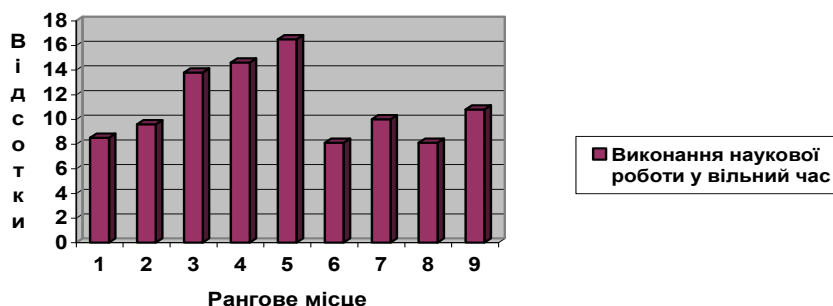

Рис. 1.30. Пріоритетність виконання наукової роботи у вільний час як мотиву науково-дослідницької діяльності (%)

З'ясовано, що прагнення студентів другого курсу побувати на конференціях у інших містах є опосередкованим мотиваційним чинником (рис. 1.31):

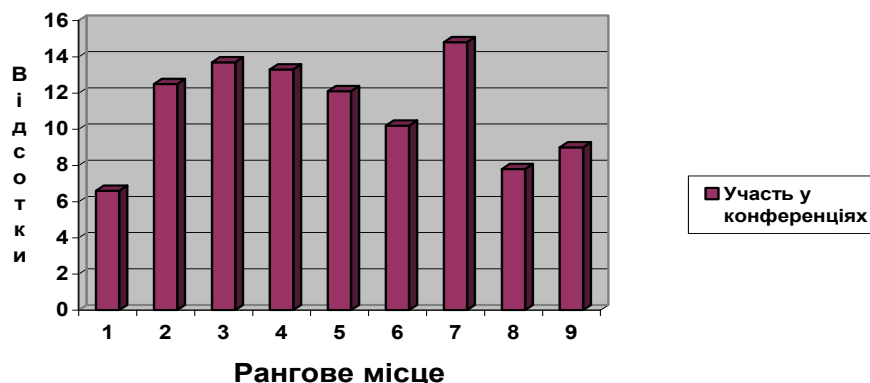

Рис. 1.31. Пріоритетність мотивації здійснювати наукову роботу з можливістю участь на конференціях у інших містах (%)

Встановлено, що для другоккурсників перспектива опублікувати свою наукову працю не є суттєвим мотиваційним чинником (рис. 1.32):

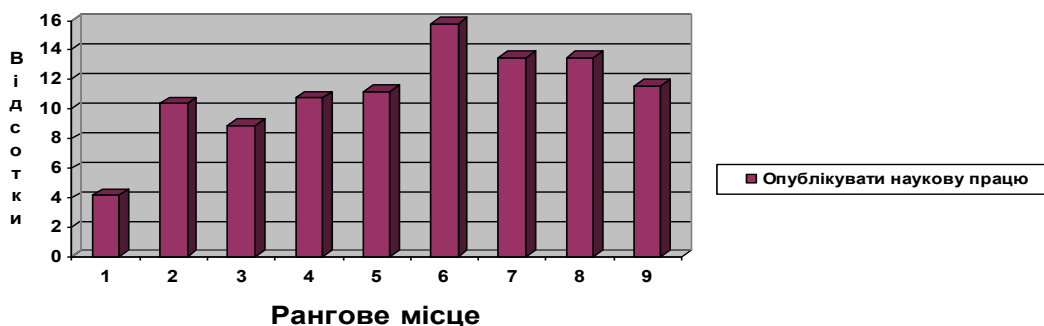

Рис. 1.32. Пріоритетність мотивації здійснювати наукову роботу з можливістю опублікувати свою наукову працю (%)

Результати опитування студентів другого курсу засвідчили, що бажання займатися науковою роботою з метою перевірки особистих здібностей у науковому пошуку є мотивом середньої сили (рис. 1.33).

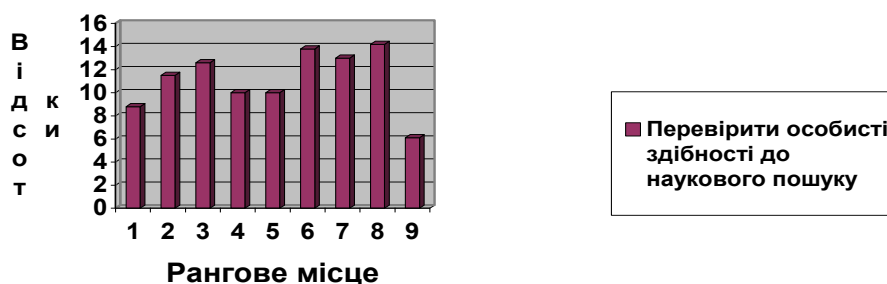

Рис. 1.33. Пріоритетність можливості перевірити особисті здібності у науковому пошуку як мотиву науково-дослідницької діяльності (%)

Опитування студентів другого курсу засвідчило про невисокий відсоток студентів, котрі бажають займатися науковою роботою після завершення навчання у ВНЗ (рис. 1.34):

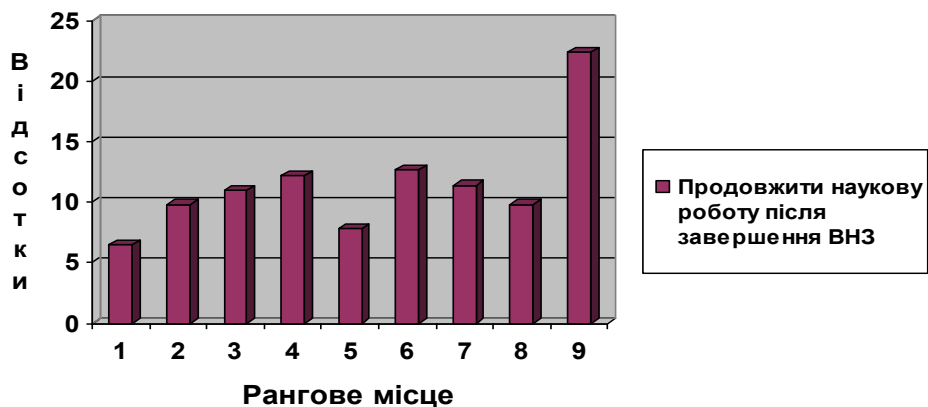

Рис. 1.34. Пріоритетність бажання продовжувати наукову роботу після закінчення ВНЗ як мотиву науково-дослідницької діяльності (%)

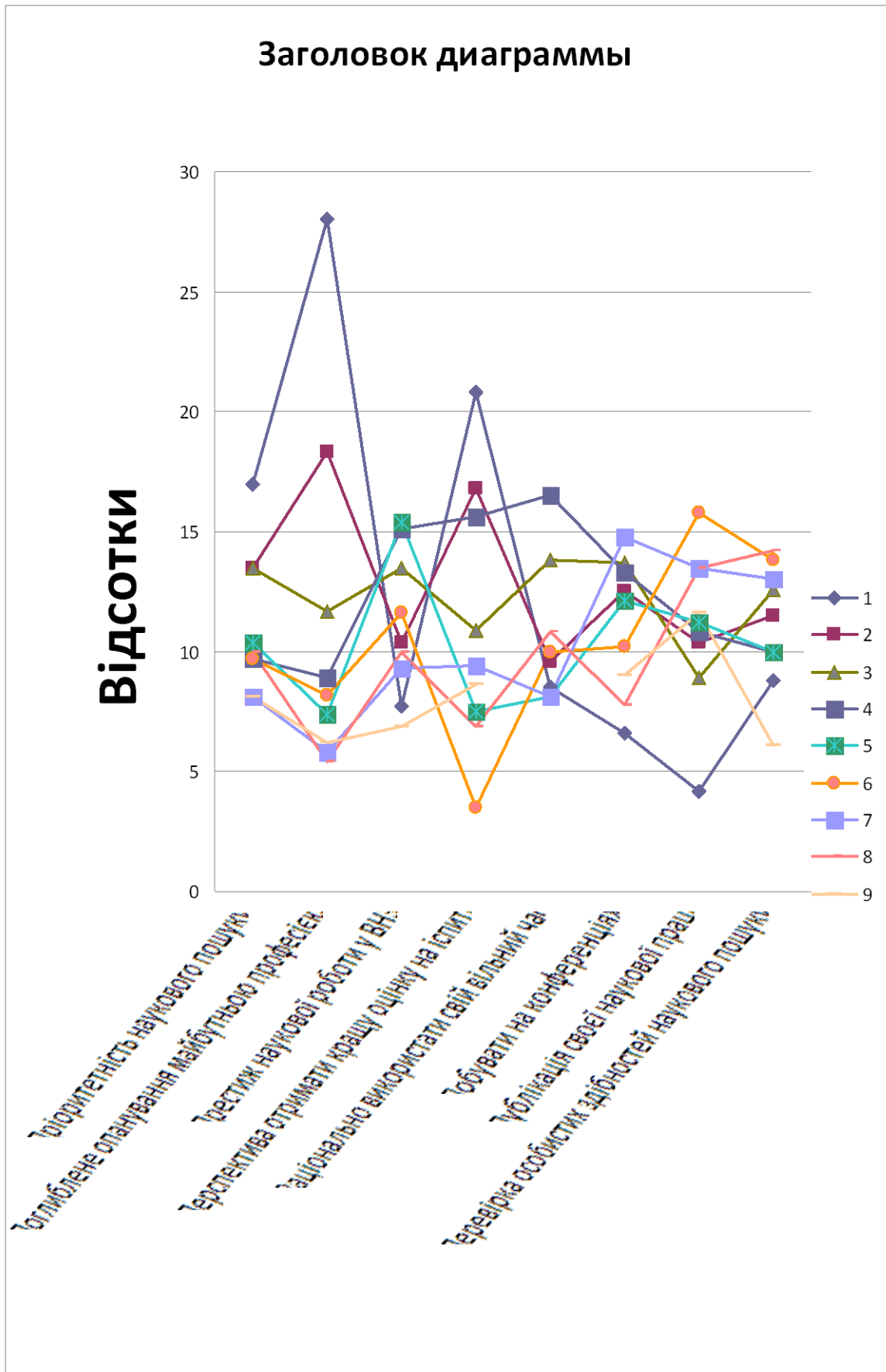

Рис. 1.35. Динаміка чинників, мотивуючих студентів 2 курсу до науково-дослідницької діяльності (%)

Домінуючі мотиви студентів III курсу до наукових досліджень

Опитування засвідчило, що серед студентів 3 курсу тенденцією є переважання бажання здійснювати науковий пошук при розв'язанні актуальної проблеми (рис. 1.36).

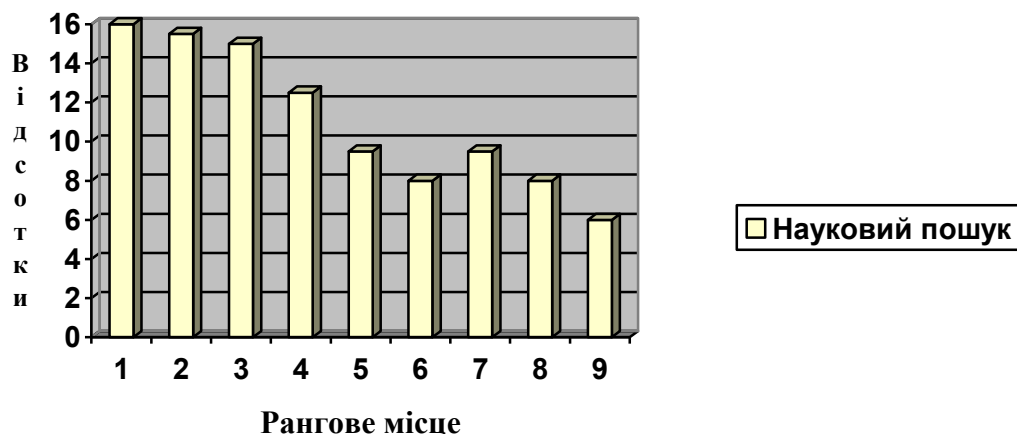

Рис. 1.36. Пріоритетність наукового пошуку як мотиву науково-дослідницької діяльності (%)

Аналіз результатів опитування студентів 3 курсу, засвідчив, загальною тенденцією є мотивація займатися науковою роботою з метою більш глибоко опанувати майбутню професією (рис.1.37).

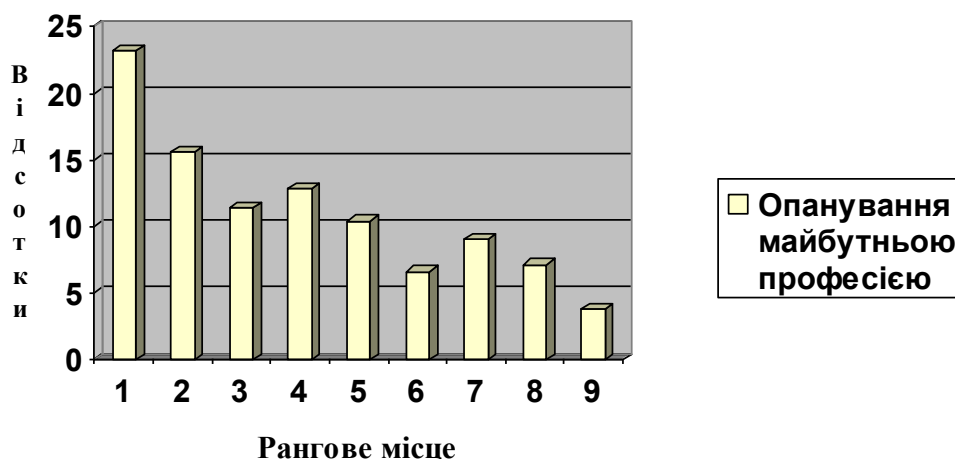

Рис. 1.37. Пріоритетність бажання більш глибоко опанувати майбутньою професією як мотиву науково-дослідницької діяльності (%)

Аналіз результатів опитування студентів 3 курсу, засвідчив, що тільки 7,3 % студентів приваблює престиж наукової роботи у ВНЗ після закінчення навчання в ньому. І приблизно стільки ж (7,8 %) студентів вважають, що престиж наукової роботи у ВНЗ їх менш за все

приваблює у науковій роботі. Загалом можна відзначити, що за рівнем пріоритетності престиж наукової роботи у ВНЗ приваблює 34 % і менш за все приваблює 25,8% студентів 1 – 5 курсів.

Низький рівень престижності наукової роботи у майбутній професійній діяльності суттєво перешкоджає студентам займатися науковими дослідженнями у студентські роки (рис.1.37).

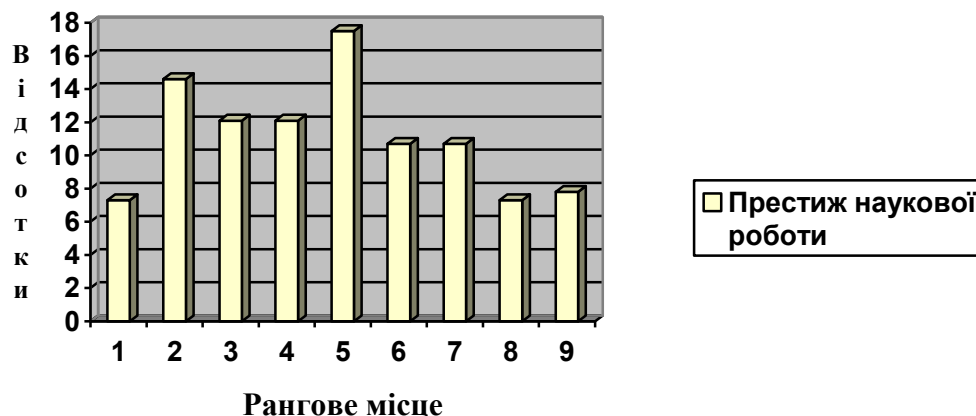

Рис. 1.37. Пріоритетність престижу наукової роботи у ВНЗ як мотиву науково-дослідницької діяльності (%)

Переважаючим мотивом науково-дослідницької діяльності студентів 3 курсу є здійснення наукової роботи з метою отримати кращу оцінку на іспиті (рис. 1.38):

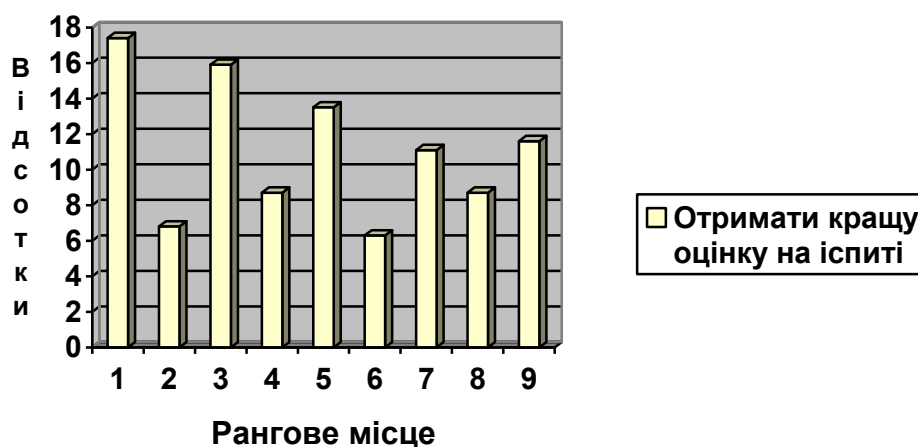

Рис. 1.38. Пріоритетність отримати кращу оцінку на іспиті як мотиву науково-дослідницької діяльності студентів 3 курсу (%)

Встановлено, що у значної частини студентів 3 курсу відсутнє бажання займатися науковою роботою у вільний час (рис. 1.39):

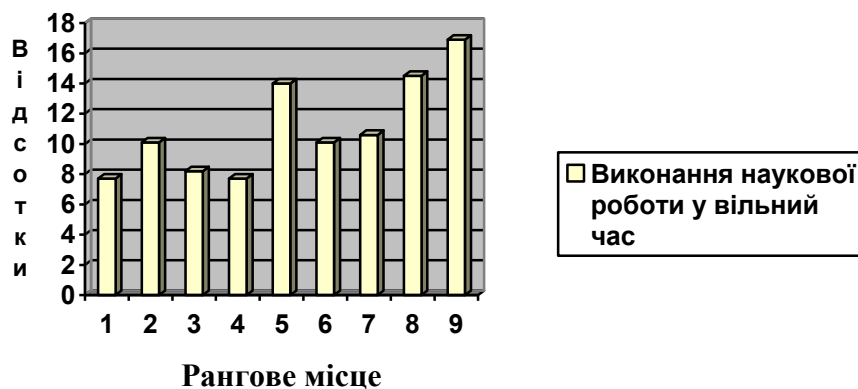

Рис. 1.39. Пріоритетність виконання наукової роботи у вільний час як мотиву науково-дослідницької діяльності студентів 3 курсу (%)

Аналіз результатів опитування студентів 3 курсу, засвідчив, що у значної частини студентів недостатньо сформована зацікавленість науковою роботою з метою побувати на конференціях у інших містах (рис.1.40):

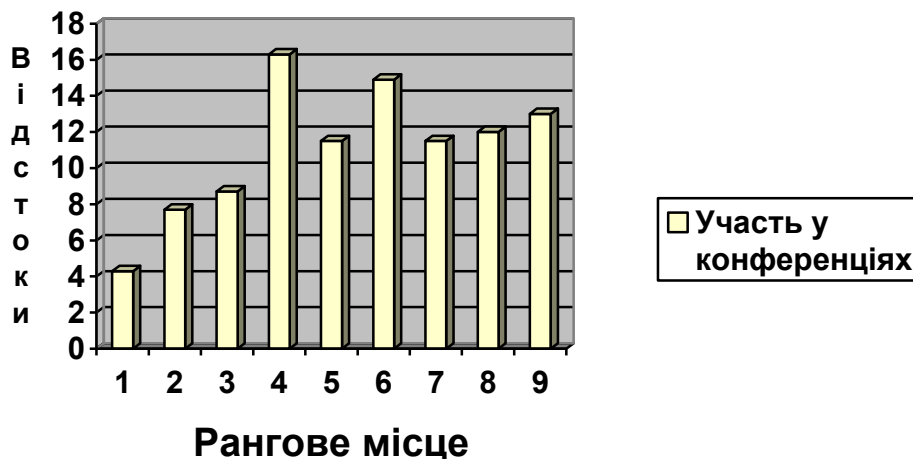

Рис. 1.40. Пріоритетність мотивації здійснювати наукову роботу з можливістю побувати на конференціях у інших містах як мотиву науково-дослідницької діяльності студентів 3 курсу (%)

Встановлено, що частина студентів 3 курсу не вбачає за потрібне займатися науковою роботою з метою оприлюднити свою наукову працю у наукових виданнях (рис.1.41):

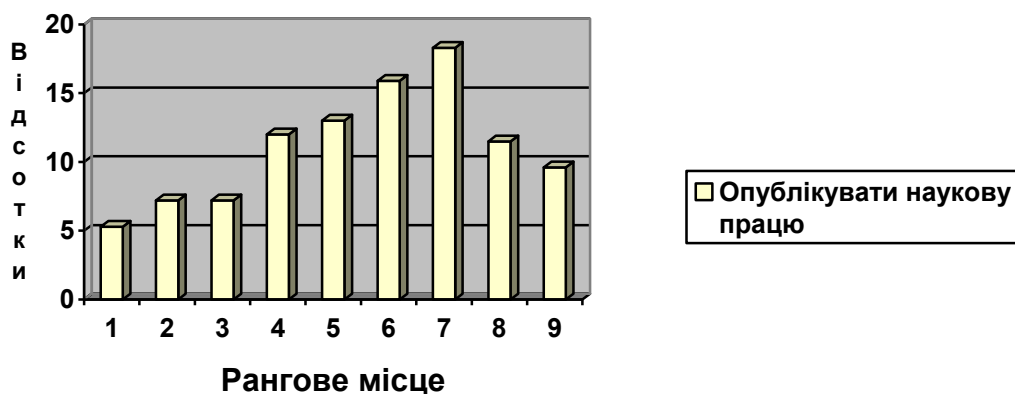

Рис. 1.41. Пріоритетність мотивації здійснювати наукову роботу з можливістю опублікувати свою наукову працю як мотиву науково-дослідницької діяльності студентів 3 курсу (%)

Аналіз результатів опитування студентів 3 курсу дозволив встановити, яка частина студентів займається науковою роботою задля перевірки особистої здібності до наукового пошуку (рис.1.42).

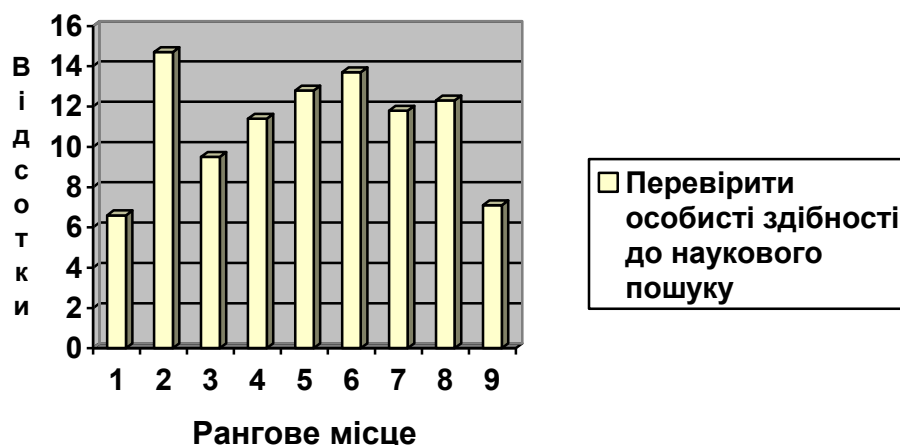

Рис. 1.42. Пріоритетність перевірки особистої здібності до наукового пошуку як мотиву науково-дослідницької діяльності студентів 3 курсу (%)

У переважної частини студентів 3 курсу відсутнє бажання займатися науковою роботою після завершення навчання у ВНЗ (рис.1.43):

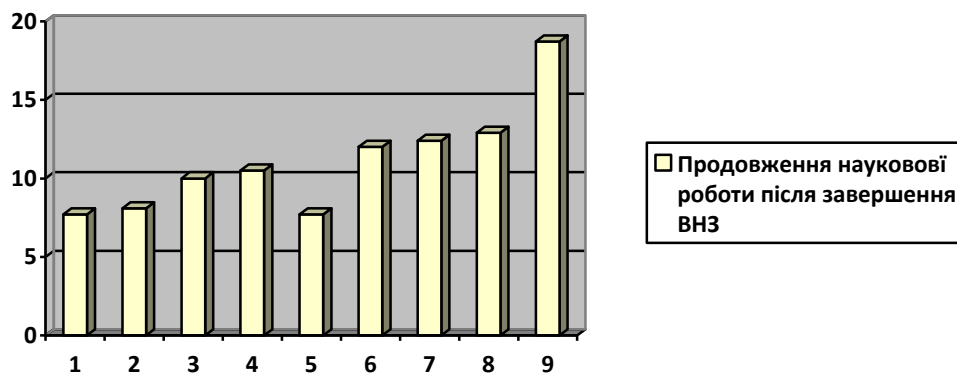

Рис. 1.43. Пріоритетність продовжувати наукову роботу після закінчення ВНЗ як мотиву науково-дослідницької діяльності студентів 3 курсу (%)

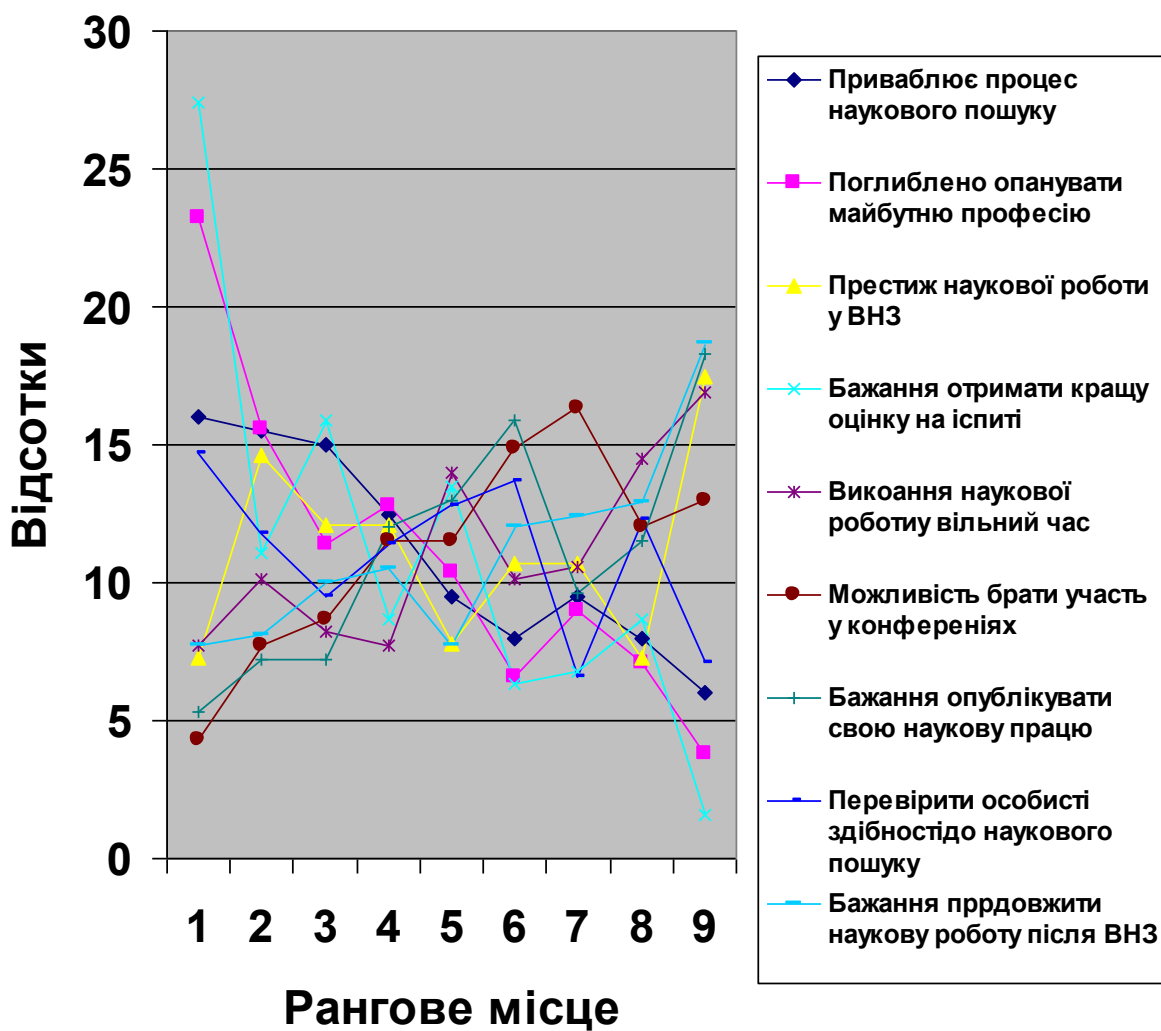

Рис. 1.44. Графіки динаміки мотивуючих чинників студентів 3 курсу до науково-дослідницької діяльності (%)

Домінуючі мотиви науково-дослідницької діяльності студентів IV курсу

Встановлено, що загальною тенденцією студентів **4 курсу** є бажання здійснювати науковий пошук з метою розв'язання актуальної професійної проблеми (рис.1.45):

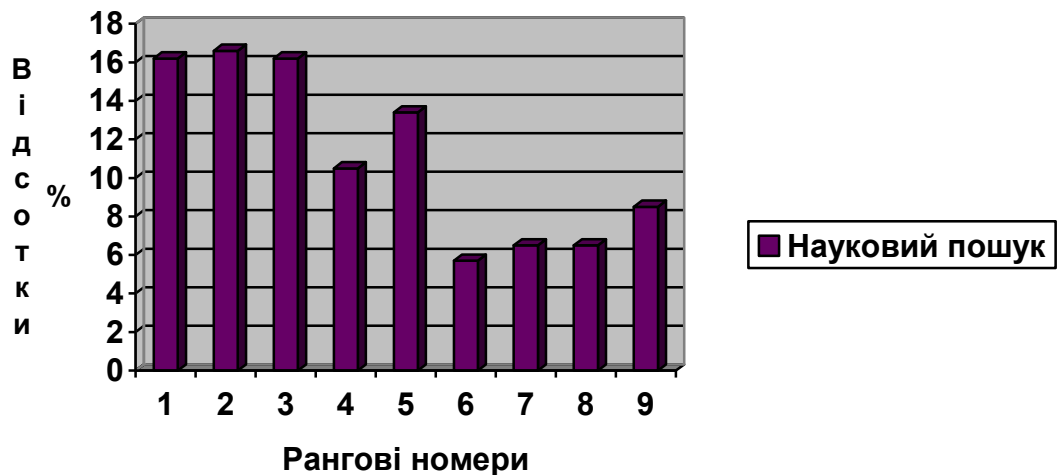

Рис. 1.45. Пріоритетність наукового пошуку з метою більш глибоко опанувати майбутньою професією як мотиву науково-дослідницької діяльності студентів 4 курсу (%)

Аналіз результатів опитування студентів 4 курсу, засвідчив, що займатися науковою роботою виступає суттєвим мотиваційним чинником (рис.1. 50):

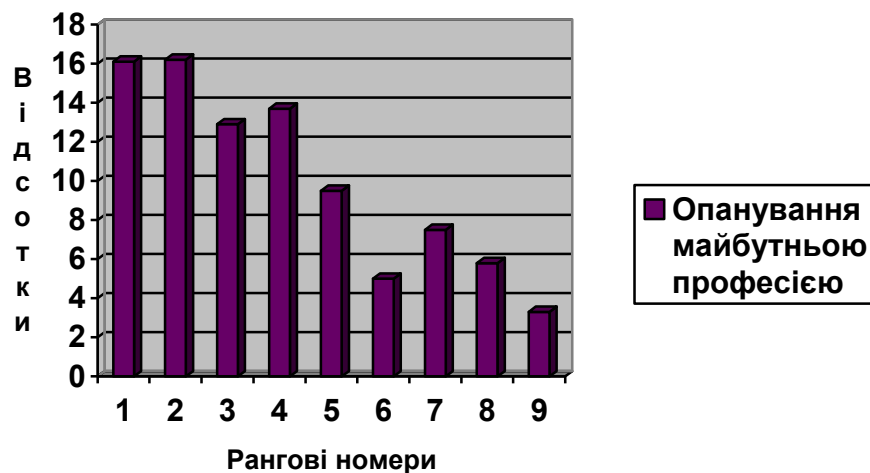

Рис. 1.50. Пріоритетність науково-дослідницької діяльності з метою більш глибоко опанувати майбутньою професією як мотиву науково-дослідницької діяльності студентів 4 курсу (%)

Опитування засвідчило, що студент 4 курсу небажання займатися науковою роботою пов'язують із низьким рівнем її престижності у ВНЗ (рис.1.51).

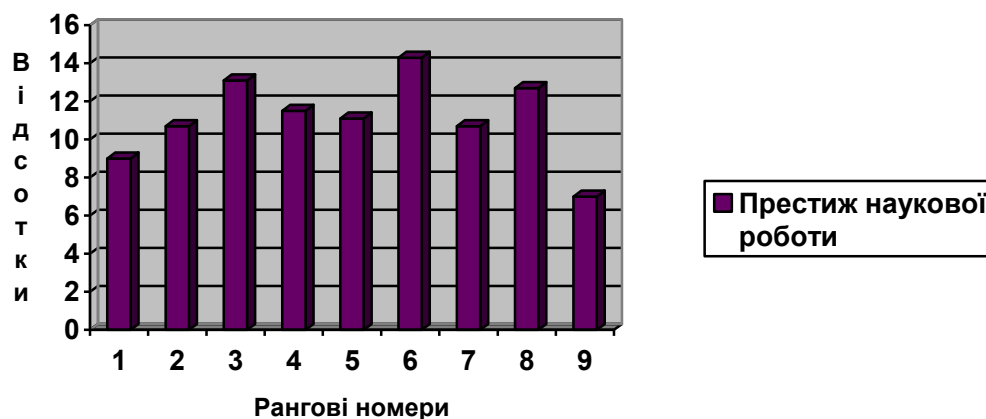

Рис. 1.51. Пріоритетність престижу наукової роботи у ВНЗ

як мотиву науково-дослідницької діяльності студентів 4 курсу (%)

Виявлено, що бажання студентів 4 курсу проводити наукові дослідження загалом не пов'язані із отриманням кращої оцінки на іспиті (рис. 1.52):

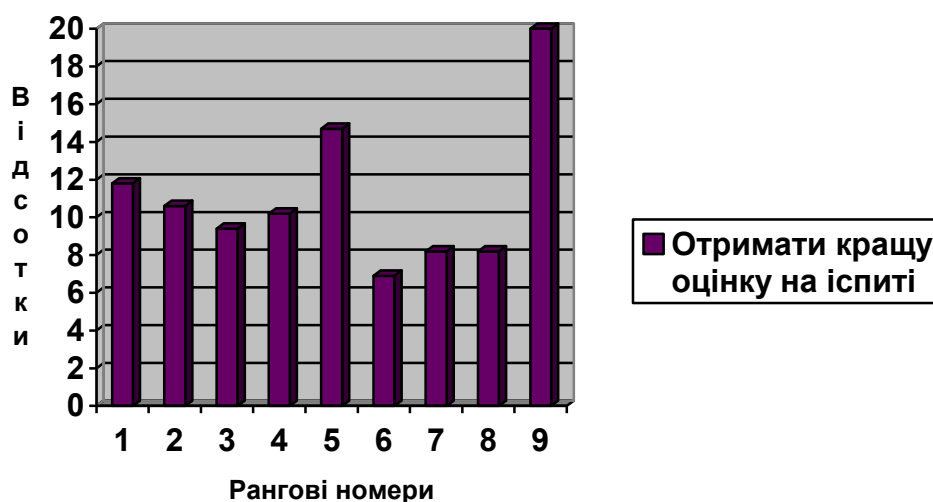

Рис. 1.52. Пріоритетність отримати кращу оцінку на іспиті як мотиву науково-дослідницької діяльності студентів 4 курсу (%)

Встановлено, що значна частина студентів 4 курсу не виявляють бажання здійснювати наукові дослідження у вільний від навчання час (рис.1. 53):

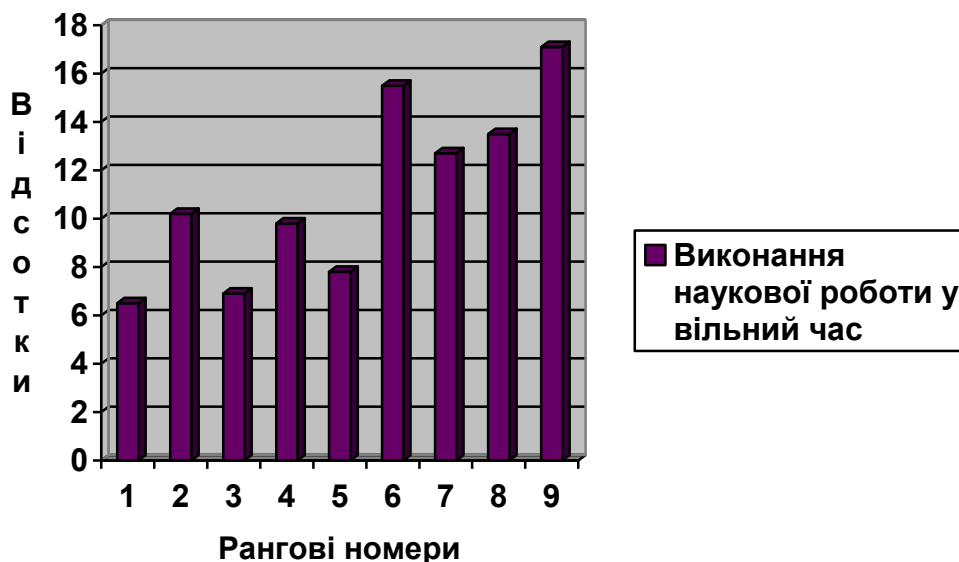

Рис. 1.53. Пріоритетність виконання наукової роботи у вільний від навчання час як мотиву науково-дослідницької діяльності студентів 4 курсу (%)

Аналіз результатів опитування студентів 4 курсу засвідчив, що наміру побувати на конференціях в інших містах і оприлюднити наукову роботу присвоїли першу рангову позицію тільки 10 % (рис. 1.54):

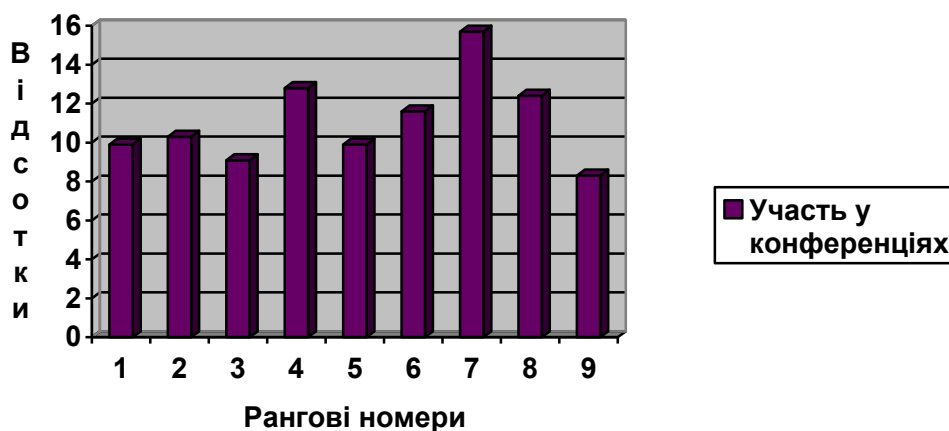

Рис. 1.54. Пріоритетність мотивації студентів 4 курсу здійснювати наукову роботу з можливістю участі на конференціях у інших містах (%)

Опитування засвідчило, що кожен третій студент 4 курсу має намір займатися науковою роботою з метою опублікувати свою наукову працю (рис. 1.55).

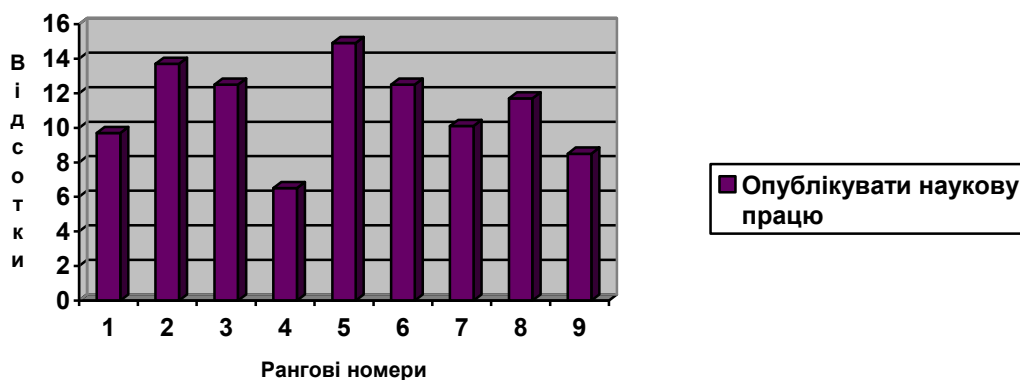

Рис. 1.55. Пріоритетність мотивації здійснювати наукову роботу з можливістю опублікувати свою наукову працю (%)

Встановлено, що значна частина студентів 4 курсу, готові займатися науковою роботою, щоб перевірити особисті здібності до наукового пошуку (рис.1.56).

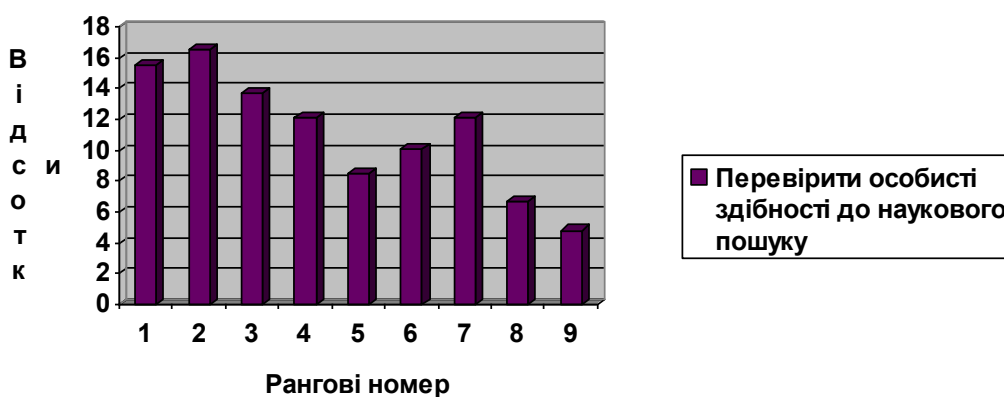

Рис. 1.56. Пріоритетність перевірки особистих здібностей до наукового пошуку як мотиву науково-дослідницької діяльності студентів 4 курсу (%)

Опитування студентів 4 курсу засвідчило, що майже половина студентів не мають потреби займатися науковою роботою після завершення навчання у ВНЗ (рис.1.57).

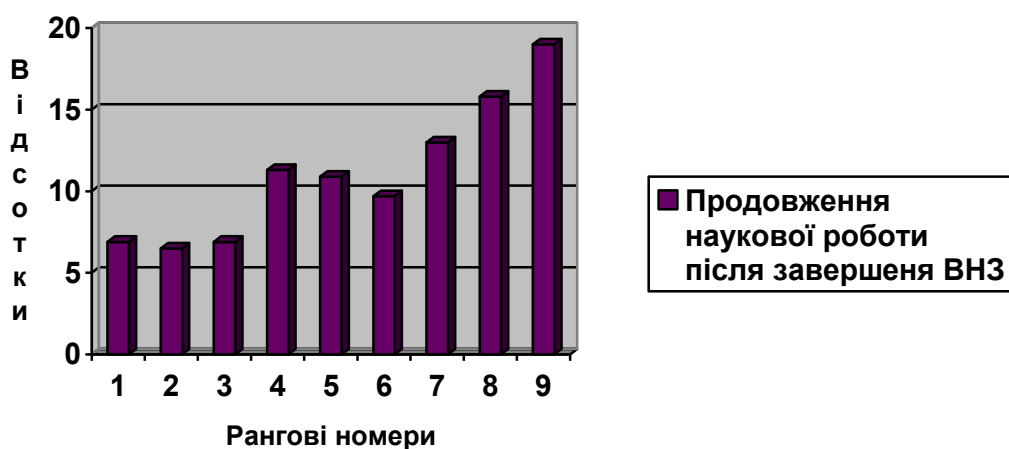

Рис. 1.57. Пріоритетність продовження наукової роботи після закінчення ВНЗ як мотив науково-дослідницької діяльності студентів 4 курсу (%)

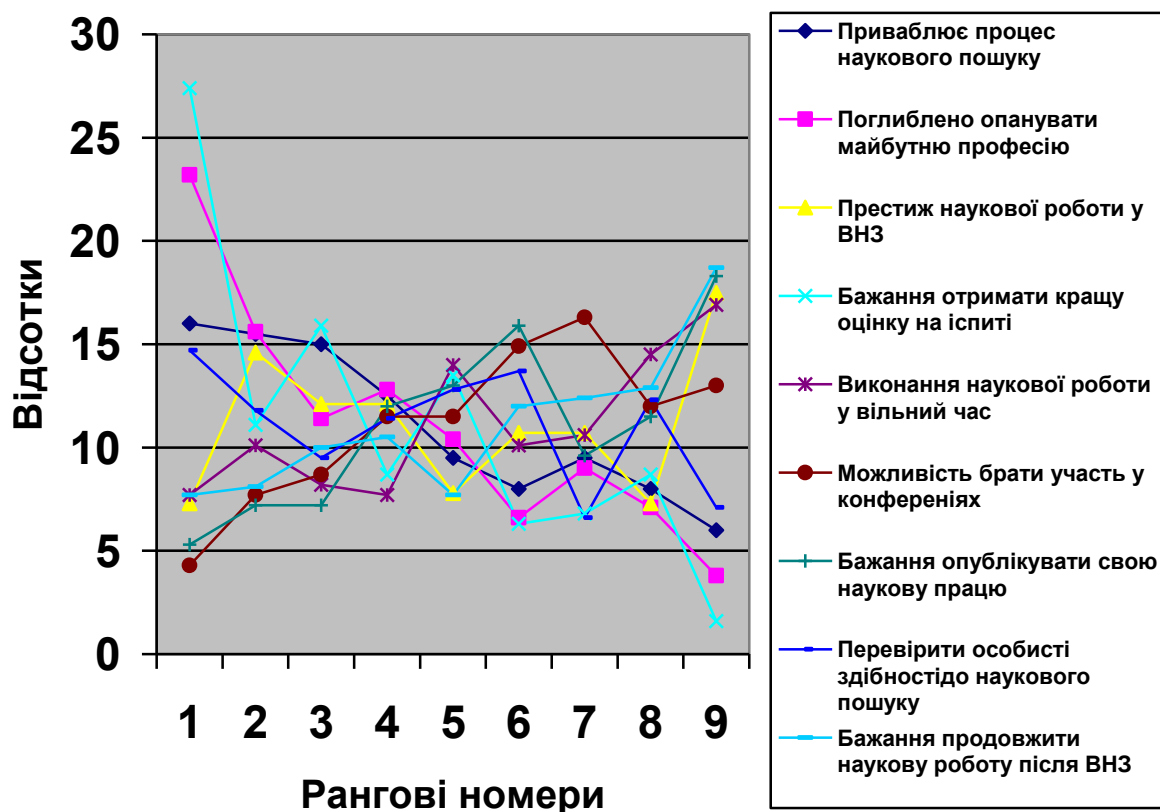

Рис. 1.58. Графіки рангового розподілу чинників мотивації науково-дослідницької діяльності студентами 4 курсу до (%)

Домінуючі мотиви науково-дослідницької діяльності студентів V курсу

Аналіз результатів опитування студентів 5 курсу засвідчив пріоритетність наукового пошуку при розв'язанні актуальних навчальних проблем (рис. 1.59).

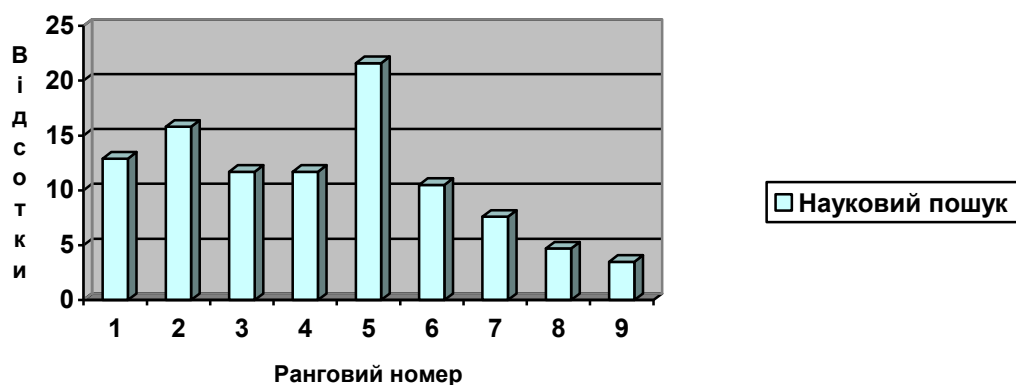

Рис. 1.59. Пріоритетність наукового пошуку (%)

Опитування студентів 5 курсу засвідчило, що займатися науковою роботою з метою більш глибоко опанувати майбутньою професією є суттєвим мотиваційним чинником (рис.1.60).

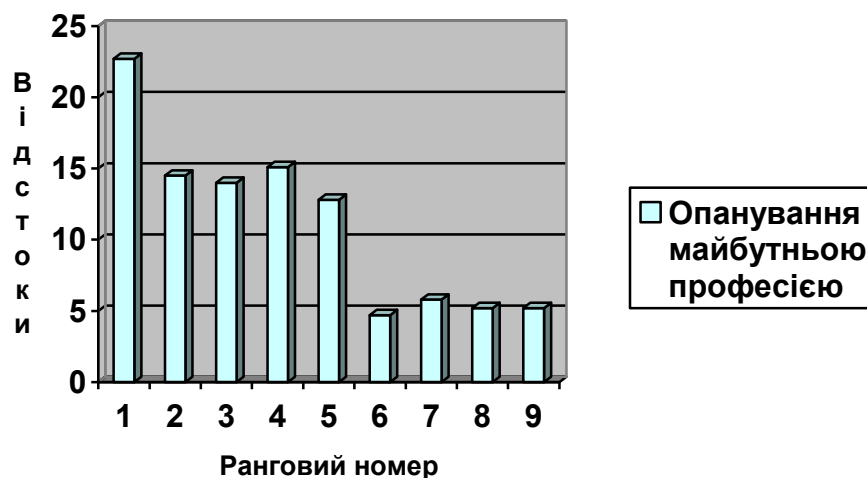

Рис. 1.60. Пріоритетність бажання більш глибоко опанувати майбутньою професією як мотиву науково-дослідницької діяльності (%)

Опитування студентів 5 курсу, засвідчив бажання у кожного третього студента займатися науковою роботою у зв'язку із її престижністю у ВНЗ (рис.1.61).

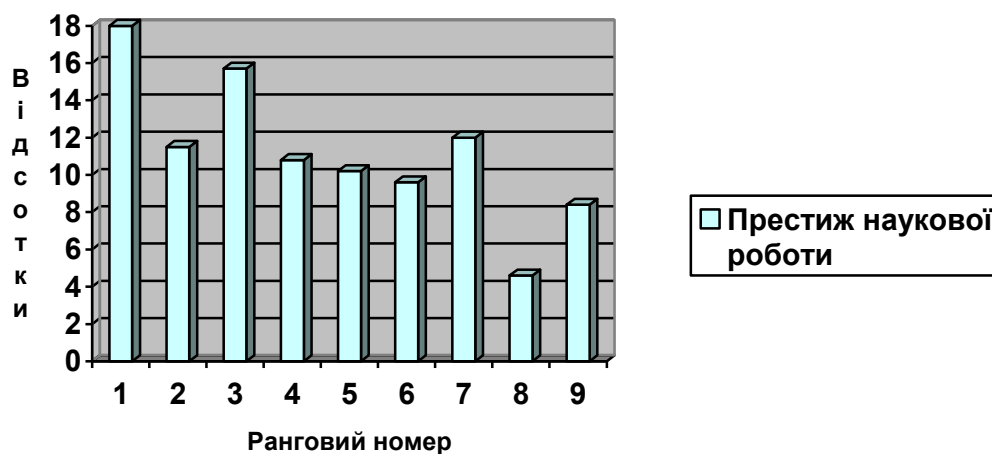

Рис. 1.61. Пріоритетність престижу наукової роботи у ВНЗ (%)

Результати опитування студентів 5 курсу, засвідчили, що їх менш за все приваблює у науковій роботі бажання отримати кращу оцінку на іспиті (рис.1.62).

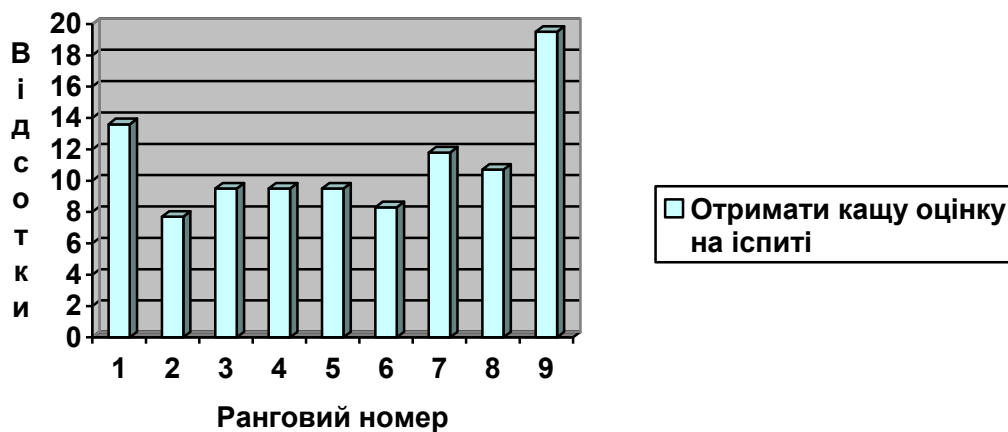

Рис. 1.62. Пріоритетність отримати кращу оцінку на іспиті

Встановлено, що студенти ще недостатньо готові займатися науковою роботою у вільний час (рис.1.63).

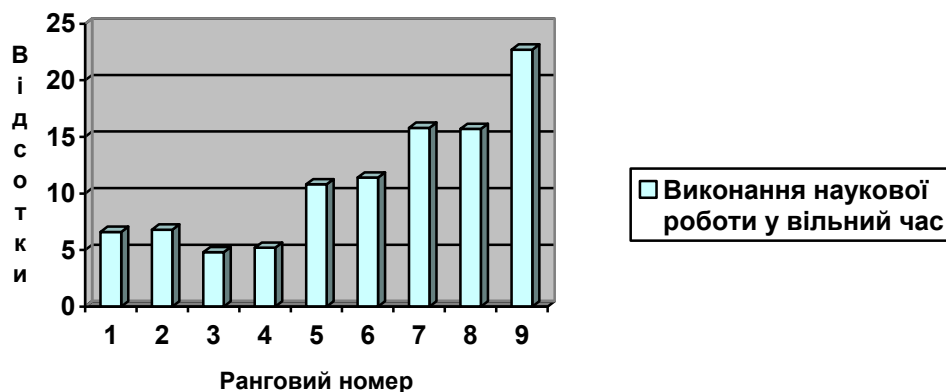

Рис. 1.63. Пріоритетність виконання наукової роботи у вільний час (%)

Результати опитування студентів 5 курсу, засвідчили, що частка студентів, готових займатися науковою роботою з метою побувати на конференціях в інших містах, дещо більша, порівняно з іншими курсами (рис.1.64).

Рис. 1.64. Пріоритетність мотивації здійснювати наукову роботу з можливістю брати участь у конференціях (%)

Виявлено, що студенти 5 курсу мають низький рівень мотивації до наукової роботи з метою опублікувати свою наукову працю (рис.1.65).

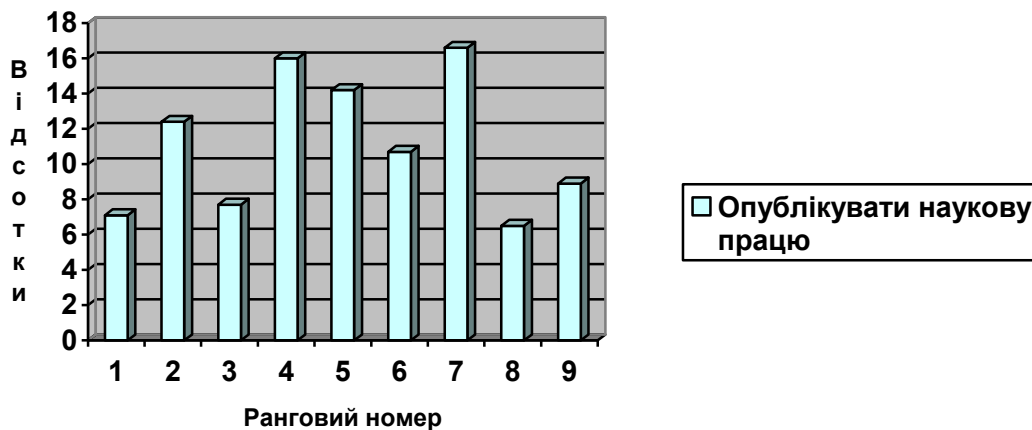

Рис. 1.65. Пріоритетність здійснювати наукову роботу з можливістю опублікувати свою наукову працю як мотиву НДР студентів (%)

Аналіз результатів опитування студентів 5 курсу, засвідчив, що значна частина студентів займається науковою роботою з метою перевірити особисті здібності до науковому пошуку(рис.1.66).

Рис. 1.66. Пріоритетність перевірити особисті здібності у науковому пошуку як мотиву НДР студентів (%)

Опитування студентів 5 курсу засвідчило, що значна їх частина не бачать потреби займатися науковою роботою після завершення навчання у ВНЗ (рис.1.67).

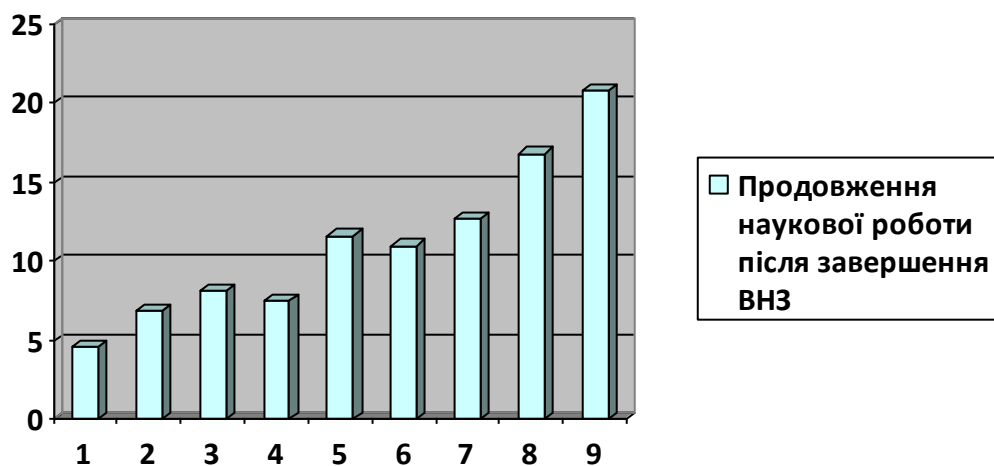

Рис. 1.67. Бажання студентів продовжувати наукову роботу після закінчення ВНЗ

На основі розглянутих вище результатів з'ясування мотивації науково-дослідницької діяльності студентів побудовано графіки (рис.1.68).

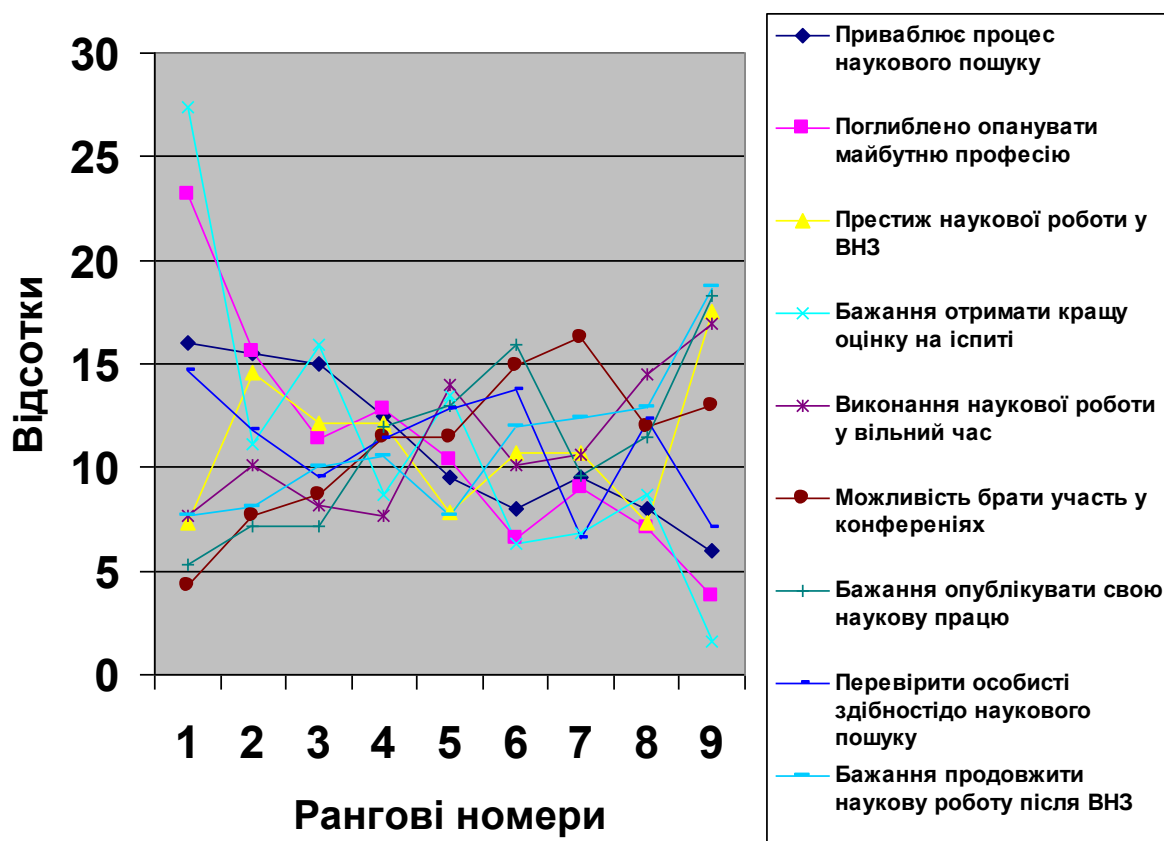

Рис.

1.68. Пріоритетність чинників, мотивуючих науково-дослідницьку діяльність студентів 5 курсу (%)

Підсумки. Домінуючим у мотивації виявлено бажання більш глибоко опанувати майбутньою професією, тоді як опублікувати свою наукову працю і можливість

продовжувати наукову роботу після закінчення вищого навчального закладу для студентів виявились найменш значущими.

ВИДОВА РІЗНОМАНІТНІСТЬ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

Відомо, що студенти як суб'єкти освітнього процесу беруть участь у різних наукових дослідженнях. Їх можна класифікувати на дві групи:

- *навчально-наукова* НДД студентів – це *нормативно передбачені* дослідження, що виконуються з навчальною метою (реферати курсові, магістерські роботи; експеримент, дослідницькі проекти, що передбачені навчальними програмами конкретних дисциплін тощо);
- *науково-дослідницька* НДД студентів – це ініціативні дослідження, що виходять за межі навчальних планів і програм, але стосуються розширення та поглиблення знань; для окремих студентів проводиться підготовка під керівництвом ученого до наукової діяльності після завершення навчання у ВНЗ (діяльність у студентських наукових гуртках, участь у наукових дослідженнях кафедр чи лабораторій, держбюджетній науково-дослідній роботі, міжнародних дослідженнях тощо)

Щоб з'ясувати, у яких видах *науково-дослідницької* діяльності студенти брали участь у минулому навчальному році, респондентам було запропоновано відповісти на напівзакрите запитання анкети: «*В яких видах науково-дослідницької діяльності Ви брали участь у минулому навчальному році*» та дописати інші, якщо такі мали місце.

До нього був запропонований такий перелік :

- 1 • Дослідження у науковому гуртку
- 2 • Участь у науковій конференції
- 3 • Наукові студентські конкурси
- 4 • Виконання досліджень за держбюджетною тематикою
- 5 • Виконання досліджень за госпдоговірною тематикою
- 6 • Виконання міжнародних проектів
- 7 • Виконання спільного з викладачем дослідження
- 8 • Підготовка наукових публікацій

Відповіді студентів були згруповані за роками навчання. Це було доречним для того, щоб мати змогу спробувати встановити наявність чи відсутність впливу терміну навчання студентів на активізацію їхньої участі у науково-дослідницькій діяльності (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Участь студентів 1-5 курсів у різних видах наукової діяльності

№	Вид НДД	К у р с и									
		1		2		3		4		5	
		осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%
1	Дослідження у науковому гуртку	144	31	116	31,3	64	21,6	158	26,7	32	10
2.	Участь у науковій конференції	104	22,4	150	40,5	136	45,8	236	59,6	120	37,2
3	Наукові студентські конкурси	108	23,3	60	16,2	10	3,5	26	6,6	26	8,2
4	Виконання досліджень за держбюджетною тематикою	8	1,7	8	2,2	4	1,4	4	1,0	4	1,3
5	Виконання досліджень за госпдоговірною тематикою	12	2,6	4	1,1	2	0,7	4	1,01	4	1,3
6	Виконання міжнародних наукових проектів	4	0,8	6	1,8	4	1,4	2	0,5	2	0,6
7	Виконання спільного з викладачем дослідження	48	10,3	4	1,1	42	14,2	60	15,1	68	20,8
8	Підготовка наукових публікацій	36	7,6	22	5,8	34	11,4	102	25,8	66	20,6
	Всього	464		370		296		592		318	

Аналіз результатів опитування засвідчив, що:

- ✓ студенти I курсу переважно брали участь у наукових студентських гуртках – 31 %, наукових студентських конкурсах – 23,3 %, наукових студентських конференціях – 22,4 %;
- ✓ студенти II курсу – у наукових студентських конференціях – 44,4 %, наукових студентських гуртках – 34,3 %, наукових студентських конкурсах – 17,75 %;
- ✓ студенти III курсу – у наукових студентських конференціях – 48,2 %, наукових студентських гуртках – 22,7 %, виконанні спільних досліджень з викладачами – 14,9 %;
- ✓ студенти IV курсу – у наукових студентських конференціях – 59,6 %, наукових студентських гуртках – 39,9 %, підготовці наукових публікацій – 25,8 %;
- ✓ студенти V курсу – у наукових студентських конференціях – 55 %, виконанні спільних досліджень з викладачами – 31,2 %, підготовці наукових публікацій – 30,3 %.

У подальшому виявлено тенденції у пріоритетності різних видів науково-дослідницької роботи студентів 1-5 курсів університетів. Встановлено, що 44,4 % студентів 1-5 курсів ВНЗ протягом навчального року брало участь у наукових студентських конференціях, 28,3 % – у наукових студентських гуртках, 15,5 % – підготовці наукових публікацій, 12,7 %

1	48	12,7	60	19,6	44	29,6	64	22,1	80	26,6
2	90	23,8	126	42,2	36	24,3	140	48,3	120	40,0
3	144	38,1	42	13,6	36	24,3	52	17,9	36	12,0
4	66	17,5	66	21,6	32	21,8	22	7,6	28	9,4
5	30	7,9	12	3,9	-	-	12	4,1	36	12,0
Загалом	378	100	408	100	148	100	290	100	300	100

Аналіз результатів опитування студентів 1-5 курсів виявив наступний розподіл оцінки студентами чинників, що перешкоджають реалізації науково-дослідницької діяльності:

слабка матеріально технічна база – 40,7%

відсутність вільного доступу до роботи в мережі Інтернет – 20,2 %

відсутність наукової літератури – 12,8 %

недостатня увага викладачів до організації наукової роботи – 12,8 %

інші причини – 5,9%

Наведені узагальнені результати опитування представлено на рис. 1.70.

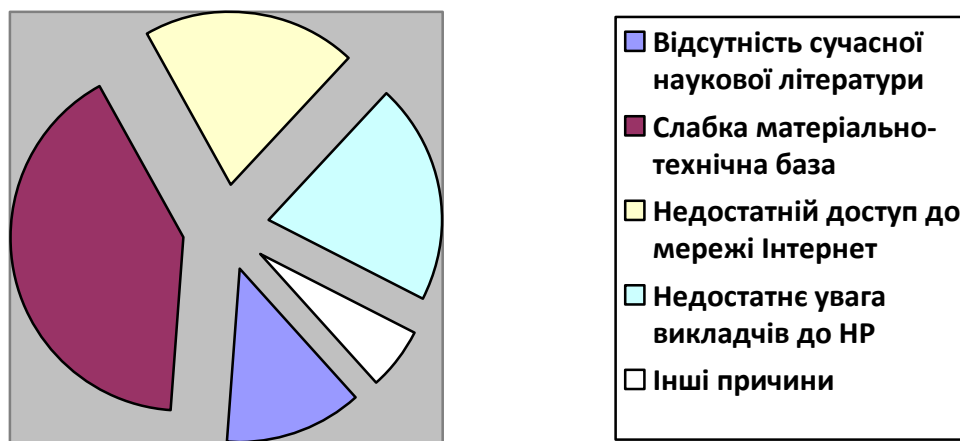

Рис. 1.70. Чинники, що перешкоджають організації студентської науково-дослідницької роботи (%)

Отже, близько половини студентів зазначають, що основною перешкодою в організації науково-дослідницької роботи є слабка матеріально-технічна базу університету.

Близько чверті студентів 3-5 курсів вважають, що низька забезпеченість сучасною науковою і науково-методичною літературою в університетах негативно впливає на організацію науково-дослідницької діяльності (рис. 1.71).

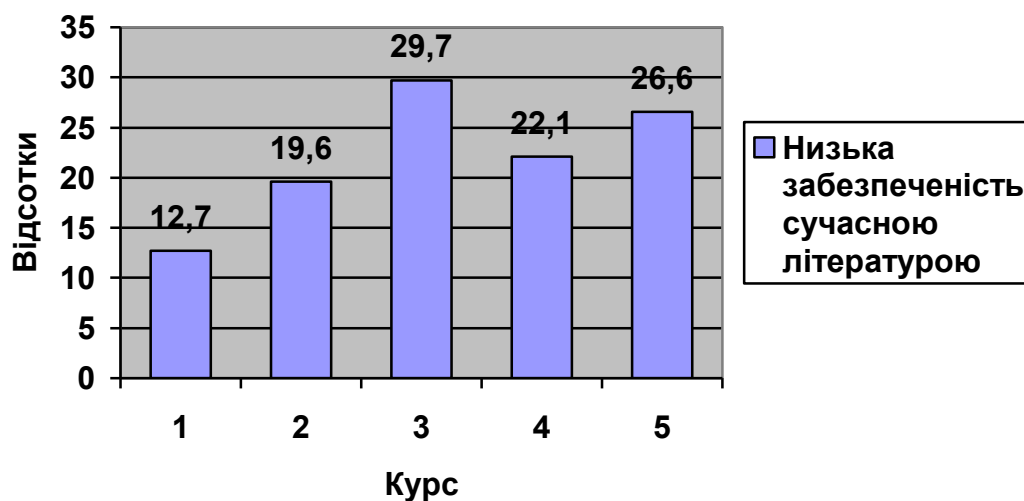

Рис. 1.71. Оцінка студентами 1-5 курсів забезпеченості сучасною літературою (%)

Як показано на рис.1.72, основним перешкоджаючим ефективній організації науково-дослідницької діяльності чинником є застаріла лабораторна й матеріально-технічна база університетів (від 25 % до 50 % виборів студентів).

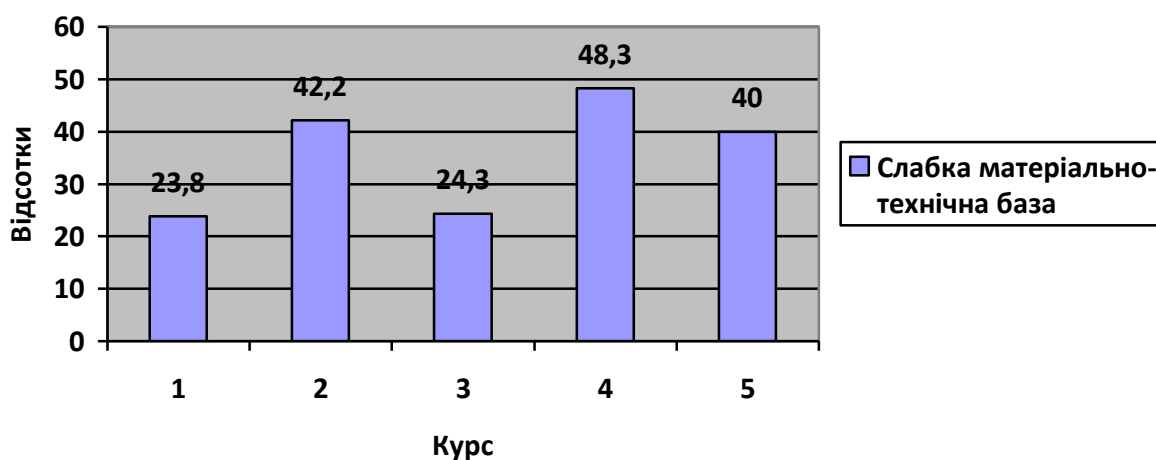

Рис. 1.72. Оцінка студентами 1-5 курсів матеріально-технічної бази університетів (%)

Визначено, що понад чверті студентів 1 і 3 курсів вважають, що перешкодою для студентської науково-дослідницької діяльності є відсутність вільного доступу до мережі Інтернет (рис.1.73).

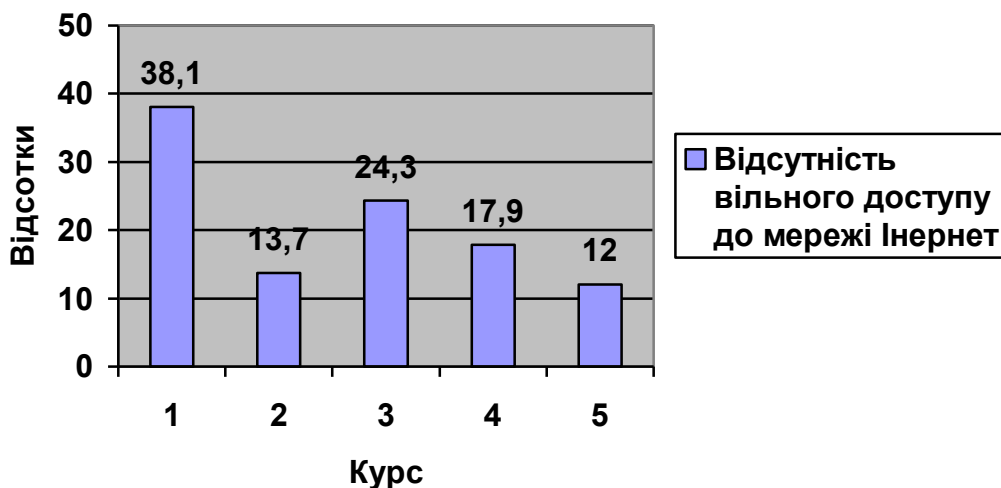

Рис. 1.73. Динаміка відповідей студентів 1-5 курсів (%)

Як і слід було очікувати, студенти 1-3 курсів вважають, що недостатня увага викладачів до керівництва студентською науковою роботою також є суттєвою перешкодою в організації студентських наукових досліджень (рис.1.74).

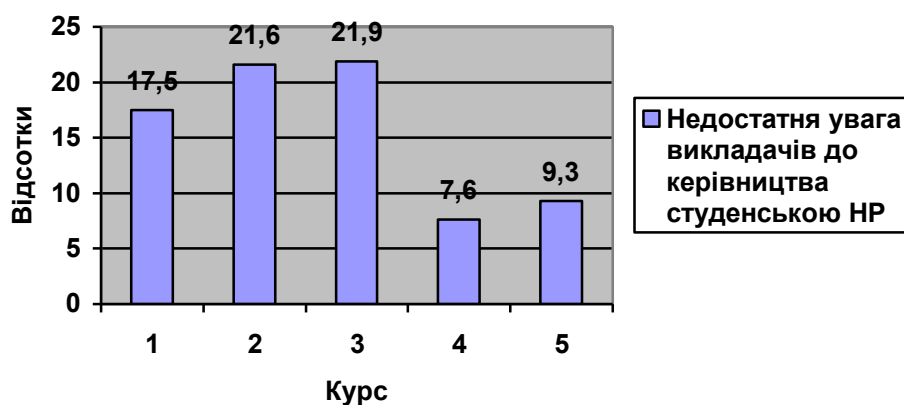

Рис. 1.74. Кількість студентів 1-5 курсів (%), котрі вважають недостатню увагу викладачів до студентської НДР негативним чинником її ефективності

Встановлено, що від 25 % й до 40% студентів 4-5 курсів відзначили також інші умови негативно впливаючі на організацію студентської наукової роботи (рис.1.75).

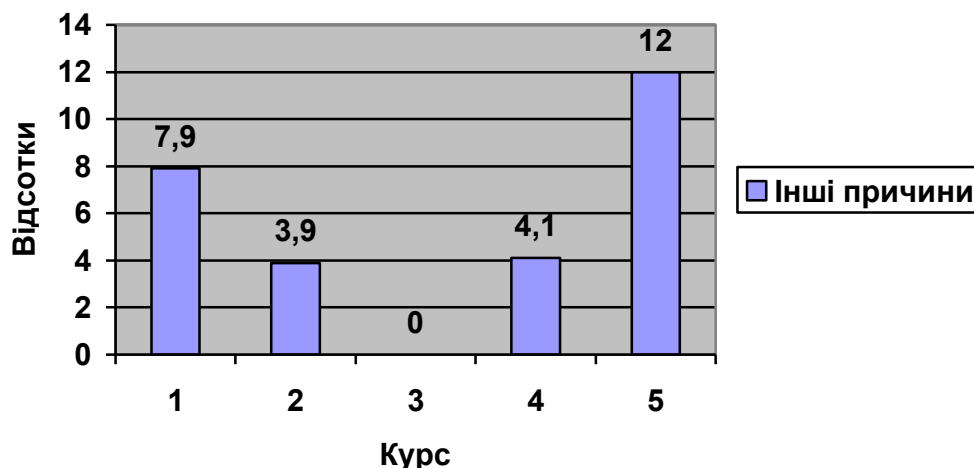

Рис. 1.75. Самооцінка студентами 1-5 курсів (%) інших причин низької ефективності науково-дослідницької діяльності

1.4. ШЛЯХИ ПОЛІПШЕННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ НАУКОВО- ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Аналіз результатів опитування студентів 1-5 курсів, засвідчив, що потребу у зменшенні аудиторного навантаження задля підвищення ефективності науково-дослідницької діяльності підтримують:

- ✓ 52 % студентів I курсу,
- ✓ 47,2 % – II курсу,
- ✓ 47,2 % – III курсу,
- ✓ 42,3% – IV курсу,
- ✓ 34,4 % – V курсу.

Отже, спостерігається загальна тенденція щодо зменшення аудиторного навантаження студентів 1-5 курсів. Проте частка студентів 1 курсу, котрі підтримують вказану тенденцію, суттєво більша у порівнянні із студентами 5 курсу.

Доцільність широкої і своєчасної поінформованості студентів 1-5 курсів про наукову роботу підтримують:

- ✓ 35,6 % студентів I курсу,
- ✓ 41,3 % – II курсу,
- ✓ 48,5 % – III курсу,
- ✓ 44,8% – IV курсу,
- ✓ 46,8 % – V курсу.

Як бачимо, у студентів від курсу до курсу зростає потреба в інформуванні їх про наукову роботу в університеті.

Опитування показало, що важливим для організації наукових досліджень здобувачів вищої освіти є ознайомлення студентів 1-5 курсів із методикою наукової роботи. Цю точку зору підтримують:

- ✓ 42,1 % студентів I курсу,
- ✓ 40,7 % – II курсу,
- ✓ 38,8 % – III курсу,
- ✓ 40,7% – IV курсу,
- ✓ 36 % – V курсу.

Динаміку оцінки студентами чинників, що сприяють поліпшенню організації наукових досліджень, відображено на графіках рис.1.76.

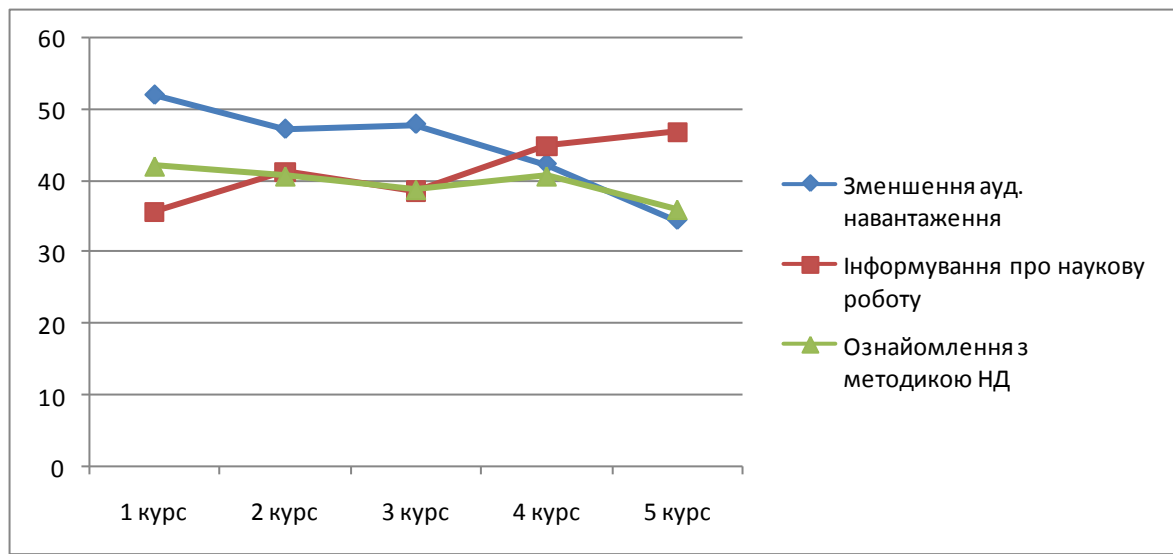

Рис. 1.76. Динаміка оцінки студентами чинників, що сприяють поліпшенню організації наукових досліджень (%)

Аналіз результатів опитування студентів 1-5 курсів, засвідчив, що матеріальне заохочення має важливе значення для студентів, зокрема так вважає:

- 49,5% студентів I курсу,
- 45,4 % – II курсу,
- 39,1 % – III курсу,
- 39,6% – IV курсу,
- 33,6 % – V курсу.

Загалом майже половина студентів 1-5 курсу відмітили потребу в матеріальному заохоченні студентів за досягнення у науковій роботі.

Отже, загальними тенденціями є: по-перше, зацікавленість студентів у матеріальному заохоченні за досягнення у науковій роботі, що сприятиме мотивації студентів до наукових досліджень та їх якості; по-друге, спостерігається зниження зацікавленості у матеріальному заохоченні студентів старших (4-5) курсів у порівнянні із молодшими (1-3) курсами.

Доцільність збільшення кількості наукових конференцій, на думку студентів 1-5 курсів, підтримують:

- 36,4 % студентів I курсу,
- 35,7 % – II курсу,
- 37,8 % – III курсу,
- 31,2% – IV курсу,

28,4 % – V курсу.

Отже, як тенденцію можемо відмітити зменшення відсотку старшокурсників, котрі вважають, що збільшення кількості наукових студентських конференцій сприяє покращенню наукової роботи.

Важливим для організації наукових досліджень є покращення керівництва науковими дослідженнями студентів викладачами університетів. Проте, майже третя частина опитаних студентів 1-5 курсів переконані, що викладачі недостатньо приділяють уваги керівництву науковими дослідженнями студентів (рис. 1.77).

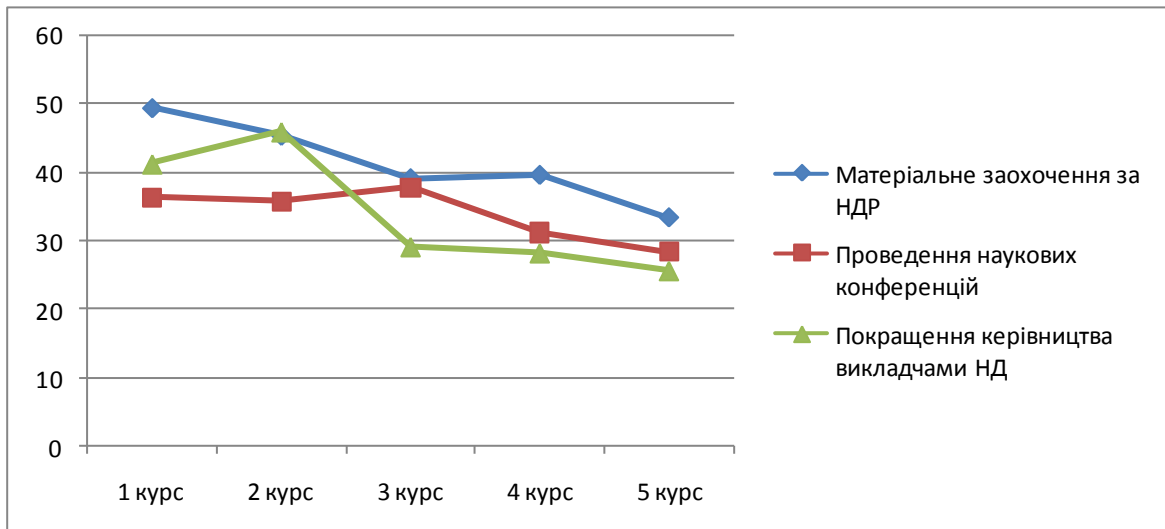

Рис.1.77. Оцінки студентами чинників, що сприяють поліпшенню організації наукових досліджень (%)

Аналіз результатів опитування студентів 1-5 курсів засвідчив, що 24,7 % студентів I курсу, 13,9 % – II курсу, 13,9 % – III курсу, 23,2% – IV курсу, 24,3 % – V курсу вважають, що залучення студентів до виконання спільних з викладачами досліджень сприяє покращенню наукової роботи. Загалом 29% опитаних не вважають, що виконання спільних з викладачами досліджень сприятиме покращенню наукової роботи (рис.1.78). Це ще раз підтверджує думку про недостатність уваги викладачів до спільних досліджень із студентами має місце і знижує якість науково-дослідницької діяльності викладачів та організацію ними досліджень студентів.

Аналіз результатів опитування студентів 1-5 курсів, засвідчив, що 34,7 % студентів I курсу, 23,9 % II курсу, 23,9 % III курсу, 33,6% IV курсу, 35,3 % V курсу вважають, що допомога у визначенні з темою для наукових досліджень сприятиме покращенню наукової роботи (рис.1.78).

Загалом кожен третій із опитаних студентів 1-5 курсів розцінюють допомогу визначенні теми наукового дослідження як суттєвий чинник поліпшення організації наукової роботи.

Результати опитування студентів, засвідчили, що 19,1 % студентів I курсу, 19,4 % II курсу, 26,4 % III курсу, 29,6% IV курсу, 30,9 % V курсу трактують посилення уваги до стану і розвитку науки на лекціях і практичних заняттях як чинника покращення покращенню наукової роботи в університетах. Четверть опитаних студентів 1-5 курсу не надають значення цьому чиннику (рис.1.78).

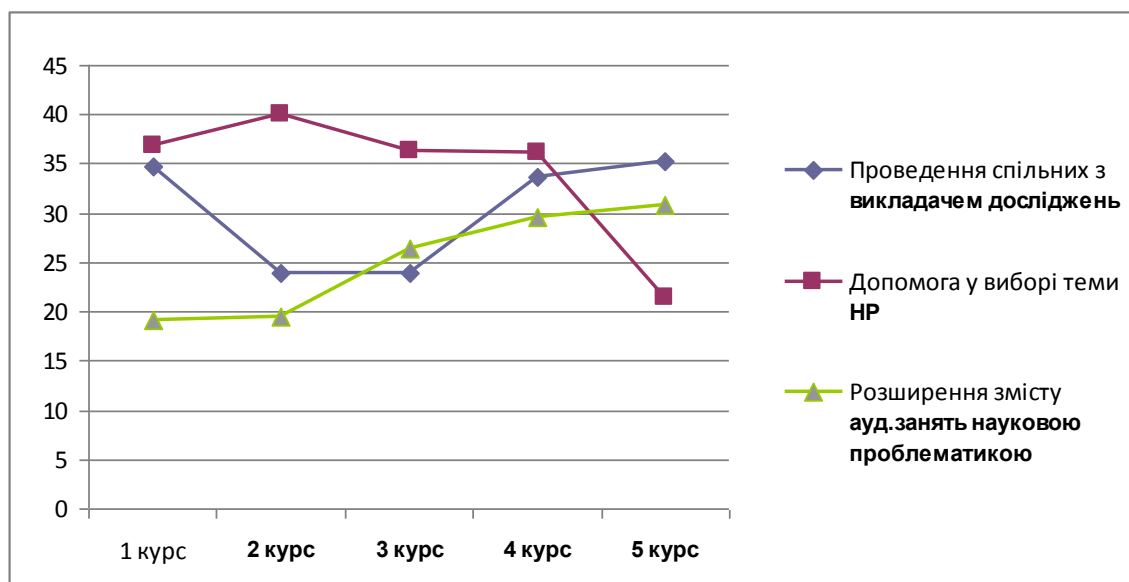

Рис.1.78. Графіки оцінки студентами чинників, що сприяють поліпшенню організації наукових досліджень (%)

2.1. РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ НИМИ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Складові науково-дослідницької діяльності науково-педагогічних працівників, запропоновані викладачам для оцінювання, подано на рис. 2.1

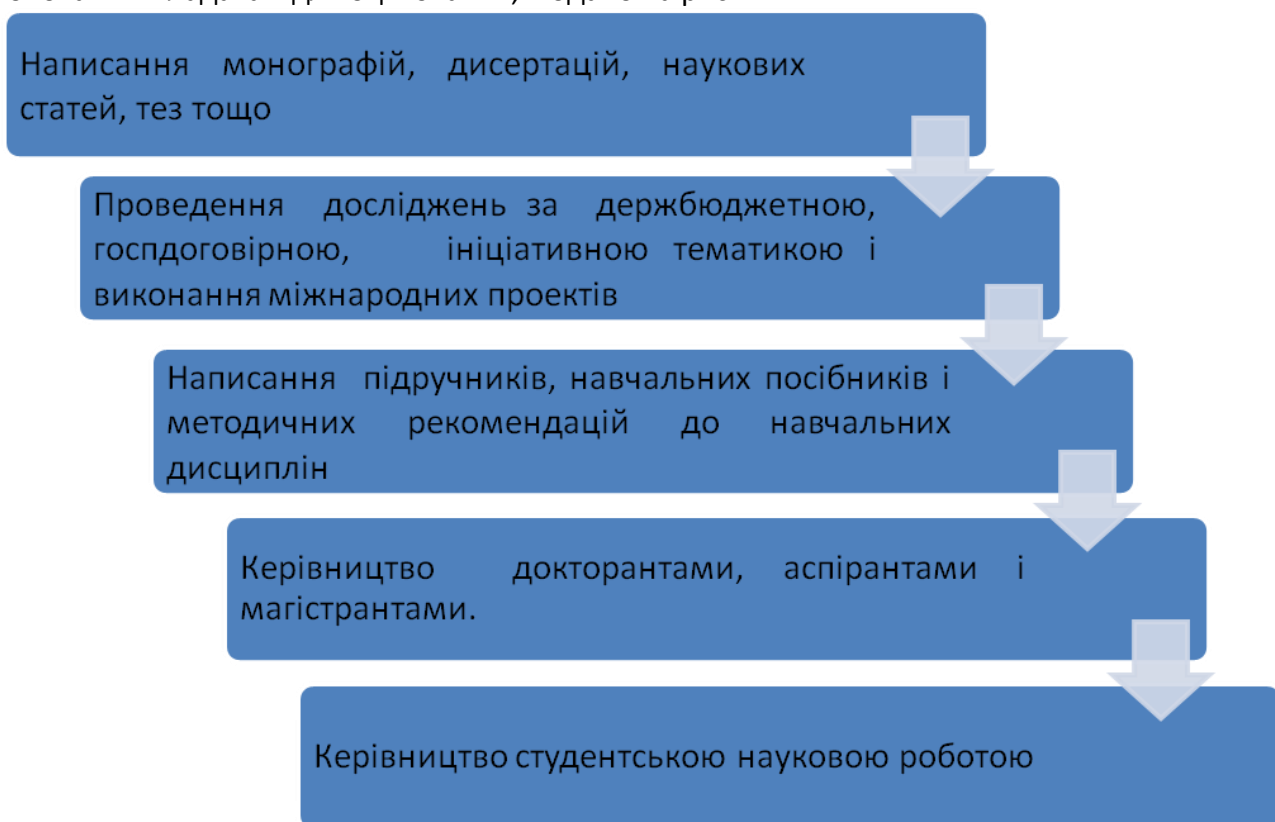

Рис. 2.1 Складові науково-дослідної діяльності науково-педагогічних працівників

Метою опитування було з'ясувати:

- ✓ підходи до реалізації викладачами науково-дослідницької діяльності;
- ✓ умови організації наукових досліджень у вищих навчальних закладах;
- ✓ чинники, що перешкоджають викладачам вищих навчальних закладів ефективно здійснювати наукові дослідження;
- ✓ чинники, що стимулюють викладачів вищих навчальних закладів ефективних наукових досліджень;
- ✓ шляхи мотивації науково-педагогічних працівників до підвищення організації наукових досліджень у вищих навчальних закладах (рис. 2.2).

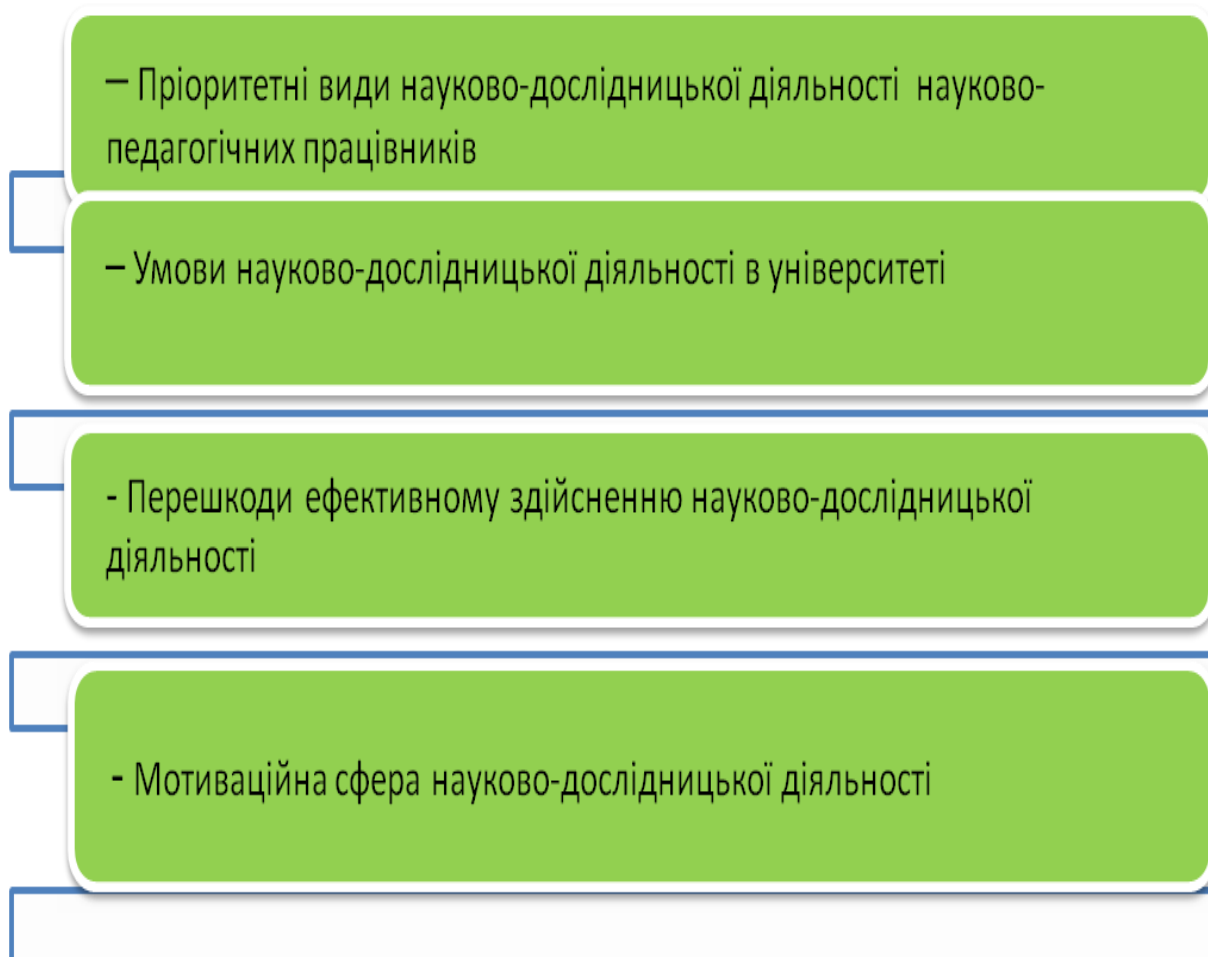

Рис. 2.2. Перелік чинників, що підлягали з'ясуванню в ході опитування науково-педагогічних працівників університетів

Загалом в опитуванні взяли участь 291 науково-педагогічний працівників університетів. Із них докторів наук – 29 осіб (9,8 %), кандидатів наук – 179 осіб (61,6 %) і викладачів без наукового ступеня – 83 особи (28,6). Якісний склад науково-педагогічних працівників подано на діаграмі (рис 2.3).

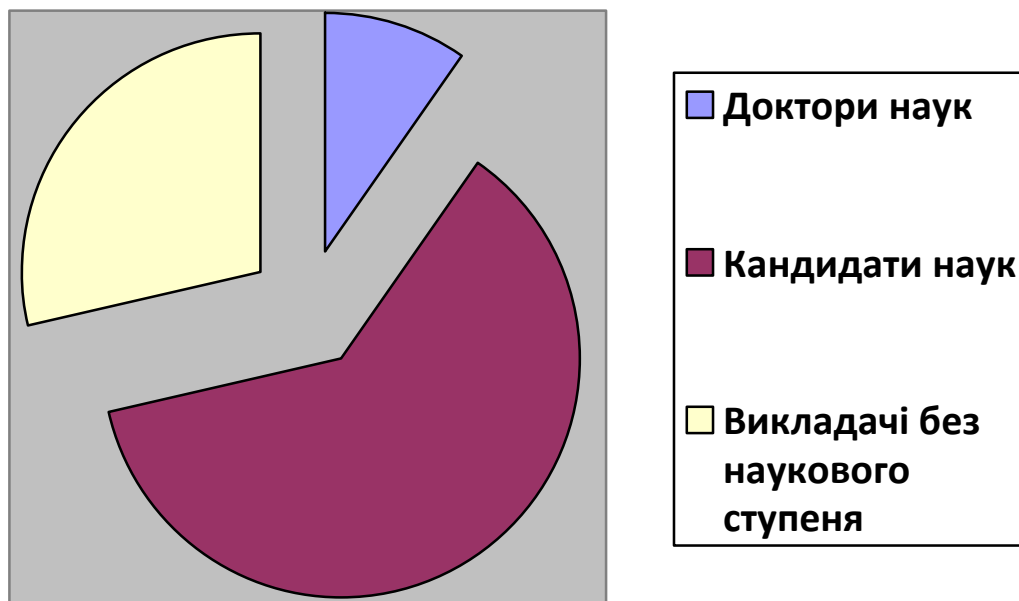

Рис. 2.3. Якісний склад науково-педагогічних працівників, задіяних в опитуванні (%)

Аналіз результатів опитування науково-педагогічних працівників дозволив встановити, яким чином розподілялись між ними різні групи науково-дослідницької діяльності:

- ✓ фундаментальні дослідження в університетах здійснювали 48,2 % професорів, 36,3 % канд. наук і 21,7 % викладачів без наукового ступеня,
- ✓ прикладні дослідження виконували 44,8 % професорів, 61,5 % кандидатів наук і 75,9 % викладачів без наукового ступеня,
- ✓ інші види досліджень здійснювали 7 % докторів наук, 2,2 % кандидатів наук і 2,4 % викладачів без наукового ступеня (рис.2.4).

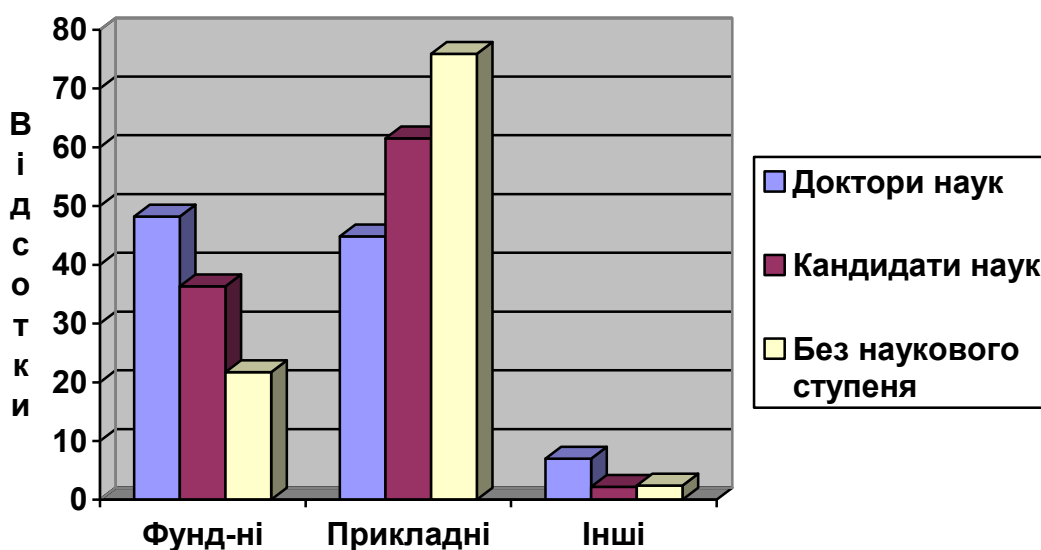

Рис. 2.4. Виконання різних груп наукових досліджень науково-педагогічними працівниками (%)

Конкретні види наукової роботи, яку здійснювали науково-педагогічні працівники університетів у поточному році, з'ясовували на основі одержаних відповідей на анкетне запитання закритого типу: «Яку наукову діяльність ви здійснюєте у поточному навчальному році?», до якого наведено такий перелік можливих відповідей:

1	• Виконання дисертаційного дослідження
2	• Керівництво аспірантами
3	• Керівництво докторантами
4	• Керівництво магістерським роботами
5	• НДР за індивідуальною тематикою
6	• Виконання держбюджетних і госпдоговірних досліджень
7	• Керівництво студентським науковим гуртком
8	• Участь у роботі спеціалізованої Вченої ради

Результати цього опитування подано в табл. 2.1.

Таблиця 2.1.

Результати опитування науково-педагогічних працівників (%)

№ п/п	Види наукової діяльності	Доктори наук	Канд. наук	Викладачі без наук ступ.
1.	Виконання дисертаційного дослідження	–	6,2	16,3
2.	Керівництво аспірантами	24,7	5,5	0
3.	Керівництво докторантами	9,1	0	0
4.	Керівництво магістерським роботами	9,1	21,7	3,5
5.	Виконання НДР за індивідуальною тематикою	15,6	39,9	18,8
6.	Виконання держбюджетних і госпдоговірних досліджень	5,2	4,6	1
7.	Керівництво студентським науковим гуртком	11,6	21,3	10,4
8.	Участь у роботі спеціалізованої Вченої ради	24,7	0,8	50

За одержаними результатами були побудовані діаграми (рис. 2.5 – 2.7) за такими видами наукової діяльності: 1. Дисертаційне дослідження. 2. Керівництво аспірантами. 3. Керівництво докторантами. 4. Керівництво магістерським роботами. 5. Виконання НДР за індивідуальною тематикою. 6. Виконання держбюджетних і госпдоговірних досліджень. 7. Керівництво студентським науковим гуртком. 8. Участь у роботі спеціалізованої Вченої ради.

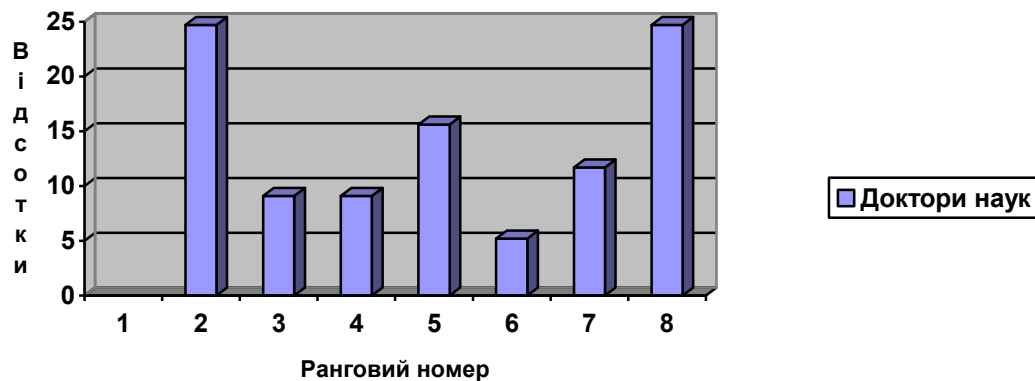

Рис. 2.5. Участь докторів наук у різних видах наукової діяльності (%)

Рис. 2.5 вказує на те, що у науково-дослідній діяльності докторів наук домінують: керівництво аспірантами (позиція 2), виконання планової теми кафедри (позиція 5) та участь у роботі спеціалізованих Вчених рад (позиція 8). Дещо меншими відсотками представлені керівництво докторантами (позиція 3), магістерським роботами (позиція 4), студентськими науковими гуртками (позиція 7). Найменший відсоток участі докторів наук у виконанні досліджень за держбюджетною і госпдоговірною тематикою (позиція 6).

Наступна гістограма (рис. 2.6) ілюструє видову різноманітність науково-дослідної роботи викладачів з науковим ступенем кандидата наук.

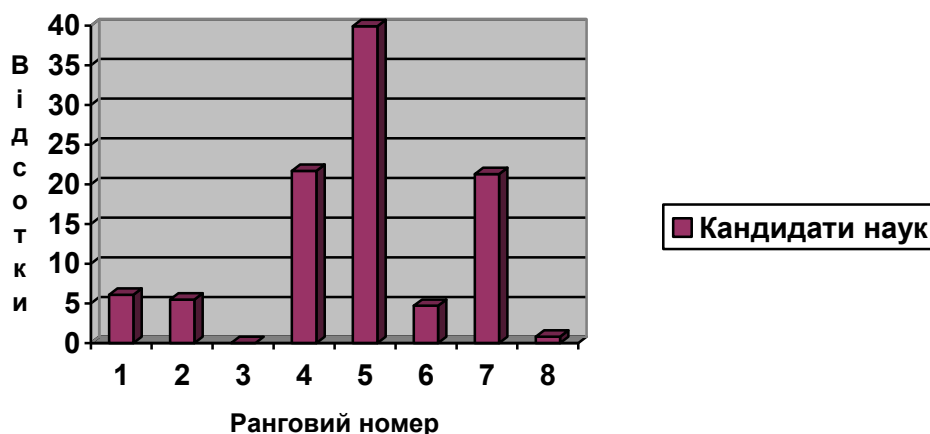

Рис. 2.6. Участь кандидатів наук у різних видах наукової діяльності (%)

Рис. 2.6 свідчить, що участь кандидатів наук у науково-дослідній діяльності має свої відмінності. Так, домінуюче положення займають: виконання планової теми кафедри за індивідуальною тематикою (позиція 5), керівництво магістерськими роботами (позиція 4) та керівництво студентськими гуртками (позиція 7). Другими йдуть позиція 1, 6, 2. Найменший відсоток становить участь у роботі спеціалізованих Вчених рад (позиція 8).

Опитування показало, що викладачі без наукового ступеня по-різному відносяться до участі у науково-дослідницькій діяльності (рис. 2.7).

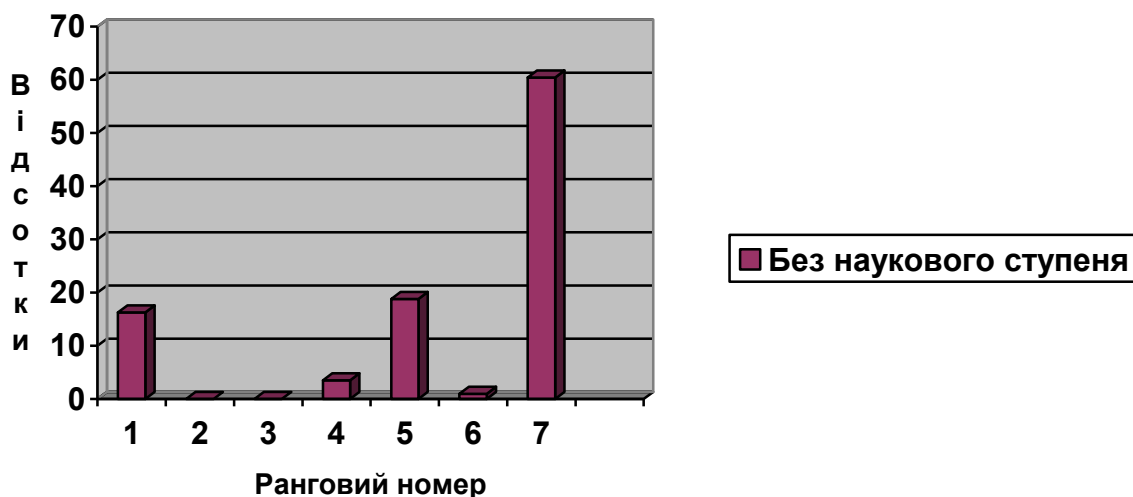

Рис. 2.7. Участь викладачів без наукового ступеня у різних видах наукової діяльності (%)

Як бачимо, аналіз результатів опитування викладачів без наукового ступеня вказує на те, що найбільше з них – 60,4 % – керують студентськими науковими гуртками. В трійку лідируючих видів НДР потрапили виконання дисертаційних досліджень та досліджень кафедри за індивідуальною тематикою. Решта позицій не подолали і 20 % рубіж (рис. 2. 7).

Загалом можна відзначити, що участь викладачів без наукового ступеня у різних видах наукової діяльності недостатня. І це свідчить, що престиж науки серед викладачів без наукового ступеня, а вони здебільшого є молодими особами, падає.

2.2. ЧИННИКИ, ЩО ПЕРЕШКОДЖАЮТЬ ЕФЕКТИВНОМУ ЗДІЙСНЕННЮ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИМ ПРАЦІВНИКАМИ УНІВЕРСИТЕТІВ

Одним із завдань опитування було встановлення чинників, що заважають науково-педагогічним працівникам вищих навчальних закладів ефективно здійснювати наукові дослідження. Конкретні чинники, що перешкоджають науковій роботі науково-педагогічним працівникам університетів наведено у опитувальнику із таким варіантом можливих відповідей:

1	• Відсутність наукового керівника
2	• Слабкість контактів з провідними академічними науковими установами
3	• Недостатнє матеріально-технічне забезпечення ВНЗ
4	• Перевантаження навчально-виховною роботою
5	• Несприятлива для творчої роботи обстановка на кафедрі, факультеті, інституті
6	• Недостатній рівень володіння комп'ютером
7	• Недостатня підготовленість в галузі іноземних мов

Узагальнені дані подано у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Чинники, що перешкоджають ефективній організації науково-дослідницької діяльності в університеті (число виборів)

Чинники, що заважають викладачам ефективно здійснювати науково-дослідницьку діяльність	Рангові номери							Загалом
	1	2	3	4	5	6	7	
	Число зроблених виборів							
Відсутність наукового керівника	48	21	31	46	58	27	59	290
Слабкість контактів з провідними академічними науковими установами	37	53	72	65	30	21	13	291
Недостатнє матеріально-технічне забезпечення ВНЗ	96	72	28	32	34	19	10	291
Перевантаження навчально-виховною роботою	99	58	34	25	31	18	26	291
Несприятлива для творчої роботи обстановка на кафедрі, факультеті, інституті	17	21	31	41	43	64	56	273
Недостатній рівень володіння комп'ютером	15	24	26	15	35	79	76	270
Недостатня підготовленість в галузі іноземних мов	33	24	50	31	41	41	59	279

Чинники, що перешкоджають ефективній організації науково-дослідницької діяльності в університеті (%)

Причини, що заважають викладачам ефективно здійснювати науково-дослідницьку діяльність	Рангові номери							Загалом
	1	2	3	4	5	6	7	
	Відсотки							
Відсутність наукового керівника	16,6	7,2	10,7	15,9	20,0	9,3	20,3	290
Слабкість контактів з провідними академічними науковими установами	12,7	18,2	24,7	22,3	10,3	7,2	4,5	291
Недостатнє матеріально-технічне забезпечення ВНЗ	33,0	24,7	9,6	11,0	11,7	6,5	3,4	291
Перевантаження навчально-виховною роботою	34,0	19,9	11,7	8,6	10,7	6,2	8,9	291
Несприятлива для творчої роботи обстановка на кафедрах, факультеті, інституті	6,2	7,7	11,4	15,0	15,8	23,4	20,5	273
Недостатній рівень володіння комп'ютером	5,6	8,9	9,6	5,6	13,0	29,3	28,1	270
Недостатня підготовленість в галузі іноземних мов	11,8	8,6	17,9	11,1	14,7	14,7	21,1	279

Як свідчать дані таблиці 2.2, відповіді науково-педагогічних працівників, щодо чинників, які негативно впливають на ефективність організації наукової роботи, розподілилися наступним чином. Найбільше респондентів присвоїли ранговий номер 1 такому чиннику, як перевантаження навчально-виховною роботою. Друге місце посідає недостатнє матеріально-технічне забезпечення вищих навчальних закладів. Третю позицію посідає відсутність наукового керівника. На четвертому та п'ятому місцях – слабкість контактів з провідними академічними науковими установами й недостатня підготовленість в галузі іноземних мов. На шостому місці, за оцінкою викладачів, є несприятлива для творчої роботи обстановка на кафедрах, факультеті, інституті. Найменше виборів (7-а рангова позиція) у чинника «недостатній рівень володіння комп'ютером».

Отже, близько половини науково-педагогічних працівників зазначають, що основною перешкодою в організації науково-дослідницької роботи є перевантаження навчально-виховною роботою і слабка матеріально-технічна база університету.

Після отримання характеристики впливових чинників ефективної науково-дослідницької діяльності загалом було проведено аналіз за окремими групами викладачів (докорів наук, кандидатів наук, без наукового ступеня) Одержані результати відображено в таблицях 2.3, 2.4, 2.5 відповідно.

Таблиця 2.3

Результати опитування докторів наук щодо чинників, перешкоджаючих ефективній реалізації науково-дослідницької діяльності (%)

Причини, що перешкоджають викладачам ефективно здійснювати науково-дослідницьку діяльність	Рангові номери						
	1	2	3	4	5	6	7
	Відсоток зроблених виборів						

Відсутність наукового керівника	25,0	14,3	14,3	7,1	10,7	7,1	21,4
Слабкість контактів з провідними академічними науковими установами	28,6	17,9	17,9	17,9	14,3	0,0	3,6
Недостатнє матеріально-технічне забезпечення ВНЗ	35,7	14,3	17,9	10,7	14,3	0,0	7,1
Перевантаження навчально-виховною роботою	28,6	32,1	7,1	10,7	14,3	0,0	7,1
Несприятлива для творчої роботи обстановка на кафедрі, факультеті, інституті	0,0	14,3	7,1	14,3	21,4	32,1	10,7
Недостатній рівень володіння комп'ютером	0,0	17,2	10,3	10,3	0,0	31,0	31,0
Недостатня підготовленість в галузі іноземних мов	10,7	10,7	0,0	3,6	14,3	3,6	57,1

Як свідчать дані таблиці 2.3, відповіді докторів наук щодо чинників, які перешкоджають ефективній організації наукової роботи, розподілилися наступним чином, найбільше респондентів присвоїли ранговий номер 1 недостатньому матеріально-технічному забезпеченню вищих навчальних закладів. Друге місце посідає перевантаження навчально-виховною роботою. Третя позиція – за слабкістю контактів з провідними академічними науковими установами.

Таблиця 2.4

Результати опитування кандидатів наук щодо чинників, перешкоджаючих ефективній реалізації науково-дослідницької діяльності (%)

Причини, що перешкоджають викладачам – кандидатам наук – ефективно здійснювати науково-дослідницьку діяльність	Рангові номери						
	1	2	3	4	5	6	7
	Відсоток зроблених виборів						
Відсутність наукового керівника	8,4	9,0	6,2	15,2	25,3	9,6	26,4
Слабкість контактів з провідними академічними науковими установами	9,0	22,0	27,1	29,4	6,8	4,0	1,7
Недостатнє матеріально-технічне забезпечення ВНЗ	34,3	29,8	10,1	7,9	9,6	5,6	2,7
Перевантаження навчально-виховною роботою	37,6	19,7	14,6	9,0	6,7	5,6	6,7
Несприятлива для творчої роботи обстановка на кафедрі, факультеті, інституті	3,4	4,5	8,5	8,5	18,2	30,1	26,7
Недостатній рівень володіння комп'ютером	1,7	5,1	5,6	5,6	13,6	29,4	39,0
Недостатня підготовленість в галузі іноземних мов	10,2	7,3	22,0	11,9	10,2	18,1	20,3

Як свідчать дані таблиці 2.4, відповіді кандидатів наук щодо чинників, які перешкоджають ефективній організації наукової роботи, розподілилися наступним чином: найбільше респондентів присвоїли ранговий номер 1 „перевантаженню навчально-виховною роботою”. Друге місце посідає недостатнє матеріально-технічне забезпечення

вищих навчальних закладів. Третя позиція – у «недостатньої підготовленості в галузі іноземних мов».

Як свідчать дані таблиці 2.5, відповіді викладачів без наукового ступеня щодо чинників, які перешкоджають ефективній організації наукової роботи, розподілилися наступним чином. Найбільше респондентів присвоїли ранговий номер 1 „перевантаженню навчально-виховною роботою”. Друге місце посідає «недостатнє матеріально-технічне забезпечення вищих навчальних закладів». „Відсутність наукового керівника” перебуває на третій позиції.

Таблиця 2.5

Результати опитування викладачів без наукового ступеня щодо перешкоджаючих ефективній реалізації науково-дослідницької діяльності чинників

Чинники, що перешкоджають викладачам без наукового ступеня ефективно здійснювати науково-дослідницьку діяльність	Рангові номери						
	1	2	3	4	5	6	7
	Відсоток зроблених виборів						
Відсутність наукового керівника	25,6	6,1	13,4	17,1	13,4	7,3	17,1
Слабкість контактів з провідними академічними науковими установами	9,9	18,5	32,1	9,9	11,1	13,6	4,9
Недостатнє матеріально-технічне забезпечення ВНЗ	37,3	22,9	6,0	12,0	13,3	4,8	3,6
Перевантаження навчально-виховною роботою	41,5	22,0	7,3	4,9	12,2	3,7	8,5
Несприятлива для творчої роботи обстановка на кафедрі, факультеті, інституті	9,8	8,5	15,9	25,6	14,6	8,5	17,1
Недостатній рівень володіння комп'ютером	9,6	7,2	10,8	3,6	8,4	37,3	22,9
Недостатня підготовленість в галузі іноземних мов	8,4	8,4	7,2	10,8	19,3	12,0	33,7

Після вираження одержаної під час опитування викладачів інформації (таб.2.6 – 2.11) було побудовано гістограми, що на рис. 2.8 – 2.14.

Таблиця 2.6

Відсутність наукового керівника як чинник, що перешкоджає науковій діяльності (результати опитування викладачів)

№ п/п	Відсутність наукового керівника (консультанта)	Доктори наук	Канд. наук	Без наук ступ.
1.	Суттєво впливає	27,2	33,4	42,7
2.	Частково впливає	45,2	35,5	33,3
3.	Не впливає	27,4	33,1	24
	Всього	100	100	100

Отже, третя частина докторів наук, кандидатів наук і близько половини викладачі без наукового ступеня вважають, що відсутність наукового керівника є суттєвою перешкодою в організації наукових досліджень (рис.2.8).

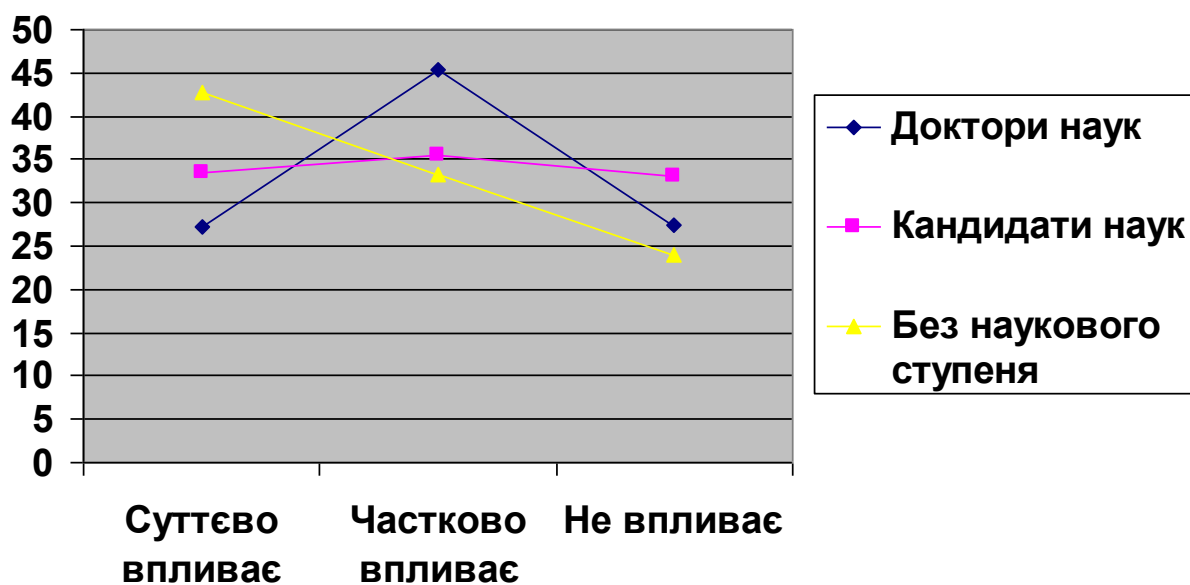

Рис. 2.8. Оцінка впливу відсутності наукового керівника на ефективність наукових досліджень викладачів (%)

Таблиця 2.7

Слабкість контактів ВНЗ з провідними академічними установами як чинник, що перешкоджає науковій діяльності викладачів (результати опитування викладачів)

№ п/п	Слабкість контактів з провідними академічними установами	Доктори наук	Канд. наук	Без наук ступ.
1.	Суттєво впливає	47,3	55,7	56,7
2.	Частково впливає	49,3	38,5	22,2
3.	Не впливає	3,4	5,5	21,1
	Всього	100	100	100

Результати опитування свідчать, що більше половини науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів вважають, що слабкі контакт вищих навчальних закладів з науковими установами суттєво впливають на ефективність проведення наукових дослідження (рис. 2.9). Загальною є думка, що інтеграція вищих навчальних закладів із науковими сприятиме покращенню наукової роботи.

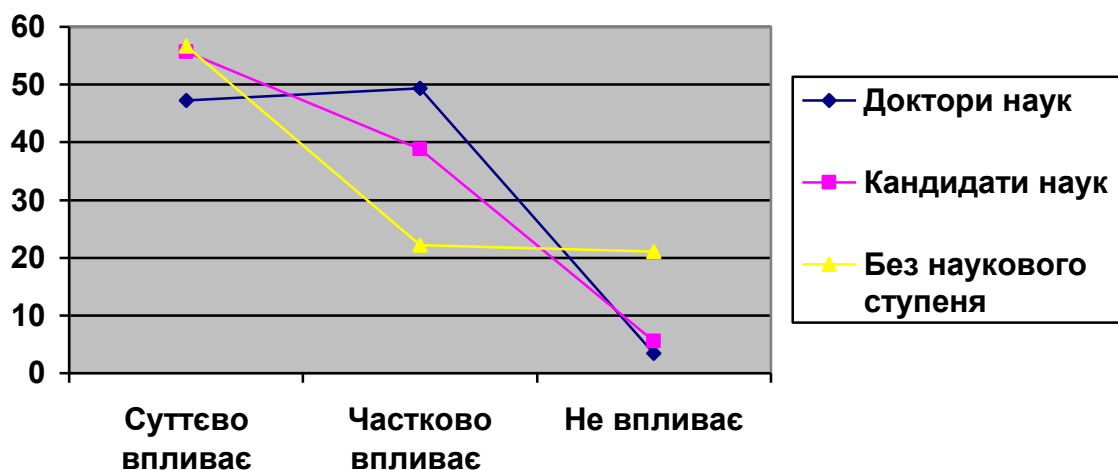

Рис. 2.9. Оцінка впливу слабкості зв'язку вищих навчальних закладів з провідними академічними науковими установками на наукову діяльність викладачів (%)

Таблиця 2.8

Слабка матеріально-технічна база вищих навчальних закладів як чинник, що перешкоджає науковій діяльності (результати опитування викладачів)

№ п/п	Слабка матеріально-технічна база вищих навчальних закладів	Доктори наук	Канд. наук	Без наук ступ.
1.	Суттєво впливає	54	62	57,3
2.	Частково впливає	38	28	33,4
3.	Не впливає	8	10	9,3
	Всього	100	100	100

Отже, більше половини науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів вважають, що слабка матеріально-технічна база вищих навчальних закладів суттєво впливає на ефективність проведення наукових дослідження (рис.2.10).

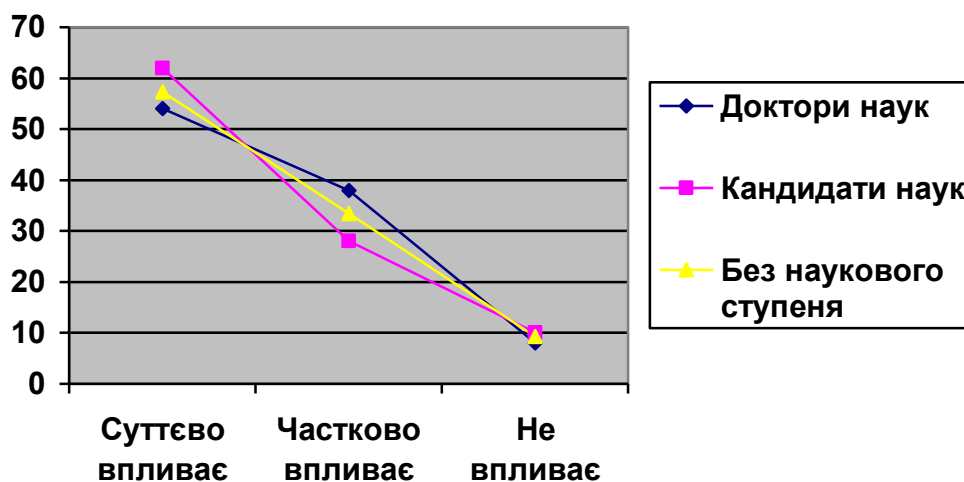

Рис.2.10. Оцінка викладачами впливу матеріально-технічного забезпечення ВНЗ на проведення наукових досліджень (%)

Результати опитування щодо перевантаження викладачів вищих навчальних закладів навчально-виховною роботою представлено в таблиці 2.2.8.

Таблиця 2.9

Перевантаження навчально-виховною роботою викладачів вищих навчальних закладів як чинник, що перешкоджає науковій діяльності
(результати опитування викладачів)

№ п/п	Перевантаження навчально-виховною роботою викладачів	Доктори наук	Канд. наук	Без наук ступ.
1.	Суттєво впливає	59,2	54,7	59,5
2.	Частково впливає	33,3	30,6	26,9
3.	Не впливає	7,5	14,7	13,6
	Всього	100	100	100

Отже, більше половини науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів вважають, що перевантаження навчально-виховною роботою викладачів вищих навчальних закладів суттєво впливає на ефективність проведення наукових дослідження. (рис.2.11).

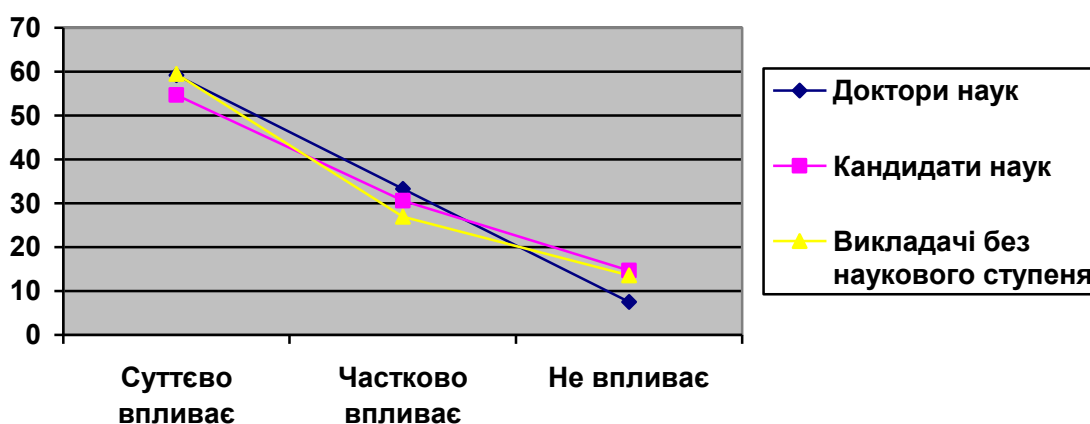

Рис.2.11. Оцінка викладачами впливу перевантаження навчально-виховною роботою на їх науково-дослідницьку діяльність (%)

Таблиця 2.10

Несприятлива для творчої роботи обстановка у вищому навчальному закладі як чинник, що перешкоджає науковій діяльності
(результати опитування викладачів)

№ п/п	Несприятлива для творчої роботи атмосфера у ВНЗ	Доктори наук	Канд. наук	Без наук ступ.
1.	Суттєво впливає	24,3	19,5	33,4
2.	Частково впливає	37,3	26,8	39,7
3.	Не впливає	38,4	53,7	26,9
	Всього	100	100	100

Отже, тільки чверть науково-педагогічних працівників вважають, що несприятлива для творчої роботи обстановка у вищому навчальному закладі суттєво впливає на ефективність проведення наукових досліджень. Загалом же несприятлива атмосфера на кафедрі чи факультеті не увійшла до групи чинників, впливових на ефективність наукової роботи (рис.2.12.)

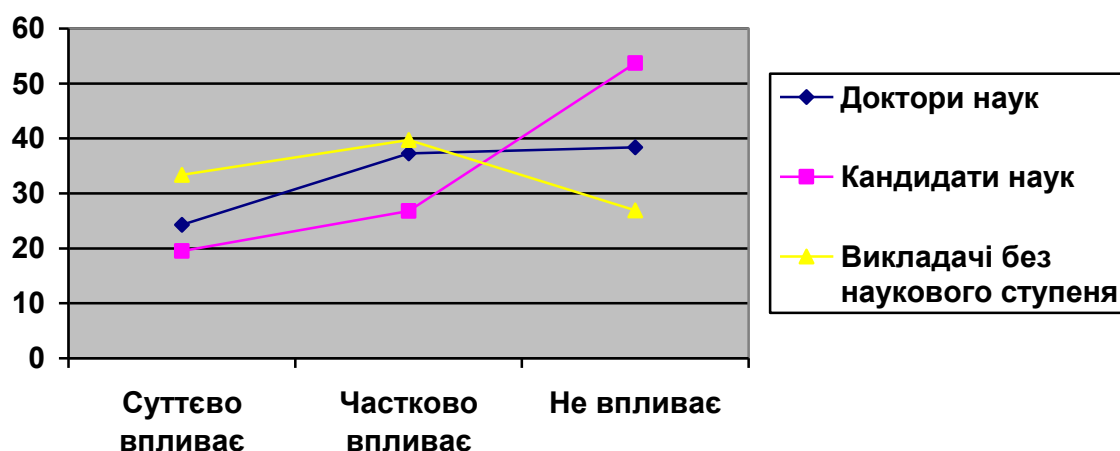

Рис. 2.12. Оцінка впливу на науково-дослідницьку діяльність несприятливої для творчої роботи обстановки на кафедрі, факультеті, інституті викладачів (%)

Результати опитування щодо залежності результатів науково-дослідницької діяльності від володіння комп'ютером представлено в таблиці 2.11.

Таблиця 2.11

Володіння комп'ютером як чинник ефективності наукової діяльності
(результати опитування викладачів)

№ п/п	Володіння комп'ютером	Доктори наук	Канд. наук	Без наук ступ.
1.	Суттєво впливає	20	15,4	30,5
2.	Частково впливає	20	20,7	14,8
3.	Не впливає	60	63,9	54,7
	Всього	100	100	100

Як бачимо, тільки п'ята частина науково-педагогічних працівників вважає, що низький рівень володіння комп'ютером суттєво впливає на ефективність проведення наукових досліджень. Загальним серед науково-педагогічних працівників є переконання, що низький рівень володіння комп'ютером не впливає на ефективність наукової роботи (рис.2.13).

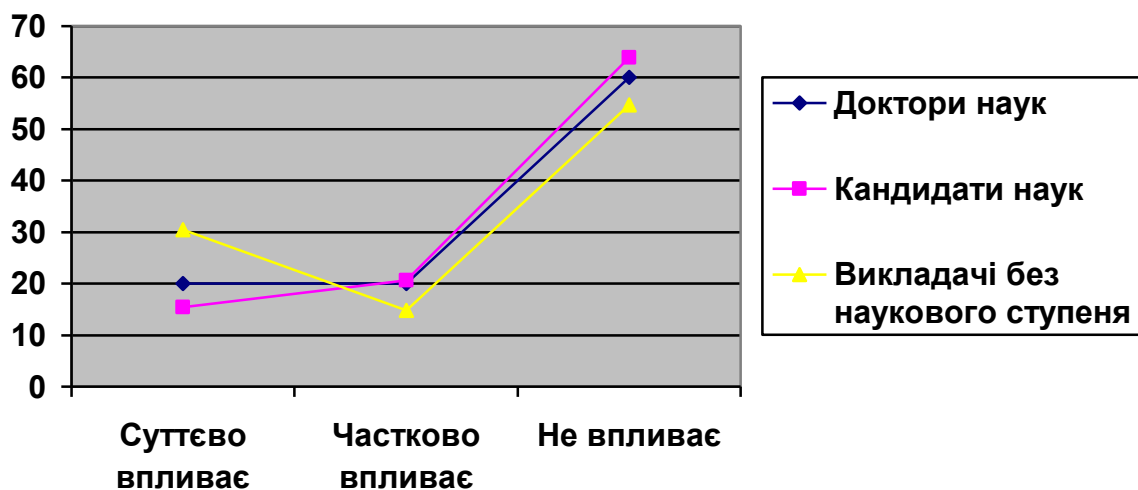

Рис. 2.13. Оцінка впливу рівня володіння комп'ютером на ефективність наукових досліджень викладачів (%)

Результати опитування щодо володіння іноземною мовою представлені в таблиці 2.12.

Таблиця 2.12.

Володіння іноземною мовою як чинник науково-дослідницької діяльності (результати опитування викладачів)

№ п/п	Володіння іноземною мовою	Доктори наук	Канд. наук	Без наук ступ.
1.	Суттєво впливає	27,2	44,3	28
2.	Частково впливає	18,8	22,8	33,6
3.	Не впливає	54	32,9	38,4
	Всього	100	100	100

Отже, тільки третя частина науково-педагогічних працівників вважає, що низький рівень володіння іноземною мовою суттєво впливають на ефективність проведення наукових досліджень. Загальною тенденцією є переконання, що низький рівень володіння іноземною мовою суттєво не впливає на ефективність наукової роботи (рис.2.14).

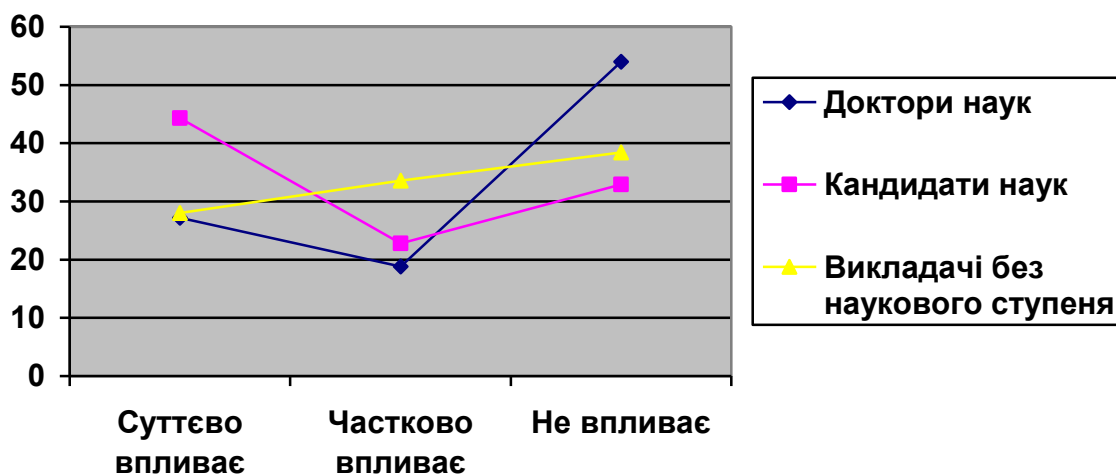
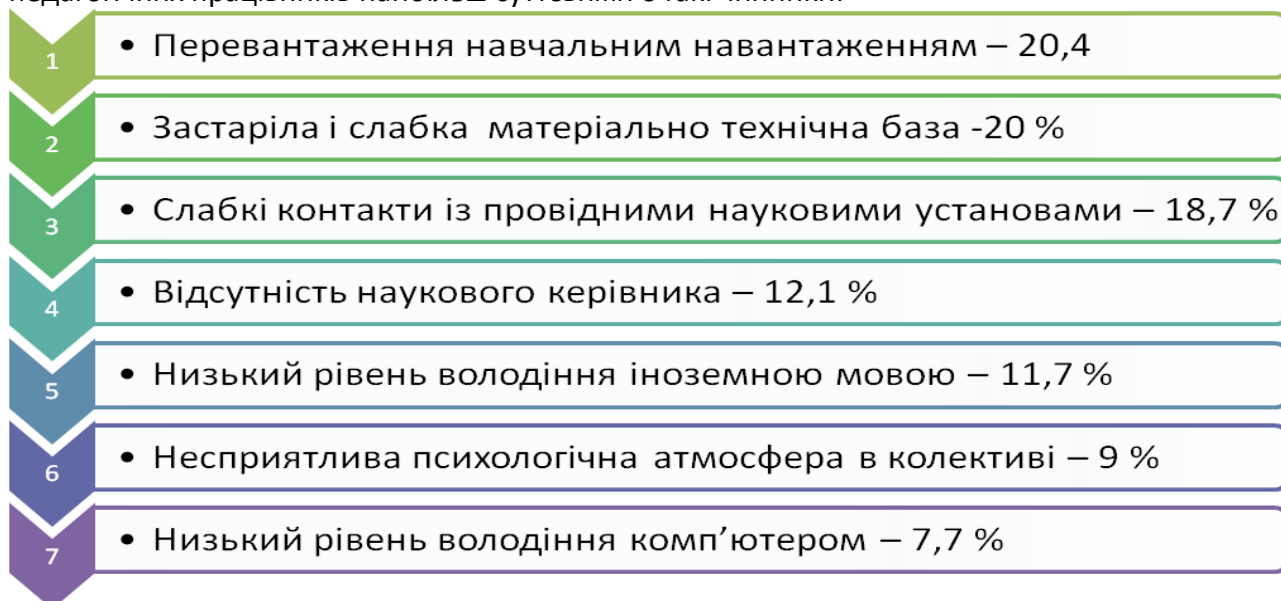

Рис. 2.14. Оцінка впливу недостатньої підготовленості в галузі іноземних мов на ефективність наукових досліджень викладачів (%)

Загалом результати опитування свідчать про те, що за переконанням самих науково-педагогічних працівників найбільш суттєвими є такі чинники:

Проте думки докторів наук, кандидатів наук і викладачів без наукового ступеня щодо чинників, що перешкоджають ефективній організації наукових досліджень дещо відрізняються.

Доктори наук:

- ✓ перевантаження навчальним навантаженням – 59,2 %;
- ✓ застаріла і слабка матеріально-технічна база – 54 %;
- ✓ слабкі контакти із провідними науковими установами – 47,3 %;
- ✓ низький рівень володіння іноземною мовою – 27,2 %.

Кандидати наук :

- ✓ застаріла і слабка матеріально-технічна база – 62 %;
- ✓ слабкі контакти із провідними науковими установами – 55,7 %;
- ✓ перевантаження навчальним навантаженням – 54,7 %;
- ✓ низький рівень володіння іноземною мовою – 44,3 %.

Викладачі без наукового ступеня:

- ✓ перевантаження навчальним навантаженням – 54,7 %;
- ✓ застаріла і слабка матеріально-технічна база – 57,3 %;
- ✓ слабкі контакти із провідними науковими установами – 56,7 %;
- ✓ відсутність наукового керівника – 42,7 %.

2.3. ШЛЯХИ ПОЛІПШЕННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РОБОТИ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИМИ ПРАЦІВНИКАМИ УНІВЕРСИТЕТІВ

Для з'ясування шляхів покращення наукової роботи у вищих навчальних закладах респондентам було запропоновано відповісти на запитання «Що, на Вашу думку, буде сприяти покращенню наукової роботи у ВНЗ?» і ранжувати від найважливішого 1 до найменш важливого 6 свої відповіді.

Ранжуванню підлягали:

Таблиця 2.13

Абсолютні показники вибору викладачами зазначеного чинника підвищення ефективності науково-дослідницької діяльності університетів

Чинники	Рангові номери						Всього викл.
	1	2	3	4	5	6	
	Число зроблених виборів						
Запровадження матеріального заохочення викладачів за успіхи у науковій роботі	93	70	36	27	35	29	290
Зменшення педагогічного навантаження викладачам, які активно й успішно займаються науковою роботою	104	56	42	41	18	26	287
Встановлення більш тісних зв'язків з науковими установами	34	39	62	45	47	62	289

Поліпшення матеріально-технічного забезпечення ВНЗ	73	47	63	51	31	24	289
Створення кращих умов для видання наукових праць	28	33	37	69	83	37	287
Здійснення грошових компенсацій викладачам за оплату публікацій у зарубіжних виданнях	45	27	31	37	61	86	287

Як свідчать дані таблиці 2.13, результати відповідей науково-педагогічних працівників щодо чинників, які сприяють ефективності організації наукової роботи, розподілилися наступним чином. Найбільше респондентів присвоїли ранговий номер 1 зменшенню педагогічного навантаження викладачів, які активно й успішно займаються науковою роботою. Друге місце посідає запровадження матеріального заохочення викладачів за успіхи у науковій роботі. Третя позиція за поліпшенням матеріально-технічного забезпечення вищого навчального закладу. На четвертому та п'ятому місцях – здійснення грошових компенсацій викладачам за оплату публікацій у зарубіжних виданнях і встановлення більш тісних зв'язків з науковими установами. На шостому місці, за оцінкою викладачів, є несприятлива для творчої роботи обстановка на кафедрі, факультеті, інституті. Найменше виборів (6-а рангова позиція) припадає на „створення кращих умов для видання наукових праць”.

Таблиця 2.14

Вибір викладачами пріоритетних шляхів підвищення ефективності науково-дослідницької діяльності університетів (%)

Чинники	Рангові номери					
	1	2	3	4	5	6
	Відсоток від загальної кількості зроблених виборів					
Запровадження матеріального заохочення викладачів за успіхи у науковій роботі	32,1	24,1	12,4	9,3	12,1	10,0
Зменшення педагогічного навантаження викладачам, які активно й успішно займаються науковою роботою	36,2	19,5	14,6	14,3	6,3	9,1
Встановлення більш тісних зв'язків з науковими установами	11,7	13,5	21,5	15,5	16,3	21,5
Поліпшення матеріально-технічного забезпечення ВНЗ	25,3	16,3	21,8	17,6	10,7	8,3
Створення кращих умов для видання наукових праць	9,8	11,5	12,9	24,0	28,9	12,9
Здійснення грошових компенсацій викладачам за оплату публікацій у зарубіжних виданнях	15,7	9,4	10,8	12,9	21,2	30,0

Аналіз результатів опитування науково-педагогічних працівників, представлений у табл.2.14, дав можливість встановити чинники, що сприяють реалізації науково-дослідницької діяльності.

Результати опитування докторів наук щодо шляхів підвищення ефективності науково-дослідницької діяльності університетів

Чинники	Рангові номери												З а г а л о м
	1		2		3		4		5		6		
	Число виборів	%	Число виборів	%	Число виборів	%	Число виборів	%	Число виборів	%	Число виборів	%	
Запровадження матеріального заохочення викладачів за успіхи у науковій роботі	10	34,5	5	17,2	5	17,2	4	13,8	3	10,3	2	6,9	29
Зменшення педагогічного навантаження викладачів, які активно й успішно займаються науковою роботою	8	28,6	6	21,4	1	3,6	3	10,7	2	7,1	8	28,6	28
Встановлення більш тісних зв'язків з науковими установами	3	10,3	5	17,2	10	34,5	6	20,7	1	3,4	4	13,8	29
Поліпшення матеріально-технічного забезпечення ВНЗ	6	20,7	8	27,6	4	13,8	9	31,0	0	0,0	2	6,9	29
Створення кращих умов для видання наукових праць	4	14,3	3	10,7	2	7,1	8	28,6	8	28,6	3	10,7	28
Здійснення грошових компенсацій викладачам за оплату публікацій у зарубіжних виданнях	6	22,2	1	3,7	2	7,4	1	3,7	8	29,6	9	33,3	27

Як свідчать дані таблиці 2.15, результати відповідей докторів наук щодо чинників, які можуть сприяти ефективній організації наукової роботи, розподілилися наступним чином:

✓ 34,5 % – запровадження матеріального заохочення викладачів за успіхи у науковій роботі;

- ✓ 28,6 % – зменшення педагогічного навантаження викладачів, які активно й успішно займаються науковою роботою;
- ✓ 22,2 % – здійснення грошових компенсацій викладачам за оплату публікацій у зарубіжних виданнях.

Результати опитування кандидатів наук щодо шляхів підвищення ефективності науково-дослідницької діяльності університетів відображено в таблиці 2.16.

Таблиця 2.16

Результати опитування кандидатів наук щодо шляхів підвищення ефективності науково-дослідницької діяльності університетів

Чинники	Рангові номери												Загалом
	1		2		3		4		5		6		
	Число опитаних	%	Число опитаних	%	Число опитаних	%	Число опитаних	%	Число опитаних	%	Число опитаних	%	
Запровадження матеріального заохочення викладачів за успіхи у науковій роботі	58	32,6	44	24,7	23	12,9	18	10,1	18	10,1	17	9,6	178
Зменшення педагогічного навантаження викладачам, які активно й успішно займаються науковою роботою	65	36,9	33	18,8	32	18,2	28	15,9	9	5,1	9	5,1	176
Встановлення більш тісних зв'язків з науковими установами	16	8,9	23	12,8	37	20,7	24	13,4	33	18,4	46	25,7	179
Поліпшення матеріально-технічного забезпечення ВНЗ	47	26,3	28	15,6	44	24,6	25	14,0	19	10,6	16	8,9	179
Створення кращих умов для видання наукових праць	9	5,1	17	9,7	23	13,1	43	24,4	56	31,8	28	15,9	176
Здійснення грошових компенсацій	24	13,6	21	11,9	17	9,6	29	16,4	34	19,2	52	29,4	177

викладачам за оплату публікацій у зарубіжних виданнях													

Дані таблиці 2.16 дозволяють здійснити таку диференціацію відповідей:

- ✓ 36,9 % – зменшення педагогічного навантаження викладачів, які активно й успішно займаються науковою роботою
- ✓ 32,6 % – запровадження матеріального заохочення викладачів за успіхи у науковій роботі
- ✓ 26,3 % – поліпшення матеріально-технічного забезпечення вищих навчальних закладів.

Таблиця 2.17

Результати опитування викладачів без наукового ступеня щодо шляхів підвищення ефективності науково-дослідницької діяльності університетів

Чинники	Рангові номери												
	1		2		3		4		5		6		Загалом
	Число виборів	%	Число виборів	%	Число виборів	%	Число виборів	%	Число виборів	%	Число виборів	%	
Запровадження матеріального заохочення викладачів за успіхи у науковій роботі	25	30,1	21	25,3	8	9,6	5	6,0	14	16,9	10	12,0	
Зменшення педагогічного навантаження викладачам, які активно й успішно займаються науковою роботою	31	37,3	17	20,5	9	10,8	10	12,0	7	8,4	9	10,8	83
Встановлення більш тісних зв'язків з науковими установами	15	18,5	11	13,6	15	18,5	15	18,5	13	16,0	12	14,8	81
Поліпшення матеріально-технічного забезпечення ВНЗ	20	24,7	11	13,6	15	18,5	17	21,0	12	14,8	6	7,4	81
Створення кращих умов для видання наукових праць	15	18,1	13	15,7	12	14,5	18	21,7	19	22,9	6	7,2	83
Здійснення грошових компенсацій викладачам за оплату публікацій у зарубіжних виданнях	15	30,1	5	6,0	12	14,5	7	8,4	19	22,9	25	18,1	83

Як свідчать дані таблиці 2.17, відповіді викладачів без наукового ступеня розподілилися наступним чином:

✓ 37,3 % – зменшення педагогічного навантаження викладачам, які активно й успішно займаються науковою роботою

✓ 30,1 % – запровадження матеріального заохочення викладачів за успіхи у науковій роботі

✓ 24,7 % – поліпшення матеріально-технічного забезпечення вищих навчальних закладів.

Загалом 56,2 % опитаних науково-педагогічних працівників без наукового ступеня вважають, що запровадження матеріального заохочення викладачів за успіхи у науковій роботі може сприяти підвищенню ефективності наукових дослідження (рис.2.15).

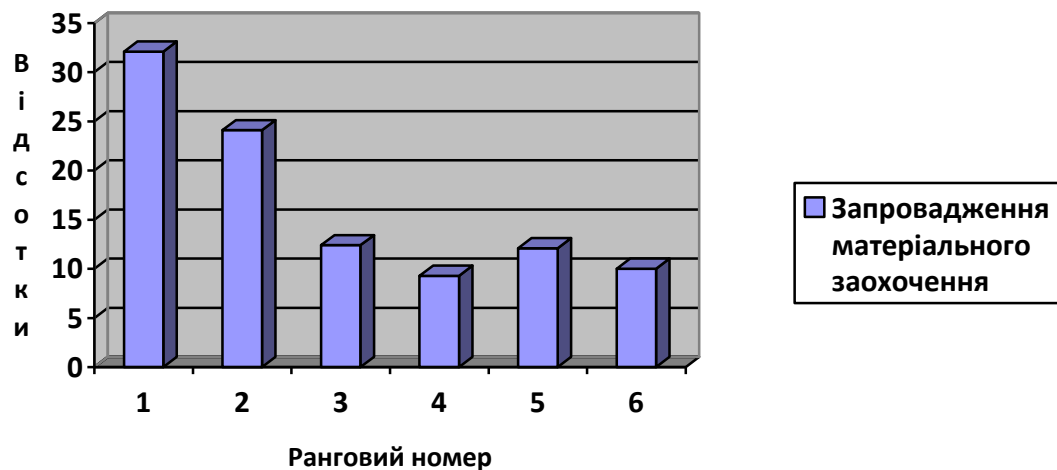

Рис. 2.15. Результати опитування викладачів без наукового ступеня щодо запровадження матеріального заохочення як стимулюючого чинника науково-дослідницької роботи (%)

Більше половини опитаних (55,7 %) науково-педагогічних працівників вважають, що зменшення педагогічного навантаження сприятиме підвищенню ефективності наукової роботи у вищих навчальних закладах (рис.2.16).

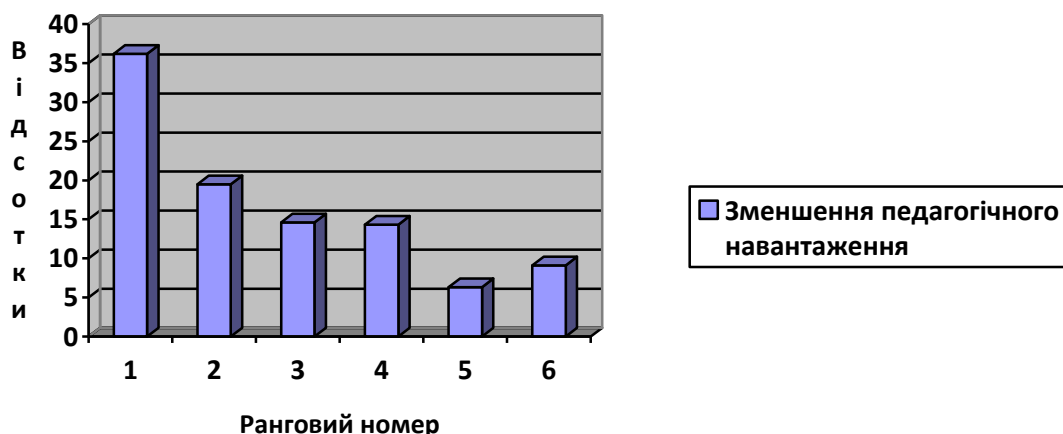

Рис.2.16. Результати опитування викладачів без наукового ступеня щодо зменшення педагогічного навантаження як стимулюючого чинника науково-дослідницької роботи (%)

Посилення зв'язків вищих навчальних закладів з науковими установами, на думку 25,3 %, респондентів лише частково сприятиме покращенню наукової роботи (рис.2.17).

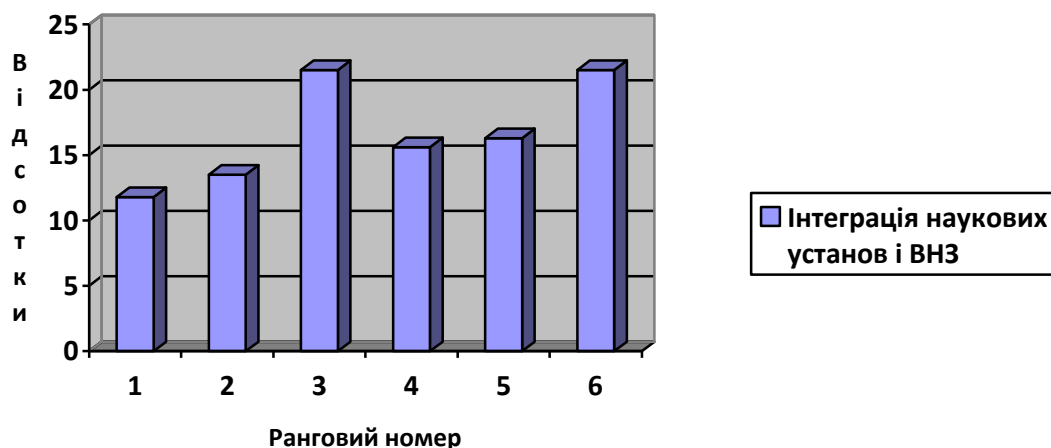

Рис.2.17. Результати опитування викладачів без наукового ступеня щодо встановлення більш тісних зв'язків з науковими установами як стимулюючого чинника науково-дослідницької роботи (%)

Як засвідчили результати опитування, 41,6 % науково-педагогічних працівників без наукового ступеня переконані, що поліпшення матеріально-технічної бази вищих навчальних закладів сприятиме підвищенню якості наукових досліджень (рис. 2.18).

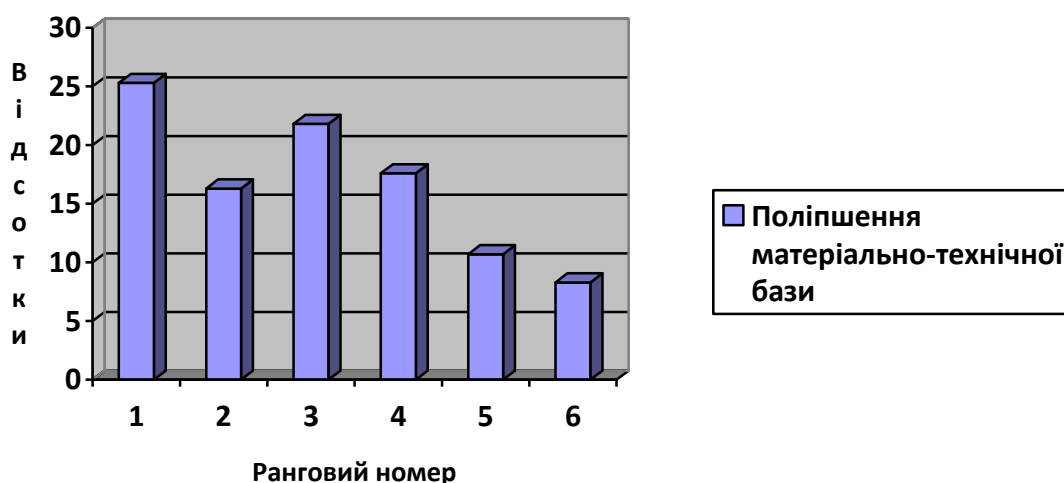

Рис.2.18. Результати опитування викладачів без наукового ступеня щодо поліпшення матеріально-технічного забезпечення ВНЗ як стимулюючого чинника науково-дослідницької роботи (%)

41,8 % науково-педагогічних працівників відзначили, що створення кращих умов для видання наукових праць не впливає на ефективність наукової роботи (рис.2.19).

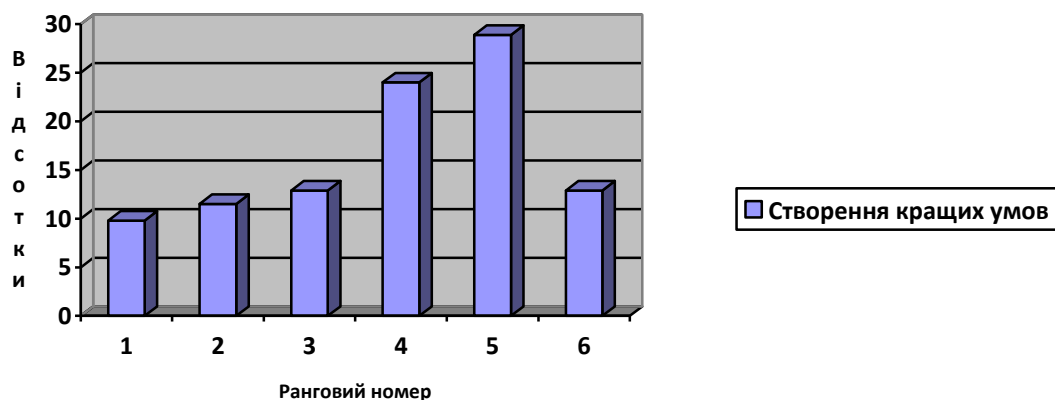

Рис. 2.19. Результати опитування викладачів без наукового ступеня щодо Створення кращих умов для видання наукових праць як стимулюючого чинника науково-дослідницької роботи (%)

Результати опитування засвідчили, що близько 30 % науково-педагогічних працівників вважають, що впровадження фінансової компенсації за опубліковані наукові праці в закордонних виданнях є впливовим чинником ефективного виконання наукових досліджень (рис. 2.20).

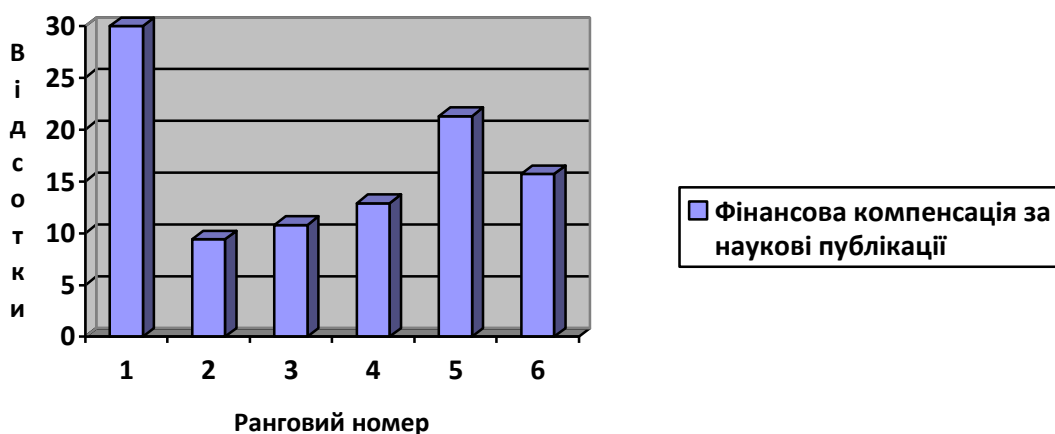

Рис. 2.20. Результати опитування викладачів без наукового ступеня щодо здійснення грошових компенсацій викладачам за оплату публікацій у зарубіжних виданнях як стимулюючого чинника науково-дослідницької роботи (%)

Проведене опитування науково-педагогічних працівників дозволило виявити, наскільки запровадження матеріального заохочення впливає на підвищення ефективності науково-дослідницької діяльності. Загалом опитані викладачі вважають, що матеріальне заохочення викладачів за успіхи у науковій роботі сприятливо позначається на ефективності наукових дослідження (табл. 2.18 і рис.2.21).

Таблиця 2.18

Оцінка запровадження матеріального заохочення викладачів за успіхи у науковій роботі як чинника підвищення ефективності науково-дослідницької діяльності викладачів університетів

	Рангові номери

Респонденти	1	2	3	4	5	6
	Відсоток від загальної кількості зроблених виборів					
Доктори наук	34,6	17,2	17,2	13,8	10,3	6,9
Кандидати наук	32,6	24,7	12,9	10,1	10,1	9,6
Викладачі без наукового ступеня	30,2	25,3	9,6	6,0	16,9	12,0

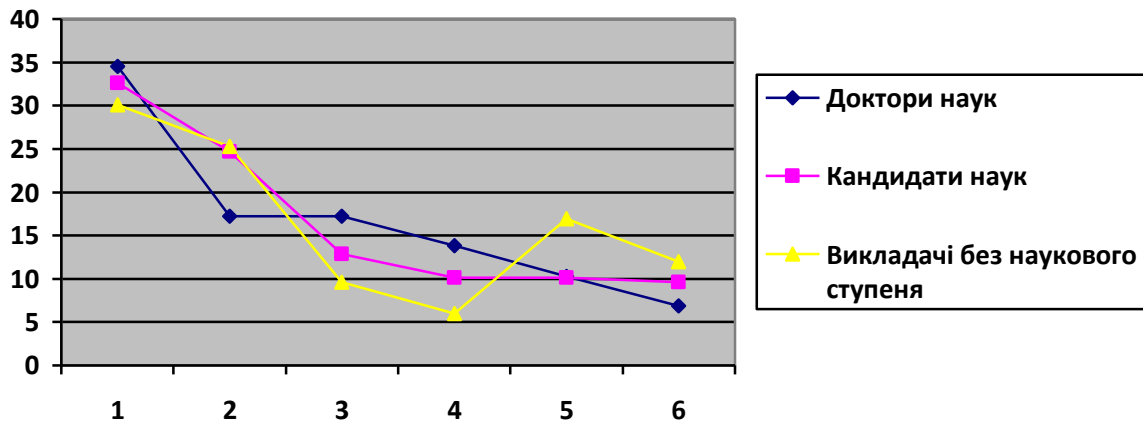

Рис. 2.21. Оцінка респондентами запровадження матеріального заохочення як стимулюючого чинника до науково-дослідницької роботи викладачів (%)

Аналіз результатів засвідчив, що від 30 до 45 % опитаних викладачів вважають, що зменшення педагогічного навантаження сприятиме підвищенню ефективності наукової роботи у вищих навчальних закладах (табл. 2.19 і рис.2.22).

Таблиця 2.19

Результати опитування науково-педагогічних працівників щодо зменшення педагогічного навантаження викладачам, які активно й успішно займаються науковою роботою, як чинника підвищення науково-дослідницької діяльності викладачів університетів

Респонденти	Рангові номери					
	1	2	3	4	5	6
	Відсоток зроблених виборів					
Доктори наук	28,6	21,4	3,6	10,7	7,1	28,6
Кандидати наук	36,9	18,8	18,2	15,9	5,1	5,1
Викладачів без наукового ступеня	37,3	20,5	10,8	12,0	8,4	10,8

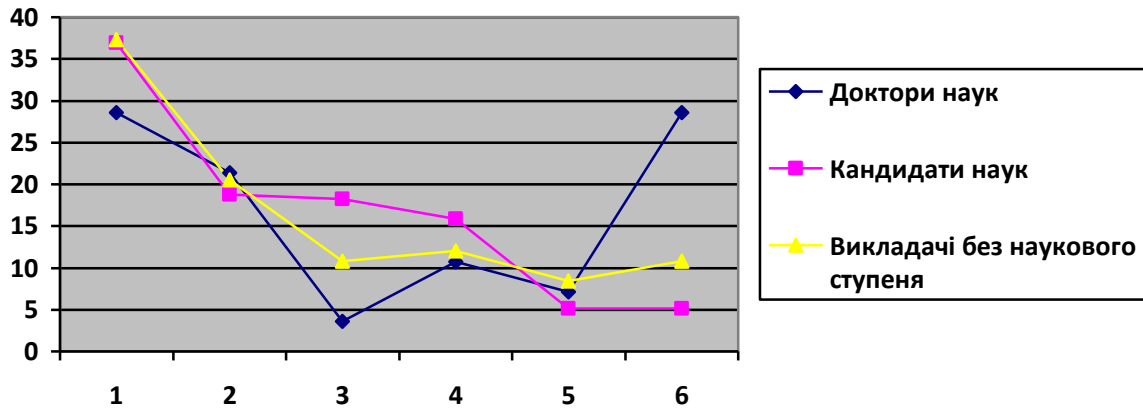

Рис. 2. 22. Оцінка респондентами зменшення педагогічного навантаження викладачам, які успішно займаються науковою роботою, як сприятливого чинника науково-дослідницької діяльності (%)

Опитування викладачів засвідчило, що значна їх частка вважає, що встановлення більш тісних зв'язків з науковими установами тільки частково сприятиме підвищенню ефективності наукових досліджень (табл. 2.20 і рис.2.23).

Таблиця 2.20

Результати опитування науково-педагогічних працівників щодо становлення більш тісних зв'язків з науковими установами як чинника підвищення ефективності науково-дослідницької діяльності (%)

Респонденти	Рангові номери					
	1	2	3	4	5	6
	Відсоток зроблених виборів					
Доктори наук	10,3	17,2	34,5	20,7	3,4	13,8
Кандидати наук	8,9	12,8	20,7	13,4	18,4	25,7
Викладачі без наукового ступеня	18,5	13,6	18,5	18,5	16,0	14,8

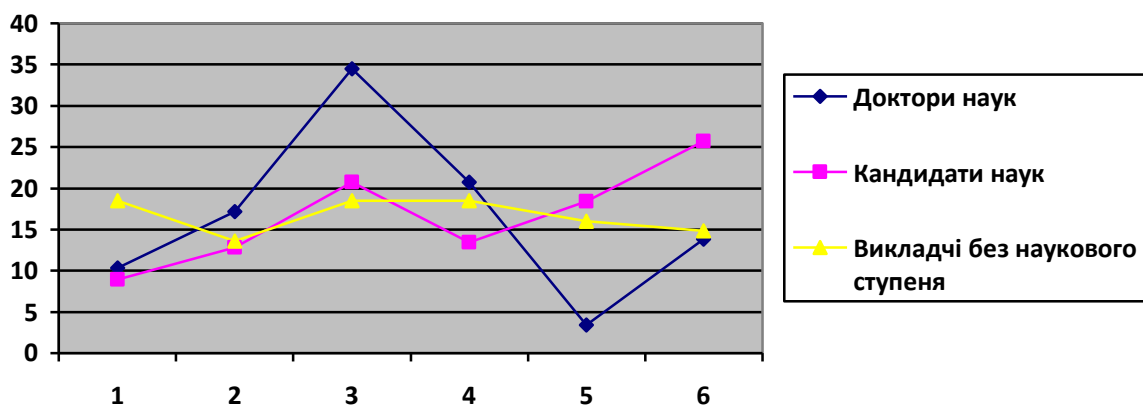

Рис.2.23. Оцінка респондентами становлення більш тісних зв'язків з науковими установами як чинника науково-дослідницької діяльності викладачів (%)

Загалом майже половина опитаних вважають, що поліпшення матеріально-технічної бази вищих навчальних закладів сприятиме підвищенню якості наукових досліджень (табл. 2.21 і рис. 2.24).

Таблиця 2.21

Результати опитування науково-педагогічних працівників щодо поліпшення матеріально-технічного забезпечення університетів як чинника підвищення ефективності науково-дослідницької діяльності викладачів університетів

Показники	Рангові номери					
	1	2	3	4	5	6
	Відсоток від загальної кількості зроблених виборів					
Доктори наук	20,7	27,6	13,8	31,0	0,0	6,9
Кандидати наук	26,3	15,6	24,6	14,0	10,6	8,9
Викладачі без наукового ступеня	24,7	13,6	18,5	21,0	14,8	7,4

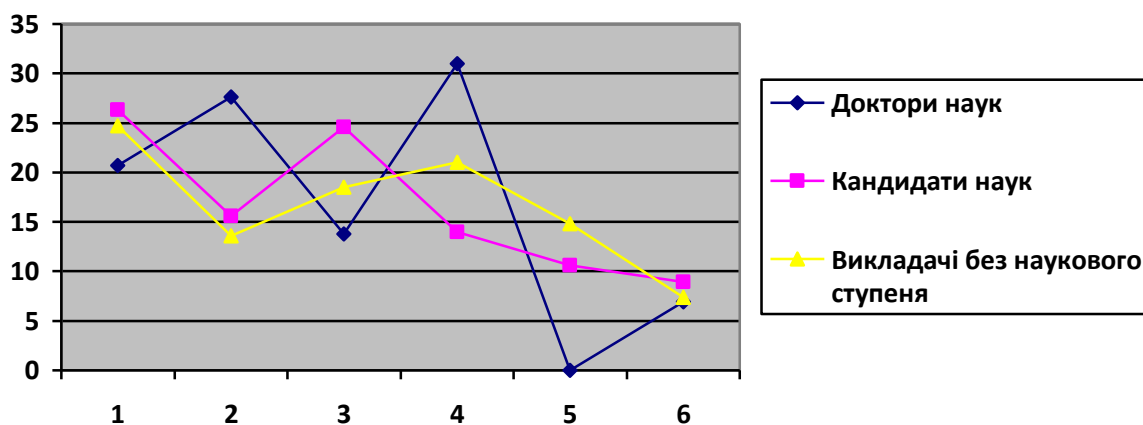

Рис. 2.24. Поліпшення матеріально-технічного забезпечення ВНЗ як сприятливого чинника до науково-дослідницької роботи викладачів (%)

Аналіз результатів, засвідчив, що переважна частка викладачів вважають, що створення кращих умов для видання наукових праць не впливає на ефективність наукової роботи (табл. 2.22 і рис. 2.25).

Таблиця 2.22

Оцінками респондентами створення кращих умов для видання наукових праць як чинника підвищення ефективності науково-дослідницької діяльності викладачів університетів

Респонденти	Рангові номери					
	1	2	3	4	5	6
	Відсоток від загальної кількості зроблених виборів					
Доктори наук	14,3	10,7	7,1	28,6	28,6	10,7
Кандидати наук	5,1	9,7	13,1	24,4	31,8	15,9
Викладачі без наукового ступеня	18,1	15,7	14,5	21,7	22,9	7,2

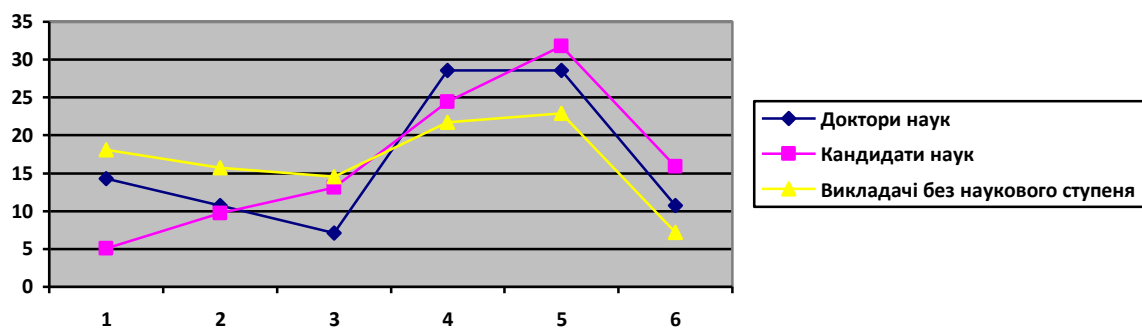

Рис. 2.25. Оцінками респондентами створення кращих умов для видання наукових праць як чинника підвищення ефективності науково-дослідницької діяльності викладачів університетів (%)

Більше половини опитаних науково-педагогічних працівників вважають, що впровадження фінансової компенсації за опубліковані наукові праці в закордонних видання не впливає на ефективності наукових дослідження викладачів (табл. 2.23 і рис. 2.26).

Таблиця 2.23

Оцінка респондентами здійснення грошових компенсацій викладачам за оплату публікацій у зарубіжних виданнях як чинника науково-дослідницької діяльності (%)

Респонденти	Рангові номери					
	1	2	3	4	5	6
	Відсоток від загальної кількості зроблених виборів					
Доктори наук	22,2	3,7	7,4	3,7	29,6	33,3
Кандидати наук	13,6	11,9	9,6	16,4	19,2	29,4
Викладачі без наукового ступеня	18,1	6,0	14,5	8,4	22,9	30,1

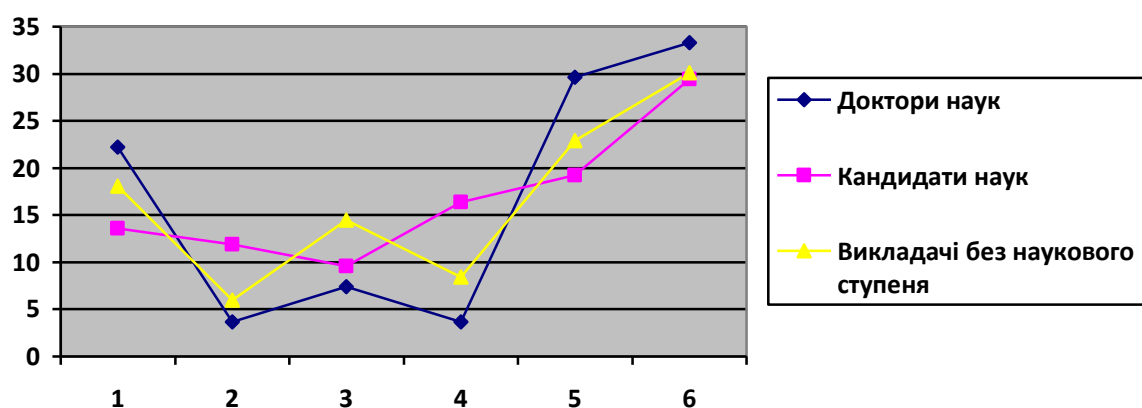

Рис. 2.26. Оцінка респондентами здійснення грошових компенсацій викладачам за оплату публікацій у зарубіжних виданнях як чинника науково-дослідницької діяльності (%)

РОЗДІЛ 3
ОЦІНКА УМОВ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТАМИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ УНІВЕРСИТЕТІВ

3.1. РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ СТУДЕНТІВ ЩОДО УМОВ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УНІВЕРСИТЕТІ

Здійснений аналіз результатів опитування студентів щодо якості умов для виконання НДР в університеті засвідчив, що 37,3 % респондентів вважають їх належними, 42,5% – задовільними і 20,2 % – незадовільними. Тобто, за одержаними результатами встановлено, що тільки кожен третій опитаний відзначив умови для проведення науково-дослідницької діяльності в університеті як належні, водночас майже кожен п'ятий студент вважає, що належні умови для проведення наукових досліджень в університеті відсутні. Розподіл результатів опитування за роками навчання студентів представлено у табл.3.1

Таблиця 3.1

Результати опитування студентів 1 – 5 курсів щодо умов науково-дослідної роботи (%)

Навчальні курси	Оцінка умов (%)		
	Належні	Задовільні	Незадовільні
1	37,3	42,5	20,2
2	31,2	51,0	17,8
3	37,6	43,6	18,8
4	38,3	38,8	22,9
5	47,2	30,2	22,6

Одержані результати вказують на те, що студенти всіх курсів приблизно однакової думки щодо умов науково-дослідної роботи в університеті. За роками навчання найвищою була оцінка умов як належних п'ятикурсниками.

Здійснений аналіз результатів опитування щодо якості умов для виконання НДР в університеті засвідчив, що:

- 37,3 % студентів I курсу вважають умови належними, 42,5 % – задовільними і 20,2 % – незадовільними;
- студенти II курсу – 31,2 % відзначили умови як належні, 51,0 % – як задовільні і 17,8 % – як незадовільні;
- 37,6 % студентів III курсу оцінили умови як належні, 43,6 % – як задовільні і 18,8 % – як незадовільні;
- На думку 38,3 % студентів IV курсу умови належні, 38,8 % – задовільні і 22,9 % – незадовільні;
- За оцінкою 47,2 % студентів V курсів умови належні, 30,2 % – задовільні і 22,6 % – незадовільні.

Отже, тільки кожен третій опитаний студентів 1-5 курсів відзначив належні умови для організації наукових досліджень в університеті і майже кожен п'ятий респондент відзначив їх відсутність (рис. 3.1).

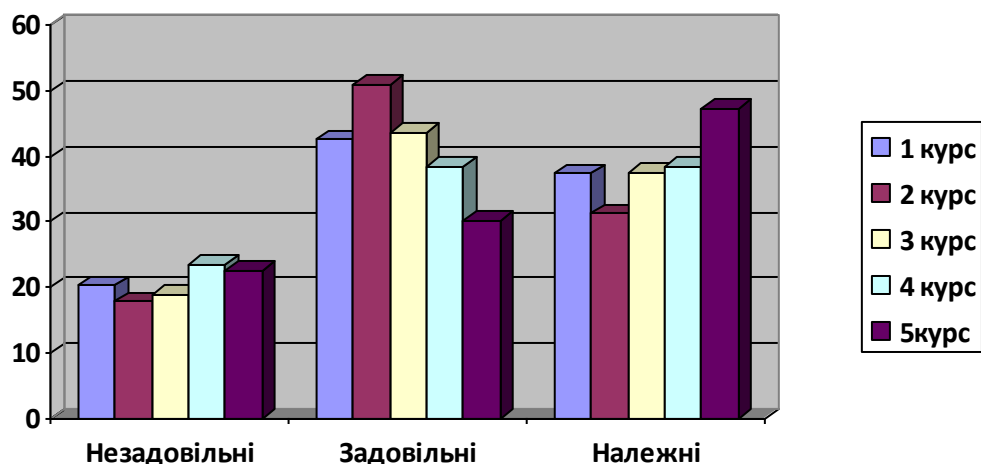

Рис. 3.1. Оцінка студентами 1-5 курсів умов для виконання науково-дослідницької роботи (%)

Узагальнені результати проведеного опитування щодо умов науково-дослідницької роботи виразно ілюструє рис. 3.2.

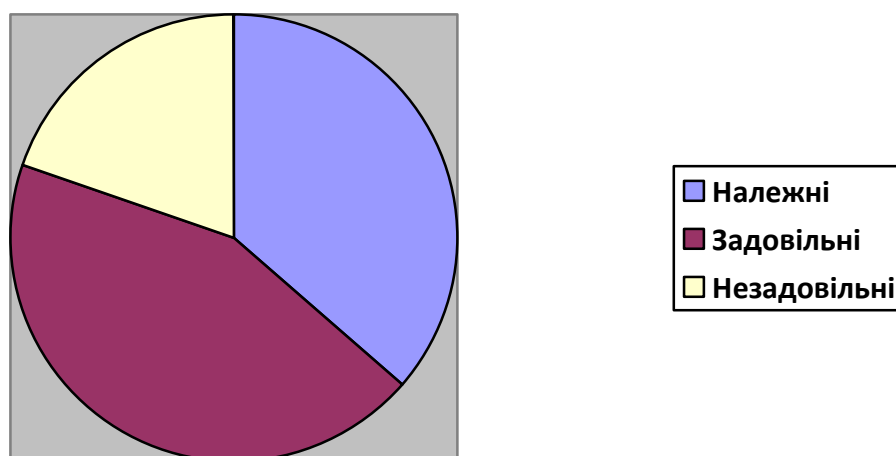

Рис. 3.2. Умови для виконання студентами НДР в університеті за оцінкою опитаних студентів 1-5 курсів (%)

Діаграма вказує на те, що майже кожен п'ятий студент вважає умови для проведення наукових досліджень в університетах незадовільними. Причому з роками думка змінюється, для студентів молодших (1-2) курсів – умови для організації наукової роботи в університеті їм видаються задовільними, водночас зростає частка студентів старших (3-5) курсів, які вважають, що умови для організації наукових досліджень в університеті є більш сприятливими (рис.3.3).

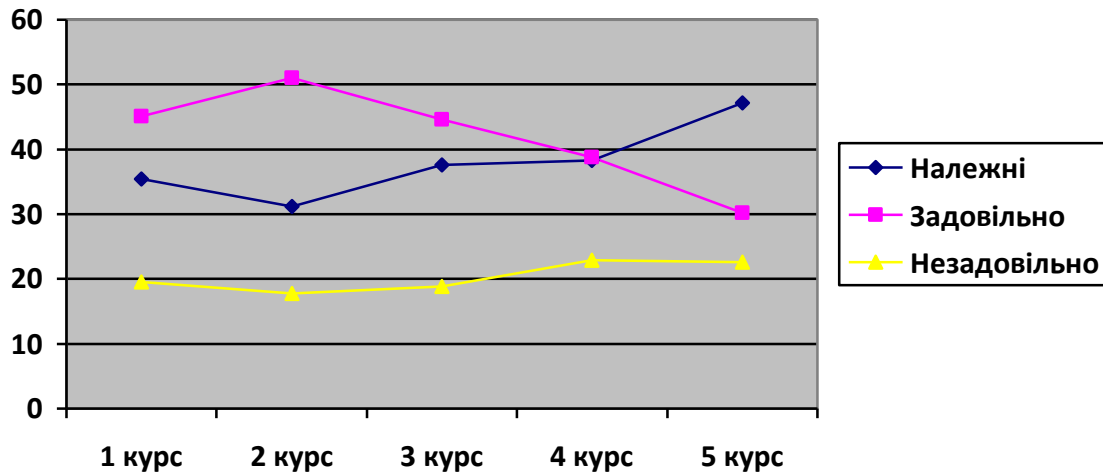

Рис. 3.3. Оцінка студентами 1-5 курсів умов для виконання науково-дослідницької роботи (%)

3.2. РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ ВИКЛАДАЧІВ ЩОДО УМОВ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УНІВЕРСИТЕТІВ

Наступним встановлено, як викладачі оцінюють умови для наукової роботи у ВНЗ (табл.3.2)

Таблиця 3.2

Результати опитування науково-педагогічних працівників щодо умов науково-дослідної роботи (%)

№ п/п	Умови наукової діяльності	Доктори наук	Канд. наук	Без наук ступ.
1.	Сприятливі	37,5	24,8	36,3
2.	Задовільні	25	39,8	35
3.	Незадовільні	33,3	29,8	23,8
4.	Вагались відповісти	4,2	5,6	5
	Всього	100	100	100

Аналіз результатів опитування докторів наук, засвідчив, що з них 37,5 % вважають умови цілком сприятливими для наукової роботи. 25 % зазначили, що умови загалом задовільні, 33,3 % – незадовільні, 4,2 % – вагались відповісти (рис. 3.4.).

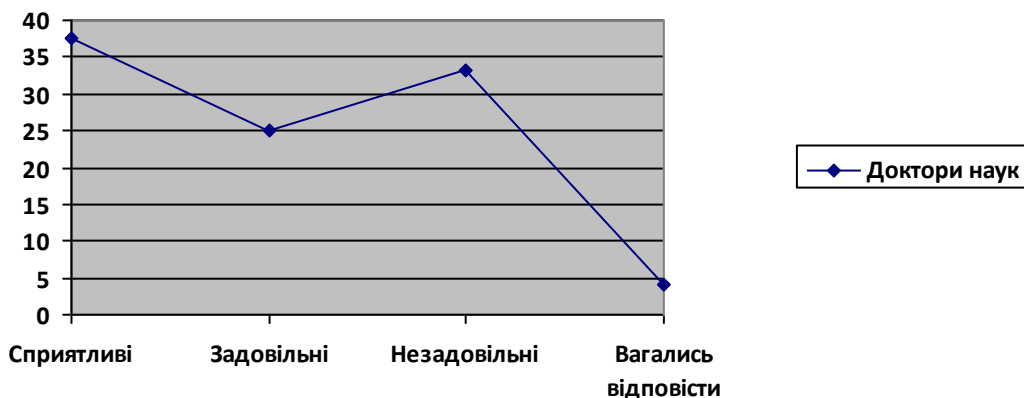

Рис. 3.4. Оцінювання докторами наук умов для наукової роботи (%)

Аналіз результатів опитування кандидатів наук, засвідчив, що тільки 24,8 % вважають умови цілком сприятливими для наукової роботи, 39,8 % – в основному задовільними, 29,8 % – незадовільними і 5,6 % – вагались відповіді (рис.3.5).

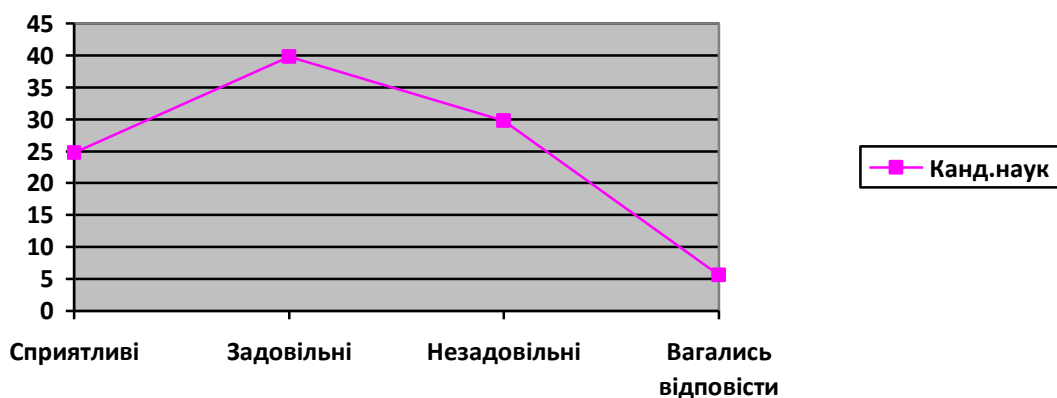
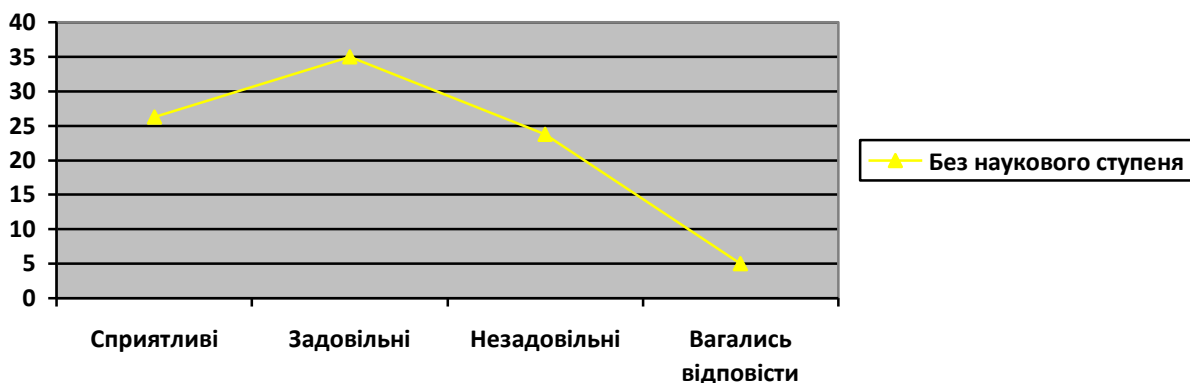

Рис. 3.5. Оцінювання кандидатами наук умов для наукової роботи (%)

Аналіз результатів опитування викладачів без наукового ступеня засвідчив, що 36,3 % вважають їх цілком сприятливими, 35 % оцінюють як задовільні, 23,8 % – як незадовільні і 5 % – вагались відповіді (рис.3.6).

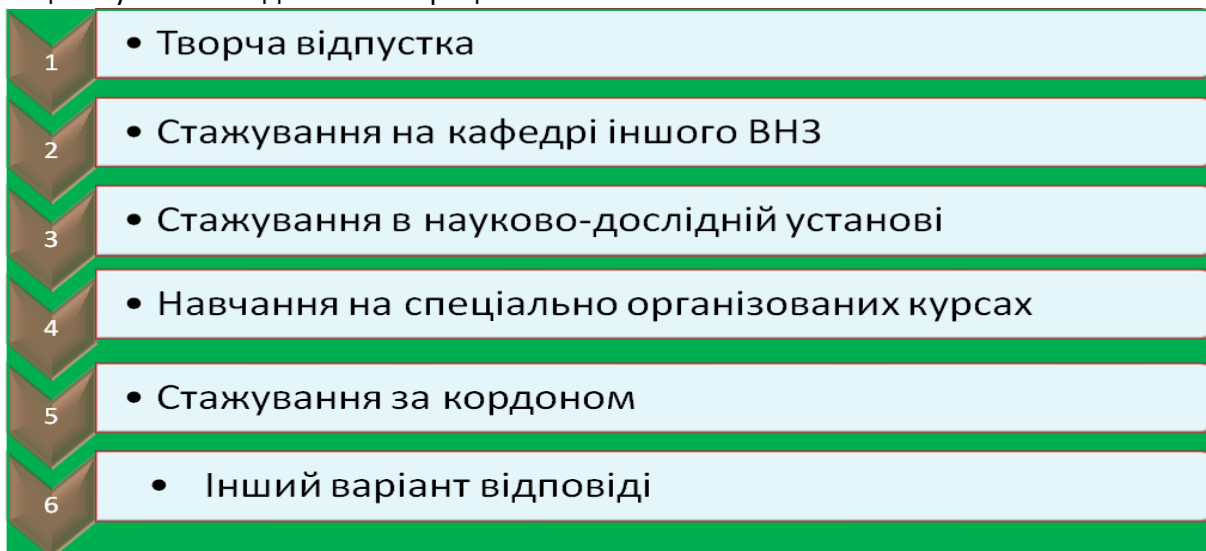

с. 3.6. Оцінювання викладачами без наукового ступеня умов для наукової роботи (%)

Складовою анкетного опитування було також з'ясування систематичності та форм підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників.

Аналіз результатів опитування показав, що тільки 18,1 % докторів наук за останні 5 років підвищували кваліфікацію з відривом від навчально-виховної роботи, зокрема, у формі творчої відпустки – 4,5%, стажування на кафедрі іншого ВНЗ – 45,5 %, стажування в науково-дослідній установі – 9,1 %, навчання на курсах підвищення кваліфікації в інститутах післядипломної освіти – 18,2 %, стажування за кордоном – 13,6 %, інший варіант – 9,1 %.

Респондентам пропонувалось присвоїти рангові номери таким формам підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників:

Найбільше (45,5 %) опитаних докторів наук підвищували кваліфікацію у формі стажування на кафедрі іншого вищого навчального закладу. Проте вважаємо, що під час стажування на кафедрі вищого навчального закладу підвищується рівень методичної підготовки викладача, а не наукової. Отже, загальною тенденцією для докторів наук є підвищення рівня методичної підготовки (рис.3.7).

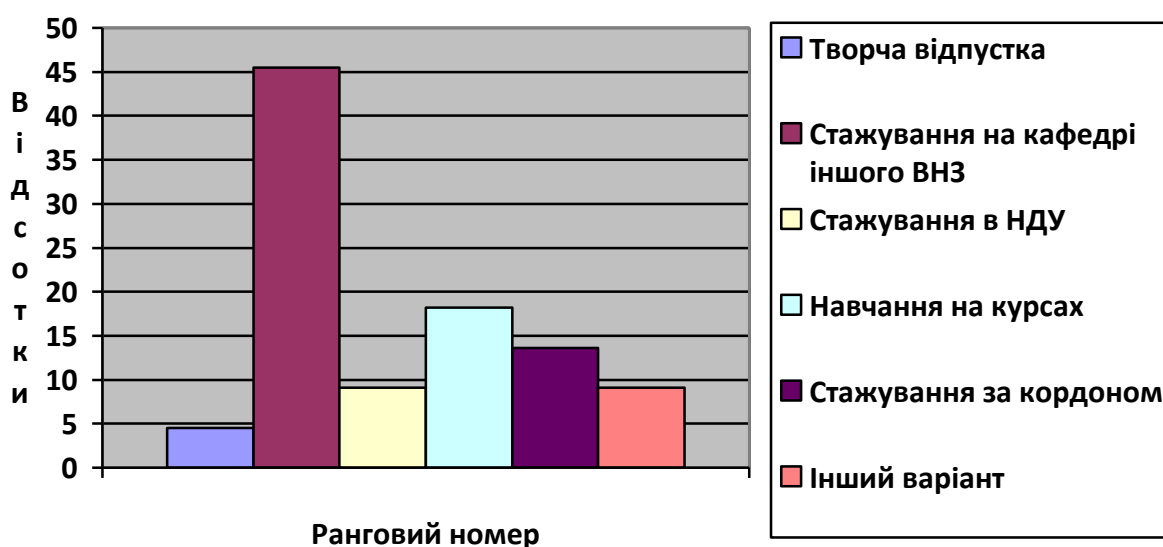

Рис. 3.7. Диференціація форм підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників з науковим ступенем доктор наук (%)

Аналіз результатів засвідчив, що 100 % опитаних кандидатів наук за останні 5 років підвищували кваліфікацію з відривом від навчально-виховної роботи, зокрема у формі творчої відпустки – 1,9 %, стажування на кафедрі іншого ВНЗ – 50 %, стажування в науково-дослідній установі – 11,1 %, навчання на спеціально організованих курсах підвищення – 24,1 %, стажування за кордоном – 6,5 %, інший варіант – 6,5 %

Загалом 50 % опитаних кандидатів наук підвищували кваліфікацію у формі стажування на кафедрі іншого вищого навчального закладу. Проте вважаємо, що під час стажування на кафедрі вищого навчального закладу підвищується рівень методичної підготовки викладача, а не наукової. Отже, у стажуванні науково-педагогічних працівників з науковим ступенем кандидата наук також домінує підвищення рівня методичної підготовки (рис.3.8).

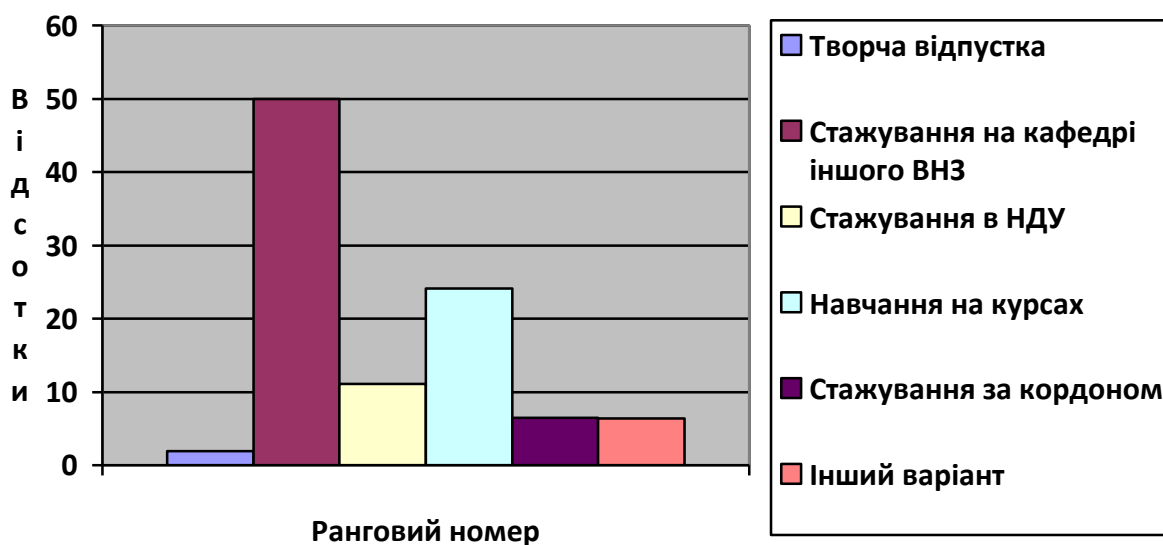

Рис.3.8. Диференціація форм підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників з науковим ступенем кандидат наук (%)

Аналіз результатів засвідчив, що 100 % опитаних викладачів без наукового ступеня за останні 5 років підвищували кваліфікацію з відривом від навчально-виховної роботи, зокрема у формі творчої відпустки – 8,5%, стажування на кафедрі іншого ВНЗ – 42,6 %, стажування в науково-дослідній установі – 6,4 %, навчання на спеціально організованих курсах – 29,8 %, стажування за кордоном – 2,1 %, інший варіант – 10,6 %.

Загалом 42,6 % опитаних викладачів без наукового ступеня підвищували кваліфікацію у формі стажування на кафедрі іншого вищого навчального закладу, ще 29,8 % – на курсах. Одержані відповіді свідчать, що як і попередньо розглянуті доктори та кандидати наук, викладачі без наукового ступеня найбільше підвищують рівень методичної підготовки (рис.3.9).

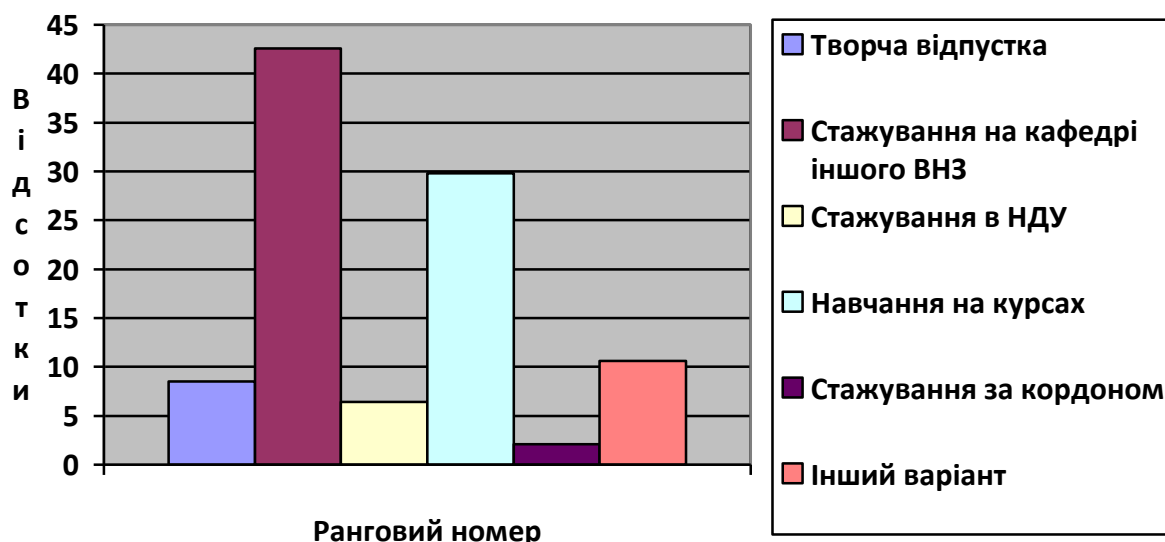

Рис.3.9. Диференціація форм підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників без наукового ступеня (%)

У подальшому встановлено, яку наукову роботу здійснювали викладачі у навчальному році, що передував року опитування.

Аналіз одержаних результатів засвідчив, що 100 % опитаних докторів наук здійснювали наукову роботу, зокрема були керівником або виконавцем міжнародного проекту 4 %, керівником або виконавцем держбюджетної тематики – 18 %, керівником або виконавцем госпдоговірної тематики – 10 %, автором або співавтором патенту, авторського свідоцтва – 10 %, автором або співавтор статей у журналах, що входять до наукометричних баз даних – 22 %, автором монографії – 26 %, співавтором монографії – 10 %.

Загалом 50,5 % опитаних кандидатів наук публікували свої наукові статті у журналах, що входять до наукометричних баз та 27,4 % здійснювали підготовку монографій.

Результати проведеного опитування вказують на недостатнє використання наукового потенціалу кандидатів наук для виконання держбюджетних, госпдоговірних тем, міжнародних проектів (рис.3.10).

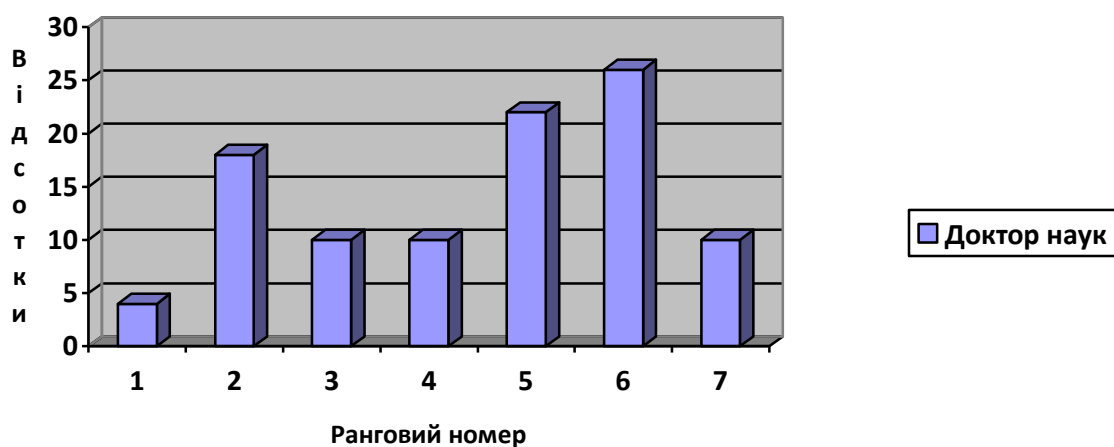

Рис. 3.10. НДР науково-педагогічних працівників з науковим ступенем доктора наук (%) , де 1 – відсутність наукового керівника, 2 – слабкість контактів з провідними академічними

науковими установами, 3 – недостатнє матеріально-технічне забезпечення ВНЗ, 4 – перевантаження навчально-виховною роботою, 5 – несприятлива для творчої роботи обстановка на кафедрі, факультеті, інституті, 6 – недостатній рівень володіння комп'ютером, 7 – недостатня підготовленість в галузі іноземних мов

Аналіз результатів засвідчив, що 100 % опитаних кандидатів наук здійснювали наукову роботу, зокрема були керівниками або виконавцями міжнародного проекту 1,5 %, 10,8 % – керівниками або виконавцями держбюджетної тематики, 2,9 % – керівником або виконавцем госпдоговірної тематик, 6,9 % – автором або співавтором патенту, авторського свідоцтва, 50,5 % – автором або співавтором статей у журналах, що входять до наукометричних баз даних, 8,8 % – автором монографії, 18,6 % – співавтором монографії .

Для цього опитування показовим є те, що 50,5 % опитаних кандидатів наук друкувалися у журналах, що входять до наукометричних баз та 27,4 % здійснювали підготовку монографій . Проте науковий потенціал кандидатів наук ще недостатньо використовується для виконання держбюджетних, госпдоговірних тем, міжнародних проектів (рис.3.11).

Рис.3.11. НДР науково-педагогічних працівників з науковим ступенем кандидата наук (%), де 1 – відсутність наукового керівника, 2 – слабкість контактів з провідними академічними науковими установами, 3 – недостатнє матеріально-технічне забезпечення ВНЗ, 4 – перевантаження навчально-виховною роботою, 5 – несприятлива для творчої роботи обстановка на кафедрі, факультеті, інституті, 6 – недостатній рівень володіння комп'ютером, 7 – недостатня підготовленість в галузі іноземних мов

Аналіз результатів засвідчив, що 100 % опитаних викладачів без наукового ступеня здійснювали наукову роботу, зокрема були виконавцем міжнародного проекту 1,4 % , виконавцем держбюджетної тематики – 14,5 %, виконавцем госпдоговірної тематики – 7,2 %, автором або співавтором патенту, авторського свідоцтва – 11,6 %, автором або співавтор статей у журналах, що входять до наукометричних баз даних – 59,4 %, автором монографії – 1,4 %, співавтором монографії – 4,3 % респондентів.

У 59,4 % опитаних викладачів без наукового ступеня на першій позиції перебуває публікація статей у журналах, що входять до наукометричних баз. На решту видів наукової роботи разом взятих припадає менше відсотків, ніж на цей(рис.3.12).

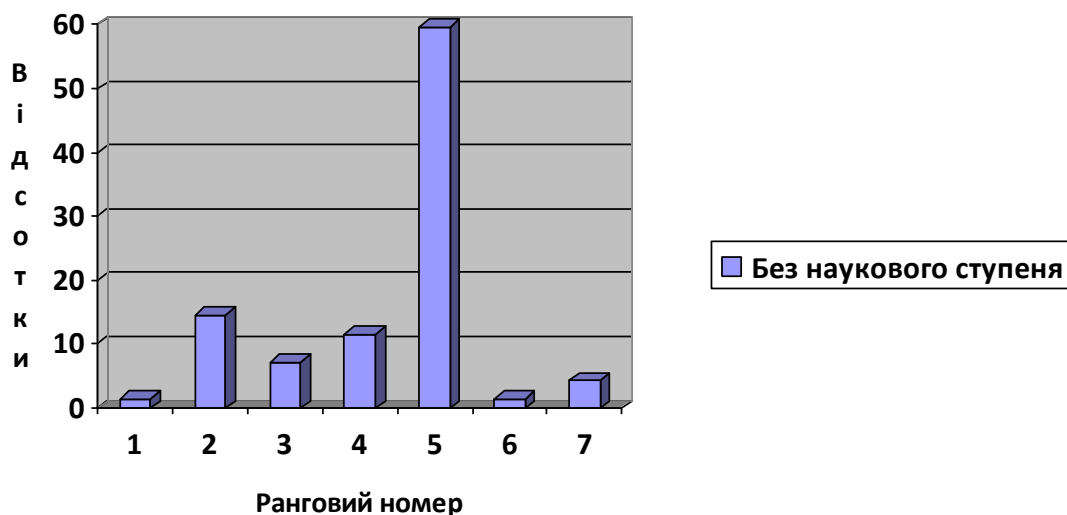

Рис.

3.12. В. НДР науково-педагогічних працівників без наукового ступеня (%), де 1 – відсутність наукового керівника, 2 – слабкість контактів з провідними академічними науковими установами, 3 – недостатнє матеріально-технічне забезпечення ВНЗ, 4 – перевантаження навчально-виховною роботою, 5 – несприятлива для творчої роботи обстановка на кафедрі, факультеті, інституті, 6 – недостатній рівень володіння комп'ютером, 7 – недостатня підготовленість в галузі іноземних мов

Загальний висновок. Науково-дослідницька робота в університеті здійснюється різними групами учасників та охоплює різні види наукового пошуку. Проте, щоб забезпечити її ефективний перебіг, активізувати творчий потенціал науково-педагогічних працівників і студентів упродовж усього терміну навчання, необхідно поліпшити умови НДР, розробити ефективну систему стимулювання суб'єктів освітнього процесу університету до науково-дослідницької діяльності.

Ми не претендуємо на вичерпність аналізу практичного стану НДР в університетах, пророблену роботу вважаємо стартовою для подальших досліджень науково-дослідницької діяльності університетів, яка в умовах інтеграції до Європейського простору стрімко зростає.

КОНЦЕПЦІЯ РЕАЛІЗАЦІЇ НАУКОВО- ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ УНІВЕРСИТЕТІВ

Концепцію реалізації науково-дослідницької діяльності суб'єктів освітнього процесу університетів розроблено відповідно до Законів України „Про вищу освіту„ (2014 р.), постанов Кабінету Міністрів України „Про затвердження Національної рамки кваліфікацій” (№ 1341 від 23.11.2011 р.), Стратегія „Європа 2020”, Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 рр.

Концепція складається із таких розділів: мета і завдання, принципи реформування організації науково-дослідницької діяльності, педагогічні умови реформування науково-дослідницької діяльності, види науково-дослідницької діяльності суб'єктів освітнього процесу, управління науково-дослідницькою діяльністю, шляхи реалізації концепції.

Метою створення концепції є обґрунтування основних положень реформування системи організації наукової і дослідницької діяльності суб'єктів освітнього процесу з орієнтацією на європейський досвід та спрямованості на забезпечення належної науково-дослідницької діяльності вищих навчальних закладів.

Відповідно до мети конкретизовано *основні завдання* реалізації науково-дослідницької діяльності суб'єктів освітнього процесу університетів:

- запровадити європейський досвід підготовки суб'єктів освітнього процесу університетів до наукової і дослідницької діяльності.
- сформувати методологію наукового пошуку;
- активізувати формування науково-дослідницької компетентності студентів і науково-педагогічних працівників університетів;
- організувати методичну підтримку формування науково-дослідницької компетентності суб'єктів освітнього процесу університету;
- забезпечити оволодіння здобувачами вищої освіти технологіями самоосвіти та самонавчання;
- поєднати наукову й освітню діяльність студентів у процесі їхньої фахової підготовки в університеті;

Основні принципи реалізації наукової і дослідницької діяльності: системності, зв'язку освіти з фундаментальною і прикладною наукою, поєднання національних освітніх традицій та найкращого світового досвіду; інноваційності, неперервності, навчання через дослідження, прогностичності, проблемності, саморозвитку, цілісності.

Типовими видами наукової і дослідницької діяльності суб'єктів освітнього процесу університетів визначено:

- рецензування наукових джерел з конкретної теми наукового дослідження та виклад свого розуміння проблематики у вигляді академічного есе;
- порівняльний психолого-педагогічний аналіз заданих положень;
- аналітична обробка теоретичного матеріалу з конкретної теми наукового дослідження з подальшою його візуалізацією (схеми, таблиці, діаграми, графіки);
- виконання досліджень, передбачених навчальними планами підготовки здобувачів вищої освіти та ініціативних;

- аналітичні дослідження заданої проблеми: визначення актуальності, аналіз публікацій, обстеження об'єкту дослідження, порівняння з визначеними в науці нормами, виявлення відхилень, знаходження вирішення проблеми й оприлюднення їх в теоретичних рекомендаціях;

- рецензування авторефератів дисертацій;

- написання наукових статей;

- розробка авторських опитувальників і їх проведення у формі анкети, інтерв'ю, бесіди.

Ефективність процесу реалізації науково-дослідницької діяльності суб'єктів освітнього процесу університетів залежатиме від повноти реалізації усіх його складових. Конкретними шляхами реалізації можуть бути:

- включення наукової проблематики до дослідницьких програм та навчальних планів підготовки фахівців для різних освітніх рівнів;

- проведення наукових конференцій та семінарів, практично-методичних нарад з актуальних проблем;

- корегування та узгодження змісту освіти, навчальних планів та програм з метою орієнтації навчання на основі дослідження;

- науково-методичне забезпечення підготовки студентів, аспірантів, докторантів з урахуванням основних видів наукових компетентностей;

- розробка та видання типових програм, методичних посібників, підручників, методичних матеріалів з організації та управління науковою і дослідницькою роботою суб'єктів університетів;

- вивчення світового досвіду, адаптація та впровадження кращих прикладів організації та реалізації науково-дослідницької діяльності суб'єктів освітнього процесу університетів.

АПРОБАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРОВЕДЕНОГО АНАЛІЗУ ПРАКТИЧНОГО СТАНУ РЕАЛІЗАЦІЇ НАУКОВО- ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ

- 1.** Засідання Вченої ради Інституту (Проект „Концепції організації наукової діяльності у вищих навчальних закладах України
- 2.** Звітна наукова конференція Інституту „Наука і вища освіта”
- 3.** I Міжнародна науково-практична конференція „Інтеграція вищої освіти і науки”
- 4.** Методологічний семінар НАПН України
- 5.** Актуальні питання підготовки майбутнього вчителя хімії: теорія і практика” (Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція, березень, 2015).
- 6.** „Екологічна політика: в період криз і реформ” (Міжнародна науково-практична конференція, Київ, лютий 2015)
- 7.** „Організація наукових досліджень учнівської молоді” (Хмельницький, 2015).
- 8.** „Моніторинг інтеграції української вищої освіти в Європейський простір” , (Київ, березень, 2015).
- 9.** „Хімічна та екологічна освіта : стан і перспективи розвитку” (Вінниця, 24-25 вересня 2015 року)
- 10.** «Реалізація нового змісту шкільної хімічної освіти у процесі педагогічної практики студентів» (Полтава, 16 жовтня 2015)
- 11.** «Проблеми екологічної освіти і виховання» (Хмельницький, лютий, 2015 р.)

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета студента

Запрошуємо Вас взяти участь в дослідженні, присвяченому науково-дослідній роботі студентів ВНЗ. Із запропонованих варіантів відповідей оберіть ті, які відповідають Вашій науково-дослідній роботі, або запропонуйте свій письмовий варіант відповідей на поставлені питання.

1. В яких видах наукової роботи в минулому навчальному році Ви брали участь?

- 1.1. Наукових студентських гуртках
- 1.2. Наукових студентських конференціях
- 1.3. Наукових студентських конкурсах
- 1.4. Виконанні держбюджетної тематики
- 1.5. Виконанні госпдоговірної тематики
- 1.6. Виконанні міжнародних проектів
- 1.7. Виконанні спільних досліджень з викладачем
- 1.8. Підготовці наукових публікацій

2. Що Вас приваблює у науковій роботі? Проранжуйте від найважливішого – 1 до найменш важливого – 9

№ п/п	Критерій	Показник
2.1.	Процес наукового пошуку	
2.2.	Бажання більш глибоко опанувати майбутньою професією	
2.3.	Престиж наукової роботи у ВНЗ	
2.4.	Сподівання отримати кращі оцінки на екзамені	
2.5.	Бажання раціонально заповнити свій вільний час	
2.6.	Можливість побувати на конференціях в інших містах	
2.7.	Сподівання опублікувати свою наукову працю	
2.8.	Бажання перевірити особисті здібності в науковому пошуку	
2.9.	Можливість продовжувати наукову роботу після закінчення ВНЗ	

3. Як Ви оцінюєте умови для наукової роботи студентів у Вашому навчальному закладі?

- 3.1. Умови належні
- 3.2. Умови задовільні
- 3.3. Умови незадовільні
- 3.4. Вагаюсь відповісти

4. Оберіть, чинники, що перешкоджають вашій ефективній науково-дослідницькій діяльності в університеті

- 4.1. Слабка матеріальна база лабораторій
- 4.2. Відсутність достатньої кількості наукової літератури
- 4.3. Відсутність доступу до роботи у мережі Інтернет
- 4.4. Недостатня увага викладачів до організаційно-методичного керівництва студентською науковою роботою
- 4.5. Інше _____

5. Що потрібно, на Ваш погляд, зробити для покращення наукової роботи студентів? Проранжуйте від найважливішого – 1 до найменш важливого – 9

- 2.6. Виконувати госдоговірну тему
- 2.7. Керувати студентським науковим гуртком
- 2.8. Участь у роботі спеціалізованої Вченої ради

3. Як Ви оцінюєте умови для наукової роботи у вашому ВНЗ?

- 3.1. Цілком сприятливі
- 3.2. В основному задовільні
- 3.3. Незадовільні
- 3.4. Вагаюсь відповісти _____

4. Що, на вашу думку, заважає викладачам вишів ефективно здійснювати наукові дослідження? Проранжуйте від найважливішого 1 до найменш важливого 7

№ п/п	Критерій	Показник
4.1.	Відсутність наукового керівника	
4.2.	Слабкість контактів з провідними академічними науковими установами	
4.3.	Недостатнє матеріально-технічне забезпечення ВНЗ	
4.4.	Перевантаження навчально-виховною роботою	
4.5.	Несприятлива для творчої роботи обстановка на кафедрі, факультеті, інституті	
4.6.	Недостатній рівень володіння комп'ютером	
4.7.	Недостатня підготовленість в галузі іноземних мов	

5. Що, на Вашу думку, буде сприяти покращенню наукової роботи у ВНЗ? Проранжуйте від найважливішого 1 до найменш важливого 6

№п/п	Критерій	Показник
5.1.	Запровадження матеріального заохочення викладачів за успіхи у науковій роботі	
5.2.	Зменшення педагогічного навантаження викладачам, які активно й успішно займаються науковою роботою	
5.3.	Встановлення більш тісних зв'язків з науковими установами	
5.4.	Поліпшення матеріально-технічного забезпечення ВНЗ	
5.5.	Створення кращих умов для видання наукових праць	
5.6.	Здійснення грошових компенсацій викладачам за оплату публікацій у зарубіжних виданнях	

6. Чи мали Ви можливість за останні 5 років підвищити кваліфікацію з відривом від навчально-виховної роботи?

- 6.1. Так
- 6.2. Ні

Якщо «так», то в якій формі

- 6.3. Творча відпустка
- 6.4. Стажування на кафедрі іншого ВНЗ
- 6.5. Стажування в науково-дослідній установі
- 6.6. Навчання на курсах підвищення кваліфікації в інститутах післядипломної освіти
- 6.7. Стажування за кордоном
- 6.8. Інший варіант _____

7. Яку наукову роботу Ви здійснювали у минулому навчальному році?

- 7.1. Керівник або виконавець міжнародного проекту
- 7.2. Керівник або виконавець держбюджетної тематики

- 7.3. Керівник або виконавець госпдоговірної тематик
- 6.4. Автор або співавтор патенту, авторського свідоцтва
- 7.5. Автор або співавтор статей у журналах, що входять до наукометричних баз даних
- 7.6. Автор монографії
- 7.7. Співавтор монографії

Просимо повідомити деякі дані про себе:

8. *Стать*

- 8.1. Чоловік 8.2. Жінка

9. *Науковий ступінь*

- 9.1. Доктор наук; 9.2. Кандидат наук; 9.3. Не маю наукового ступеня.

10. *Стаж науково-педагогічної роботи:*

- 10.1. до 5 років; 10.2. 5-10 років; 10.3. 10-15 років; 10.4. понад 15 років.